

Uzmanlık Tezleri Serisi No: 161

REKABET KURUMU

KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA REKABET İHLALLERİNE VERİLEN CEZALAR

BUKET ARI

KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA REKABET İHLALLERİNE VERİLEN CEZALAR

**2009 TÜRİK CEZA YÖNETMELİĞİ ile
AB ve ABD CEZA KILAVUZLARI**

BUKET ARI

AĞustos 2020

©Bu eserin tüm telif hakları
Rekabet Kurumuna aittir. 2020

Baskı, Ağustos 2020
Rekabet Kurumu-ANKARA

Bu kitapta öne sürülen fikirler eserin yazarına aittir;
Rekabet Kurumunun görüşlerini yansıtmaz.

Bu tez, Rekabet Kurumu Başkan Yardımcısı V. ve I. Denetim ve Uygulama Dairesi Başkanı Kürşat ÜNLÜSOY, IV. Denetim ve Uygulama Dairesi Başkanı Ali Fuat KOÇ, Baş Hukuk Müşaviri Salim AYDEMİR, Kararlar Dairesi Başkanı Abdulgani GÜNGÖRDÜ ve Yrd. Doç. Dr. Gamze ÖZ AŞÇIOĞLU'ndan oluşan Tez Değerlendirme Komisyonu tarafından 17.11.2015 tarihinde yürütülen Tez Savunma Toplantısı sonucunda yeterli bulunmuş, Başkanlık Makamının 20.11.2015 tarih ve 12156 sayılı onayı ile tezin yazarı Buket ARI Rekabet Uzmanı olarak atanmıştır.

YAYIN NO

344

*Rekabet hukuku ile tanışmama vesile olan değerli hocam
ve tez danışmanım Prof. Dr. H. Ercüment ERDEM'e
saygı ve teşekkürlerimle...*

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	v
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1

ESASA İLİŞKİN REKABET İHLALLERİNE VERİLECEK CEZALARIN HUKUKİ DAYANAĞI

1.1. ABD HUKUKU	3
1.1.1. Kanunlar	3
1.1.2. Cezalandırma Kılavuzu	5
1.2. AB HUKUKU	8
1.2.1. Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Anlaşma	8
1.2.2. 1/2003 Sayılı Tüzük	8
1.2.3. Ceza Kılavuzu	9
1.3. TÜRK HUKUKU	13
1.3.1. Kabahatler Kanunu.....	13
1.3.1.1. Genel Açıklamalar	13
1.3.1.2. Kabahatler Kanunu'na Hâkim İlkeler	14
1.3.1.2.1. Kanunilik İlkesi	15
1.3.1.2.2. Lehe Kanun İlkesi	16
1.3.1.2.3. Kusur İlkesi	19
1.3.1.2.4. Cezaların Şahsiliği İlkesi.....	20
1.3.1.2.5. Non Bis İn İdem İlkesi	21
1.3.2. RKHK'nın 16 ncı Maddesi.....	21
1.3.2.1. 2008 Öncesi	22
1.3.2.2. 2008 Sonrası	23
1.3.3. Ceza Yönetmeliği	25

1.3.3.1. Amaç ve Gerekçe.....	25
1.3.3.2. Ceza Yönetmeliği'nin Kapsamı	26
1.3.3.3. Ceza Yönetmeliği'nde İdari Para Cezasının Belirlenmesine İlişkin Tanımlar ve İlkeler.....	27

BÖLÜM 2

TEMEL PARA CEZASININ HESAPLANMASI

2.1. BAZ CEZA	31
2.1.1. ABD Hukuku.....	31
2.1.2. AB Hukuku.....	34
2.1.2.1. Baz Cezaya Esas Alınan Ciro	34
2.1.2.2. Baz Ceza Oranının Belirlenmesi	35
2.1.3. Türk Hukuku	37
2.1.3.1. Baz Cezaya Esas Alınan Ciro	37
2.1.3.2. Baz Ceza Oranının Belirlenmesi	40
2.1.3.3. Ciro Oranlarının Kanuniliği	44
2.2. TEMEL CEZA	47
2.2.1. AB Hukuku.....	47
2.2.1.1. Süre.....	47
2.2.1.2. Giriş Ücreti	48
2.2.2. Türk Hukuku	49

BÖLÜM 3

NİHAİ CEZANIN BELİRLENMESİNE ETKİ EDEN UNSURLAR

3.1. ABD HUKUKU	52
3.2. AĞIRLAŞTIRICI UNSURLAR	56
3.2.1. AB Hukuku.....	56
3.2.2.1. İhlalin Tekrarı	56
3.2.2.2. İşbirliği Yapmayı Reddetme	58

3.2.2.3. İhlale Liderlik Etme.....	59
3.2.2. Türk Hukuku	60
3.2.2.1. Tekerrür	60
3.2.2.2. Soruşturma Kararının Tebliğinden Sonra Kartele Devam Edilmesi.....	65
3.2.2.3. Taahhütlere Uyulmaması.....	65
3.2.2.4. İncelemeye Yardımcı Olunmaması.....	66
3.2.2.5. Diğer Teşebbüsleri İhlale Zorlama	67
3.3. HAFİFLETİCİ UNSURLAR.....	68
3.3.1. AB Hukuku.....	68
3.3.1.1. İhlale Derhal Son Verme	68
3.3.1.2. Taksir	69
3.3.1.3. İhlale Sınırlı Katılım ve İhlali Uygulamamış Olma	70
3.3.1.4. Pişmanlık Mevzuatı Dışındaki İşbirliği.....	71
3.3.1.5. Kamu Otoritelerinin Teşviki.....	71
3.3.1.6. Üçüncü Kişilere Tazminat Ödenmesi	72
3.3.2. Türk Hukuku	73
3.3.2.1. İncelemeye Yardımcı Olunması	73
3.3.2.2. Kamu Otoritelerinin Teşviki veya Diğer Teşebbüslerin Zorlaması.....	74
3.3.2.3. Zarar Görenlere Gönüllü Olarak Tazminat Ödenmesi	75
3.3.2.4. İhlal Konusu Faaliyetlerin Yıllık Gayrisafi Gelirler İçerisindeki Payının Çok Düşük Olması	76
3.3.2.5. Diğer İhlallere Son Verilmesi	77
3.3.2.6. Başka Kartelde veya Diğer İhlallerde Aktif İşbirliği.....	77
3.3.2.7. Ceza Yönetmeliği'nde Yer Almayan Diğer Hafifletici Unsurlar	79
3.4. DİĞER ARTIRIM VE İNDİRİM UNSURLARI.....	79

3.4.1. Özel Caydırıcılık Artırımı	80
3.4.1.1. Avrupa Birliği Hukuku	80
3.4.1.2. Türk Hukuku	81
3.4.2. Ödeme Gücü.....	81
3.4.2.1. ABD Hukuku.....	81
3.4.2.2. Avrupa Birliği Hukuku	82
3.4.2.3. Türk Hukuku	84
3.5. CEZALARDA ÜST SINIR.....	84
3.5.1. ABD Hukuku.....	84
3.5.2. Avrupa Birliği Hukuku	86
3.5.3. Türk Hukuku	87
3.6. SEMBOLİK CEZALAR ve İSTİSNA HÜKÜMLERİ.....	89
3.7. YÖNETİCİ VE ÇALIŞANLARA VERİLECEK CEZALAR.....	90
3.7.1. ABD Hukuku.....	90
3.7.2. Türk Hukuku	92
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	94
ABSTRACT	100
KAYNAKÇA	102
EK TABLOLAR.....	136

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
c.	: contre
D10D	: Danıştay Onuncu Dairesi
D13D	: Danıştay Onüçüncü Dairesi
DİDDK	: Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu
dn.	: dipnot
DOJ	: Department of Justice
Dolar	: Amerikan Doları
E.	: Esas
EC	: European Commission
ECJ	: European Court of Justice
EURO	: Avrupa Birliği Para Birimi
GC	: General Court
K.	: Karar
Kurul	: Rekabet Kurulu
Lat.	: Latince
m.	: madde
MTSK	: Motorlu Taşıtlar Sürücü Kursu
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
Örn.	: Örneğin
para(s).	: paragraf(lar)
RG	: Resmî Gazete
RKHK	: 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
S.	: Sayılı
s.	: sayfa

SK	: Sayılı Kanun
T.	: Tarihli
TCK	: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
TEB	: Türk Eczacıları Birliği
TFEU	: Treaty On The Functioning of the European Union (Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Antlaşma)
US	: The United States of America
U.S.C.	: United States Code
U.S.C.A.	: United States Code Annotate
USSG	: United States Sentencing Guidelines
v	: versus
YD	: Yürütmenin Durdurulması
YDK	: Yapı Denetim Kuruluğu
vd.	: ve devamı
Vol.	: Volume

GİRİŞ

Esasa ilişkin rekabet ihlallerine verilen cezalar, rekabet politikasının hayata geçirilmesinde ve caydırıcılığın sağlanmasında en etkili araçlardan biridir. Kimi zaman çok yüksek miktarlara ulaşabilen cezalar bunların hesaplanmasına dair şeffaflık ve tutarlılık endişelerini de beraberinde getirmektedir.

İdari merciler cezalandırma sürecinde şeffaflığı sağlamak ve cezaların meşruiyetini pekiştirmek üzere ceza verirken izlenen yöntemi ikincil düzenlemelerle açıklamakta; bu düzenlemelerle belirledikleri unsurları kararlarında uygulayarak somut olay bazında yorumlamaktadır. Böylelikle sonuç cezaya nasıl ulaşıldığı ve sürecin normlara uygun olup olmadığı denetlenebilir hale gelmektedir. İçtihatlar yoluyla koşulları belirginleştirilen yaptırım unsurları şeffaflık, nesnellik ve tutarlılık beklentilerini karşılamaktadır. Yaptırım politikası temellerinin hem ikincil düzenlemelerle hem de içtihatlarla sağlamlaştırılmasıyla cezalardan beklenen amaçlara da hukuki zeminde ulaşılması mümkün olmaktadır.

Türk hukukunda, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun (RKHK)¹ m.16’da esasa ilişkin rekabet ihlallerine verilecek idari para cezalarına dair hüküm, cezalandırmada nesnellik, şeffaflık ve tutarlılık beklentilerini karşılamak üzere 2009 yılında hazırlanan Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem Ve Kararlar İle Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması Halinde Verilecek Para Cezalarına İlişkin Yönetmelik (“Ceza Yönetmeliği” veya “Yönetmelik”) ile açıklanmıştır. Yaklaşık altı yıldır uygulanmakta olan Yönetmelik cezalandırma pratiğine ışık tutmakla birlikte, aynı zamanda çeşitli vesilelerle çokça eleştirilmiştir. Eleştiriler temel olarak Yönetmelik’in bazı hükümlerinin kanuni olmadığı ve Yönetmelik hükümleri uygulanarak verilen bazı cezaların yeterince şeffaf ve tutarlı olmadığı noktalarında yoğunlaşmaktadır.

¹ RG. 13.12.1994, S. 22140.

Bu çalışmanın temel amacı Yönetmelik'e getirilen yasallık eleştirileriyle şeffaflık, tutarlılık ve nesnellik amaçlarının uygulamada ne ölçüde gerçekleştiğini irdelemek; yabancı rekabet hukuklarında ceza sürecine ilişkin hükümleri, bunların somut olaylarda ne şekilde yorumlandığını ortaya koymak ve Türk rekabet hukuku pratiği bakımından karşılaştırmalı bir analiz yapmaktır.

Bu kapsamda yabancı hukuk sistemlerinde kararların gerekçesine esas alınan ve cezaların hesaplamasını şeffaf hale getiren unsurların neler olduğu ve uygulamada nasıl yorumlandığı ayrıntılı olarak incelenecektir. Sonrasında nihai cezaya ulaşırken esas alınan cironun nasıl belirlendiği, ihlalin ağırlığının belirlenmesinde hangi unsurların dikkate alındığı, indirim ve artırım sebeplerinin somut olaylar bazında nasıl yorumlandığı, ceza takdirinde dikkate alınan istisna hükümlerinin neler olduğu açıklanacaktır.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümü, rekabet cezalarının hukuki temellerine, ikinci bölümü temel cezanın hesaplanmasında esas alınan unsurlara, üçüncü bölümü ise nihai cezaya etki eden unsurlara ilişkin olup çalışmamızın kapsamı ABD, AB ve Türkiye rekabet hukukları ile sınırlıdır.

BÖLÜM 1

ESASA İLİŞKİN REKABET İHLALLERİNE VERİLECEK CEZALARIN HUKUKİ DAYANAĞI

“Hora Fugit, Stat Ius²”

Rekabet ihlallerine verilen para cezalarının miktarı arttıkça ceza verme yetkisine dayanak olan düzenlemelerin ve bunların temel hak ve özgürlüklerle uyumlu olmasının önemi artmaktadır (Camilli 2006, 576). Bu nedenle, çok yüksek idari para cezalarını beraberinde getiren esasa ilişkin rekabet ihlallerinde cezalandırma sürecinin şeffaştırılması ve bu cezaların kapsamlı yargısal denetimine imkân sağlanması önem taşımaktadır.

Bu bölümde karşılaştırmalı hukukta rekabet cezalarına temel olan düzenlemelerin neler olduğu ve genel hukuk ilkeleri ışığında nasıl değerlendirildiği ele alınacaktır.

1.1. ABD HUKUKU

1.1.1. Kanunlar

Rekabet hukukunun anavatanı olan ABD’de rekabet kuralları tek bir kanunda değil farklı yasalarda düzenlenmiştir. Rekabet suç ve cezalarının yer aldığı ilk yasa olan 1890 tarihli *Sherman Yasası*³ hem ceza hem de hukuk yaptırımları içeren oldukça kapsamlı bir düzenlemedir (Thide 2013, 866). Yasanın temel amacı rekabetçi süreci korumaktır. ABD rekabet politikası ekonomik etkinliğin

² Lat. Zaman geçer, hukuk kalır.

³ Sherman Act (02.07.1890), 15 U.S.C. §§1–7.

yanı sıra etik yaklaşımlardan da etkilenmiştir (Lande 2009, 631-640). Öyle ki rekabet suçları hırsızlık ve dolandırıcılık gibi ahlaki değerleri de etkileyen suçlar arasında sayılmaktadır⁴ (Wils 2006, 66).

Sherman Yasası'nın ilk bölümünde, federe devletler arasında veya yabancı devletlerle yapılan ticareti sınırlayan her türlü gizli anlaşma, sözleşme veya irade uyuşması; ikinci bölümünde ise federal veya yabancı ticarete ilişkin tekelleşme, buna teşebbüs etme, bu yöndeki gizli anlaşmalarla irade uyuşmaları yasaklanmıştır. Ceza hukuku alanına dâhil olması nedeniyle yasayı ihlal edenler hakkında DOJ tarafından ceza soruşturması yürütülmektedir⁵ (Baer 2014, 2; Thide 2013, 867).

1911'deki *Standart Oil Co. Of New Jersey v. United States*⁶ davasında Yüksek Federal Mahkeme *Sherman* Yasası'nın kelimesi kelimesine uygulanmasının bütün anlaşmaları yasak hale getireceğini, bu sebeple her olay bakımından haklı sebep (*rule of reason*) değerlendirmesi yapılması gerektiğini belirtmiştir. Buna karşılık bazı ihlal türlerinin bu değerlendirme yapılmaksızın kendiliğinden (*per se*) hukuka aykırı olduğu varsayılmıştır. Mevcut uygulamada cezai takibata konu olan ihlaller, makul tek amaçları arzı kısıtlamakla fiyatları yükseltmek olan⁷ ve *per se* yasaklanan, ihalede danışıklı hareket etme, yatay fiyat belirleme⁸ ve pazar paylaşımı⁹ olup bu ihlallerde suç kastı aranmaktadır (Wils 2005, 12).

Sherman Yasası'ndan sonra 1914 yılında iki rekabet yasası daha çıkarılmıştır: *Federal Trade Commission* (FTC) Yasası¹⁰ ve *Clayton* Yasası¹¹. Bunlarda zaman içinde çeşitli değişiklikler yapılmış olsa da *Sherman* Yasası ile birlikte günümüzde yürürlükte olan temel üç rekabet yasası olarak bilinmektedirler¹². FTC yasası adil olmayan rekabet yöntemleriyle aldatıcı eylem veya işlemleri yasaklamıştır.

⁴ *United States v. South-Eastern Underwriters Association*, 322 U.S. 533, 553-54 (1944)

⁵ DOJ'un idari ceza verme yetkisi bulunmamakta; ancak ihtiyati tedbir uygulama imkânı bulunmaktadır (Wils 2005, 12).

⁶ *Standart Oil Co. Of New Jersey v. United States*, 221 U.S. 1 (1911)

⁷ *White Motor Co. V. United States*, 372 U.S. 253, 263 (1963)

⁸ *United States v. Socony Vacuum Oil Co.*, 310 U.S. 150, 223 (1940)

⁹ Bu ihlallerin içeriğine dair daha geniş açıklama ABD Adalet Bakanlığının yayınladığı bir özet kılavuzda yer almaktadır: <http://www.justice.gov/atr/public/guidelines/211578.htm>, erişim tarihi 18.04.2015.

¹⁰ 15 U.S.C. §§41-58

¹¹ 15 U.S.C. §§12-27

¹² <https://www.ftc.gov/tips-advice/competition-guidance/guide-antitrust-laws/antitrust-laws>, erişim tarihi: 15.04.2015

Clayton Yasası ise *Sherman* Yasası'nın açıkça yasaklamadığı yoğunlaşmalar, birbirine bağlı yönetimler gibi özellikli davranışları konu alır. Bu bağlamda farklı alıcılar arasında tekelleşme yaratmaya elverişli bağlama uygulamaları, münhasır satış sözleşmeleri gibi yeni yasaklar getirilmiştir. 1936 yılında *Robinson-Patman* Yasası¹³ ile *Clayton* Yasası'na getirilen değişiklikler sayesinde tacirler arasındaki bazı ayrımcı fiyat, hizmet ve satış iskontoları da yasaklanmıştır (Aygün 2008, 20). 1976 yılında *Hart-Scott-Rodino Antitrust Improvements* Yasası¹⁴ ile büyük yoğunlaşmalar için bildirim şartı getirilmiştir. Rekabet ihlallerinden zarar gören özel kişilere üç katına kadar tazminat talep etmek üzere dava açma hakkı da yine *Clayton* Yasası'nda öngörülmektedir¹⁵. Bunların dışında rekabet hukukuna dair diğer başka düzenlemeler mevcut olsa bile ABD rekabet yasalarının özünü bu sayılanlar oluşturmaktadır¹⁶.

1.1.2. Cezalandırma Kılavuzu

ABD hukukunda rekabet ihlallerine verilen cezalardaki uyumsuzluklar, belirliliğinin sağlanamamış olması ve beyaz yakalıların işlediği ihlaller için hafif cezaların rekabet suçlarını caydırmakta başarısız olduğunun fark edilmesi bir ceza kılavuzunun hazırlanmasına zemin hazırlamıştır. 1984 yılında *Sentencing Reform Act*¹⁷ (SRA) ile kurulmuş olan Cezalandırma Komisyonu (*Sentencing Commission*) 1987 yılında bir Cezalandırma Kılavuzu (*Sentencing Guidelines*, USSG) çıkarmıştır. SRA, Kılavuz'un emredici olduğunu belirtmekte¹⁸ olup

¹³ 15 U.S.C.A. §13 (a-f)

¹⁴ 15 U.S.C. §18 (a)

¹⁵ <https://www.ftc.gov/tips-advice/competition-guidance/guide-antitrust-laws/antitrust-laws> erişim tarihi: 15.04.2015 ve <http://www.legalmatch.com/law-library/article/penalties-for-violating-anti-trust-laws.html>, erişim tarihi: 20.04.2015

¹⁶ ABD rekabet hukukuna dair düzenlemelerin tamamı için bkz. <http://www.justice.gov/atr/public/divisionmanual/chapter2.pdf>, erişim tarihi: 15.04.2015

¹⁷ Sentencing Reform Act of 1984, Pub. L. No. 98-473, tit. II, ch. 2, 98 Stat. 1987. Bu yasadaki önceki cezai düzenlemelere nazara alınan herhangi bir kılavuz yahut düzenleme mevcut değildi. Bu kapsamda genellikle ceza kararlarına karşı yargı yoluna başvurulamıyor oluşu hukukilik ilkesini zedelemekteydi. Uygulamadaki farklılıkların yeknesaklaştırılmasını ve hâkimlerin takdir yetkisinin sınırlandırılmasını amaçlayan bu yasa ile Kongre Ceza Kılavuzu yapma yetkisini yine aynı yasa ile kurulan Ceza Komisyonu'na devretti (Thide 2013, 873).

¹⁸ Bkz. 18 U.S.C. §3553 (b)(1). Bu durum ilerleyen zamanlarda *Booker* kararı ile değişecektir.

Kılavuz'un amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır (Thide 2013, 863-864):

- i. Cezalandırma amaçlarını birleştirmek (örneğin cezalandırma, rehabilite etme ve caydırma amaçları),
- ii. Cezalandırma amaçlarını karşılamakta belirlilik ve adaleti sağlamak, benzer suçtan dolayı cezalandırılan benzer özelliklere sahip ihlalciler arasındaki haksız eşitsizlikleri önlemek, ağırlaştırıcı ve hafifletici sebepleri dikkate alarak gerekli yargısal esnekliği sağlamak.

Kılavuz uygulanmaya başlandıktan kısa bir süre sonra SRA'nın Anayasa'ya aykırı olduğu ve Cezalandırma Komisyonu'nun kuvvetler ayrılığı ilkesini zedelediği iddiaları ileri sürülmeye başlanmıştır. Ancak bu iddialar Yüksek Federal Mahkeme tarafından reddedilmiştir¹⁹.

Kılavuz'un ilk halinde sadece şahısların cezalandırılma yöntemi açıklanmışken Tüzel Kişilere Uygulanacak Cezalara Dair Kılavuz 01.11.1991 tarihinde yürürlüğe girmiştir²⁰. Bunların şirketlere, ortaklıklara, işçi sendikalarına, sosyal güvenlik kuruluşlarına, tröstlere, kâr amacı gütmeyen bütünlüklere ve hükümet birimlerine uygulanması öngörülmüştür. Bu Kılavuz'un iki temel amacı mevcuttur: adil ceza verme ve caydırma. Adil ceza verme amacıyla cezanın suçluluk derecesine uygun olması, caydırma amacıyla ise suçun önlenmesi hedeflenmektedir²¹.

Cezalandırma Kılavuzu'nda²² *Sherman* Yasası'nın ilk bölümünde düzenlenen rekabet ihlallerini işleyen teşebbüs ve kişilerin nasıl cezalandırılacağı gösterilmekte; diğer rekabet ihlallerinin nasıl cezalandırılacağı konusunda ise hüküm bulunmamaktadır²³. Her ne kadar ceza hukuku alanına dâhil olsalar da

¹⁹ 18.01.1989 tarihli *Mistretta v. United States*, 488 U.S. 361 (1989).

²⁰ Şahıslara verilecek cezalara dair 1987 tarihli kılavuz ve teşebbüslere verilecek cezalara dair 1991 tarihli kılavuz, Ceza Komisyonunun her yıl güncelleştirdiği kitapta (manual) yer almaktadır (Finder ve Warnecke 2005, 3)

²¹ <http://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/training/organizational-guidelines/ORGOVERVIEW.pdf>, erişim tarihi: 16.04.2015.

²² U.S. Sentencing Guidelines Manual (USSG) §2R1.1, 11.01.2006.

²³ İhalede danışıklılık, fiyat belirleme ve pazar paylaşımı eylemlerine verilecek cezaların nasıl hesaplanacağı Kılavuz'un ikinci kısmının R bölümündeki §2R1.1. numaralı maddede düzenlenmiştir. Bu maddenin lafzından sadece bu üç ihlale uygulanabildiği anlaşılmaktadır. *Sherman* Yasası'nın 3. bölümünde yer alan ihlaller için herhangi bir ceza kılavuzuna atıf yapılmamaktadır. Antitrust Modernization Commission Report and Recommendations (AMC Report) DOJ'un *Sherman* Yasası'nın 2. bölümünde yer alan tek taraflı davranışlar hakkında cezai takibat yapmadığını belirtmiş ve aksi

diğer ihlaller hakkında ceza takibatı yapılmamaktadır. USSG §2R1.1 sayılı hükmün gerekçesine dair açıklamalarda, bunun sebebi, *Sherman* Yasası'nın 1. bölümündeki ihlallerin ciddi ekonomik zararlar doğurduğu noktasında neredeyse evrensel bir uzlaşma varken diğer ihlallerin zararı noktasında böyle bir fikir birliğinin bulunmaması şeklinde ifade edilmiştir (Howell 2009, 1).

Zaman içinde Kılavuz'un bağlayıcılığı konusunda tereddütler ortaya çıkmıştır. Nihayet *Booker* kararında²⁴ Yüksek Federal Mahkeme, jürili yargılanma hakkına dair hükmün Cezalandırma Kılavuzu bakımından da uygulanması gerektiğini, Kılavuz'un bağlayıcı olmasının jürili yargılama hakkını ihlal edeceğini belirtmiş; mahkemelerin kılavuzlarla bağlı olmadığına ve fakat ceza verirken dikkate alınmaları gerektiğine hükmetmiştir²⁵. Böylelikle Kılavuz emredici (*mandatory*) olmaktan çıkmış ve tavsiye edici (*advisory*) nitelik kazanmıştır. Bununla birlikte Federal Yüksek Mahkeme son dönemlerde verdiği kararlarda Federal ceza kılavuzlarının önemini vurgulamaya devam etmiştir. *Gall v. United States*²⁶ kararında ülke çapında tutarlılığın sağlanması için kılavuzların çıkış noktası ve mihenk taşı olması gerektiğine; *Kimbrough v. United States* kararındaysa²⁷ hâkimin değerlendirmesini etkileyen faktörler yelpazesine kılavuzların da dâhil edilmesi gerektiğine hükmedilmiştir. Kılavuz'un tavsiye niteliği kazanması sonucunda *Booker* kararının yayımlandığı 12.01.2005 tarihinden 30.06.2009'a kadar dosyaların %1,6'sında Kılavuz'daki ceza aralığının üstüne çıkılmış; %38,2'sinde ise altında kalınmıştır²⁸ (Howell 2009, 17).

yönde bir değişiklik yapılmasını da önermemiştir. http://govinfo.library.unt.edu/amc/report_recom-mendation/amc_final_report.pdf, s. 294, erişim tarihi: 16.04.2015.

²⁴ *United States v. Booker* 543 U.S. 220 (2005)

²⁵ http://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/about/overview/USSC_Overview.pdf, erişim tarihi: 19.04.2015. *Booker* kararına uzanan süreçte *Apprendi v. New Jersey* [530 U.S. , 466, 490 (2000)] ve *Blakely v. Washington* [542 U.S. 296, 303 (2004)] kararlarında Ceza Kılavuzu'nun jürili yargılama hakkını ihlal edebileceği değerlendirilmiştir.

²⁶ *Gall v. United States* 552 U.S. 38 (2007)

²⁷ *Kimbrough v. United States* 552 U.S. 85 (2007)

²⁸ Kılavuz'la belirlenecek cezadan ayrılmak için hâkimin 3 adım izlemesi gerekmektedir: 1.Ceza aralığının kılavuzdaki hükümler uygulanarak tespiti, 2. Hesaplanan aralıktan ayrılmamanın uygun olup olmadığının değerlendirilmesi, 3. 18 U.S.C. §3553(a) bendindeki amaçları gerçekleştirmek üzere verilecek cezanın yeterli fakat gereğinden fazla olmamasının sağlanması (Thide 2013, 877). Hükmün detayları için bkz. <http://codes.lp.findlaw.com/uscode/18/II/227/A/3553>, erişim tarihi: 18.04.2015.

1.2. AB HUKUKU

1.2.1. Avrupa Birliğinin İşleyişine Dair Anlaşma

1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Anlařması²⁹ ile Avrupa Topluluğunu Kuran Anlaşma Avrupa Birliğinin İşleyişine Dair Anlaşma (*Treaty On the Functioning of the European Union*, TFEU) olarak değiştirilmiş; rekabet ihlallerine dair 81. ve 82. maddeler de yeni 101. ve 102. maddeler haline getirilmiştir. Rekabet ihlalleri hakkında atılacak adımların nasıl belirleneceği ise yeni metnin 103. maddesinde (eski m. 83) yer almıştır. Buna göre 101. ve 102. maddelerde yer alan ilkeleri uygulamak üzere Avrupa Konseyi (*European Council*) tarafından tüzükler ve direktifler çıkarılacaktır. Aynı maddede bu tüzüklerin ve direktiflerin özellikle para cezaları ve gecikme cezası öngörmek suretiyle, 101. maddenin 1. paragrafında ve 102. maddede belirtilen yasaklara uyulmasını sağlayacağı vurgulanmıştır. Konsey bu hükümlere dayanarak 1/2003 sayılı Tüzük'³⁰ çıkarmış ve 23(2) maddesiyle de Avrupa Komisyonu'na (*European Commission*, EC) yeni 101. ve 102. maddeleri kasten yahut ihmal suretiyle ihlal eden teşebbüsleri cezalandırma yetkisi vermiştir (Wils 2007,7).

1.2.2. 1/2003 Sayılı Tüzük

TFEU'daki rekabet kurallarının nasıl uygulanacağına dair çıkarılan 1/2003 sayılı Tüzük rekabet ihlallerine verilecek para cezalarının temelini oluşturmakta, rekabet soruşturmalarının etkinliğini artırırken rekabet süreçlerinde hakları etkilenen ilgililerin hukuki güvencelerden daha etkili Şekilde yararlandırılmasını amaçlamaktadır (Budak 2004, 137). Tüzük, Komisyon'a ceza verirken nazara alacağı hususlar hakkında herhangi bir sınırlayıcı kriter listesine atıfta bulunmaksızın çok geniş bir takdir yetkisi vermiştir (Wils 2007, 11). Tüzük'n 23(2) maddesi kasten yahut ihmal suretiyle³¹ işlenen rekabet ihlallerine ilgili teşebbüsün

²⁹ Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community, Signed at Lisbon, 13 December 2007.

³⁰ Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the Implementation Of The Rules Of Competition Laid Down in Articles 81 and 82 of the Treaty.

³¹ Kusur, ihlalin ağırlığını etkileyen bir unsur olmayıp cezanın bireyselleştirilmesi aşamasında dikkate alınmaktadır (Sauer 2013, 483).

bir önceki yıl cirosunun %10'una kadar ceza verilmesini öngörmektedir³² (Korah 2007, 277).

Tüzük'ün amacı, Komisyon'a rekabet karşıtı uygulamaları mümkün olan en iyi zaman diliminde caydırıcı bir şekilde sonlandırma imkânı sağlamak olup bu ceza politikası, caydırma stratejisinin kilit unsurunu oluşturmaktadır. Anılan politika bağdaşmaz iki unsuru bünyesinde barındırmaktadır: şeffaflığın sağlanması ve geniş takdir yetkisinin kullanılması. Avrupa Genel Mahkemesi (*General Court, GC*), *Welded Steel Mesh* davasında³³ Komisyon'u ceza politikasını kamuya açmaya davet etmiştir (David 2010, 142). Böylelikle Komisyon kararlarının daha meşru ve gerekçeli olmasını sağlamanın yanı sıra teşebbüslerin sebebi açıklanmayan kararlara maruz kalmalarının önüne geçilmek istenmiştir. Ceza alan teşebbüslerin Komisyon'un önceki kararlarına aykırı şekilde ceza verildiği, eşit davranılmadığı ve takdir yetkisinin kısıtlanması gerektiği yönündeki iddiaları GC ve Avrupa Adalet Divanı (*European Court of Justice, ECJ*) tarafından reddedilmiş³⁴ ancak cezalandırmada şeffaflık ve takdir yetkisinin sınırlarını belirleme kaygıları, Tüzük'ün 23(2) maddesine dayanılarak 2006 yılında yeni bir ceza kılavuzu çıkarılmasına zemin hazırlamıştır (David 2010, 143).

1.2.3. Ceza Kılavuzu

1998 Ceza Kılavuzu'nu³⁵ yaklaşık sekiz yıl uyguladıktan sonra Komisyon, 2006 yılında ceza verme metodunu gözden geçirmeye karar vermiştir. Hem cezaların caydırıcılığını hem de şeffaflığı artırmayı amaçlayan bu politika değişikliği 2006 Ceza Kılavuzu'nun³⁶ kabul edilmesine zemin hazırlamıştır (Connor ve Miller 2013, 13; Bael&Bellis 2010, 1096). Cezaların artması yönündeki eğilimi yansıtan Kılavuz, ihlalin ağırlığı ve süre unsurlarının cezaya etkisini artırmıştır (Combe ve

³² Her ne kadar Tüzük'te verilen cezaların "cezaî" nitelikte olmadığı belirtilmişse de bu nitelikle Temel Haklar Şartı'nın gereklerinin yerine getirilmesine engel teşkil etmemektedir (Möschel 2011, 374; Wils 2010, 17). Bu, AB uygulamalarının AİHM içtihadına uygun hale getirilmesine olanak tanımaktadır.

³³ GC *Trefilunion v. Commission* (T-148/89), para.142.

³⁴ Bkz. örn. ECJ *Britannia Alloys & Chemicals Ltd. v Commission* (C-76/06), para.60.

³⁵ Guidelines on the Method of Setting Fines Imposed Pursuant to Article 15 (2) of Regulation No 17 and Article 65(5) of the ECSC Treaty.

³⁶ Guidelines on the Method of Setting Fines Imposed Pursuant to Article 23(2)(a) of Regulation No 1/2003.

Monnier 2011, 243; Veljanovski 2007,2; Korah 2007, 278).

Yükselen ceza miktarları, Kılavuz'un getirdiği metodun şeffaflığına ve öngörülebilirliğine dair kaygıları beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede hem Komisyon'un hem de AB yargı mercilerinin gözetmek zorunda olduğu ilkelerin başında kanunilik ilkesi gelmektedir (Bael&Bellis 2010, 1088).

Suçların ve cezaların kanunda net bir şekilde tanımlanmasını gerektiren bu ilke Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 7. maddesinde³⁷ ve AB Temel Haklar Şartının 49. maddesinde³⁸ yer almakta olup kişilerin hangi eylemlerinden dolayı sorumlu olacaklarını ve hangi cezayla karşılaşabileceklerini eylem anında makul bir ölçüde bilebilmelerini gerektirmektedir (Bellamy&Child 2012a, 254; Whelan 2010, 169). Rekabet cezalarının dayanağını oluşturan hükümlerin bu ilkeye uygun olmadığı yönündeki iddialar AB yargı yerlerince ele alınmış ve söz konusu hükümlerin yeterince net ve açık olduklarına hükmedilmiştir³⁹.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de kanunilik ilkesinin aşırı katı şekilde tanımlanmış kuralları içermediğine⁴⁰, ihlal sonucunun mutlak kesinlikle bilinmesini gerektirmediğine ancak kanunun, sonuçlarının makul seviyede öngörülebilmesine yetecek kadar açık olması gerektiğine⁴¹ hükmetmiştir.

Öte yandan AB mahkemeleri Ceza Kılavuzu'nun öngörülebilirlikten ziyade şeffaflığı ve tarafsızlığı amaçladığını vurgulamıştır⁴² (Scordamaglia 2010, 46⁴³).

³⁷ Lizbon Anlaşması'yla getirilen yenilikler kapsamında AB'nin AİHS'ne imza koyabilmesinin önü açılmış, bu yönde gerekli taslak dokümanlar hazırlanmıştır. Mevcut durumda AİHM kararlarının AB kurumları ve mahkemeleri üstünde bağlayıcı bir etkisi bulunmamakla birlikte AİHM içtihadı AB hukukunun genel ilkeleri arasında yer almakta ve dolaylı olarak uygulanmaktadır. Daha detaylı bilgi için bkz. http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Accession/Accession_documents/EU_accession-OA_updated_2013_E.pdf, erişim tarihi: 24.04.2015.

³⁸ Charter of Fundamental Rights of the European Union (2010/C 83/02). İlk olarak 07.12.2000 tarihinde Nice'te deklare edildiğinde bağlayıcı etkisi bulunmazken 01.12.2009 tarihinde Lizbon Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle Şart tıpkı diğer anlaşmalar gibi AB kurumları ve ulusal kurumlar için bağlayıcı hale gelmiştir (Louis ve Accardo 2011, 100). Ayrıca bkz. http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/charter/index_en.htm, erişim tarihi: 22.05.2015.

³⁹ GC *Schunk v Commission* (T-69/04), paras.34-50; GC *Jungbunzlauder v Commission* (T-43/02), paras.6992; GC *Treuhand v Commission* (T-99/04), paras.112-150 ve GC *Degussa v Commission* (T-279/02), paras.66-68.

⁴⁰ AİHM, *Kokkinakis v. Greece*, paras.40-52.

⁴¹ AİHM, *Margareta & Roger Andersson v. Sweden*, para.75.

⁴² GC, *BASF v Commission* (Vitamin karteli) (T-15/02), para.250. Scordamaglia (2013, 428), bu durumu şeffaf öngörülemezlik (*transparent unpredictability*) politikası şeklinde ifade etmektedir.

⁴³ Karşı görüşte bkz. Simonsson 2010, 304; Calvino 2006, 321.

Öyle ki ceza miktarının önceden hesaplanabilmesinin, teşebbüslerin ceza miktarını ihlalden elde edecekleri kârla kıyaslamasına ve bu yolla cezanın etkinliğinin azalmasına yol açabileceğine dair çekinceler de bulunmaktadır⁴⁴ (Bellamy&Child 2010, 181; Wils 2007, 14).

Kanunilik ilkesinin teşebbüslerde meşru beklentiler yarattığı ve Komisyon'un karar pratiğini haber vermeden değiştirmesini engellediği de ifade edilmektedir⁴⁵ (Bael&Bellis 2012, 1088). Fakat bu, Komisyon'un yeni kılavuzlarla ceza seviyelerini değiştirmekteki takdir yetkisini ortadan kaldırmamaktadır⁴⁶.

David (2010, 149), Kılavuz'da yer alan "somut olayın özellikleri", "belli bir olayda caydırıcılığın sağlanması ihtiyacı" gibi muğlak kavramlarla istisna hükümlerinin kanunilik ilkesini zayıflattığını ileri sürmektedir. Bununla birlikte Komisyon'un belli bir dosyada Kılavuz'daki kurallardan ayrılmak için eşit muamele ilkesiyle bağdaşan sebepleri göstermek durumunda olduğu hatırd tutulmalıdır⁴⁷ (Jones ve Sufirin 2008, 1234).

Kanunilik ilkesi ışığında kılavuzların geçmişe etkili olarak uygulanıp uygulanamayacağı 1998 Kılavuzu öncesi döneme ilişkin olarak tartışılmıştır. Scordamaglia (2010, 45), 1998 Kılavuzu'nun Tüzük'te yer alandan farklı bir hesaplama metodu getirmediğini bu nedenle geriye dönük uygulama itirazlarının kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir⁴⁸. Kılavuz'un, yürürlüğe girdiği tarihten önce işlenen ihlaller hakkında uygulanabilmesi AB mahkemeleri tarafından da değerlendirilmiş ve geçmişe yürüme yasağının ihlal edilmediğine hükmedilmiştir⁴⁹. Ancak 1998 Kılavuzu döneminde işlenip de 2006 Kılavuzu'na göre ceza verilen durumlarda lehe kanun ilkesinin ihlali söz konusu olabilmektedir⁵⁰ (Scordamaglia 2013, 404; Torre 2010, 409).

⁴⁴ GC *BPB plc v Commission* (T-53/03), para.336.

⁴⁵ ECJ *Dansk Roindustri and Others v Commission* (C-189/02 P vd.), para.211.

⁴⁶ GC *ABB v Commission* (T-31/99), para.116.

⁴⁷ ECJ *Dansk Roindustri v Commission* (C-189/02), para.212; ECJ *Archer Daniels Midland and Archer Daniels Midlands Ingredients v Commission* (Amino Acids, C-397/03 P), para.91.

⁴⁸ Bellamy&Child (2012a, 254) fiil işlendiği tarihte kuralın içtihatlarla nasıl yorumlandığı makul olarak öngörülebilir, bu kuralın yorumundaki değişikliklerin geçmişe yürüme yasağına tabi olmayacağını ileri sürmüştür.

⁴⁹ ECJ *Dansk Roindustri v Commission* (C-189/02), paras.222-231; ECJ *Archer Daniels Midland v Commission* (Sodium Gluconate, C-510/06P), para.59.

⁵⁰ GC *Saint-Gobain Glass France SA v Commission* (T-56/09, paras.274-283) kararında bu yöndeki itirazları reddetmiştir.

Kılavuz hakkında değinilmesi gereken bir diğerk ilke de cezaların şahsiliği ilkesidir. AB hukukunda bu ilke hakkındaki tartişmalar ana şirketin yavru şirketin eyleminden sorumlu tutulmasının masumiyet karinesini zedelediği noktasında yoğunlaşmaktadır (Bronckers ve Vallery 2001, 556; Wesseling ve Woude 2012, 591). Zaman içinde değişik şekillerde yorumlanan⁵¹ sorumluluk esasları Akzo kararında⁵² belirlenmiş ve ana şirketin yavru şirketlere bütünüyle sahip olması halinde (*full ownership*) yavru şirket üzerinde belirleyici etki (*decisive influence*) uygulandığı karineten kabul edilmiştir (Hofstetter ve Ludescher 2010, 58). Sahiplik oranının %70 olması halinde dahi söz konusu karine geçerlidir⁵³.

Öte yandan, söz konusu karinenin aksinin ispatı; ana şirketin, yavru şirket üzerinde fiyatlama, üretim, dağıtım, satış hedefleri, gayri safi kâr oranı, satış giderleri, nakit akışı, stoklar ve pazarlamayı etkileyen bir etkisinin olmadığı yönündeki organizasyonel, ekonomik ve hukuki delillerle mümkündür (Scordamaglia 2010, 39). Nitekim kurumsal bağlantı (*corporate link*) dışında somut bir müdahalenin ana şirketi sorumlu tutmaya yetmeyeceği, yavru şirketle aralarında hukuki, organizasyonel ve mali bağlantıların da bulunması gerektiği belirtilmiřtir⁵⁴ (Sauer 2013, 477). Buna rağmen Komisyon'un bu konudaki tutarsız uygulamaları ve karinenin çürütülmesinde ispat külfetinin yer değiştirmesi hukuki belirliliği ihlal ettiği gerekçesiyle eleştirilmektedir (Lloreda ve Sanz 2006, 574; Burnley 2010, 614; Pauer 2014, 111).

Nihayet Kılavuz'la ilgili olarak ölçünlük ve eşit muamele ilkelerine de değinmek gerekecektir. Komisyon'un takdir yetkisine sınır getiren ilkelerden olan ölçünlük ilkesi, amaca ulaşmak için gerekli ve ölçülü olandan fazla ceza

⁵¹ ECJ *Imperial Chemical Industries Ltd. v Commission* (48/69, para.137) kararında ana şirketin belirleyici etki uygulanması gereği aranırken ECJ *AEГ v. Commission* (107/82 R para.50) kararında bu koşul Komisyon lehine hafifletilmiş; ECJ *Stora Kopparbergs Bergslags v. Commission* (C-286/98, paras.80 vd.) kararındaysa, yeniden, belirleyici etki uygulanması gerektiğine hükmedilmiştir.

⁵² GC *Akzo Nobel and Others v Commission* (T112/05), para.92 ve ECJ *Akzo Nobel and Others v Commission* (C-97/08 P), paras.60-61.

⁵³ EC *Calcium Carbide* (COMP/39.396), para.222 ve GC *Holding Slovenske Elektrarne d.o.o. (HSE) v Commission* (T-399/09), para.102. Bu sorumluluğun tesisinde ana şirketle yavru şirketin yönetim kurulu üyelerinin aynı olması gibi hususlar da etkilidir. AB hukukunda ana şirketin yavru şirketler üzerinde teşvik edici veya koordinatör rolü oynaması, kar maksimizasyonu gibi geniş bir amaç birliğinin bulunması bunların eylemlerinden sorumlu tutulabilmesi için yeterli görülmektedir (Lloreda ve Sanz 2006, 570)

⁵⁴ EC *Spanish Raw Tobacco* (COMP/C.38.238/B.2), para.376.

verilememesini ifade eder (Jones ve Sufirin 2008, 1235). Bu ilke, Temel Haklar Şartı'nın 49/3. maddesinde de yer bulmuş olup teşebbüsün ödeme kabiliyetine uygun ceza verilmesi gereği ile ilgili satışların da ötesine uzanan satış miktarlarının ceza hesabında dikkate alınması noktalarında tartışılmaktadır (Gilliams 2014, 435; Wils 2011, 359). Eşit muamele ilkesi, Komisyon'un benzer olaylara farklı yaklaşmasını, farklı olaylarda ise aynı yaklaşımı sergilemesini, objektif gerekçesi yoksa, engellemektedir⁵⁵. AB Mahkemeleri de Komisyon'un takdir yetkisinin eşit muamele ilkesiyle sınırlı olduğuna hükmetmiştir⁵⁶. Yine de bu ilke Komisyon'un önceki kararlarını sonraki ihlaller için bağlayıcı bir çerçeve haline getirmemektedir⁵⁷ (Bael&Bellis 2010, 1090).

Yukarıda yer verilen açıklamalar çerçevesinde AİHM içtihadının AB yargı mercilerince oldukça esnek yorumlandığı ve temel hukuki güvencelerin kapsamının daraldığı görülmektedir⁵⁸. Bunun önüne geçilerek AİHS'de öngörülen standartların AB rekabet hukuku bakımından da geçerli olabilmesi için AB'nin Avrupa Konseyi'ne üyelik çalışmalarının hızlandırılması gerektiği düşünülmektedir.

1.3. TÜRK HUKUKU

1.3.1. Kabahatler Kanunu

1.3.1.1. Genel Açıklamalar

Kabahat olarak nitelendirilen eylemlere ilişkin genel kanun 5326 sayılı Kabahatler Kanunu⁵⁹ olup Kanun'un 2. maddesi kabahati "*kanunun, karşılığında idarî yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık*" şeklinde tanımlamıştır⁶⁰. Kabahatler Kanunu'nun genel kanun niteliği ise 3. maddesinde açıklanmıştır.

⁵⁵ GC *Degussa v. Commission* (T-279/02, para.80) kararında Degussa'nın baz cezası hesaplanırken eşit muamele ilkesinin ihlal edildiğine hükmedilmiş ve cezası indirilmiştir.

⁵⁶ GC *Krupp Thyssen Stainless and Accai Speciali Terni v Commission* (Alloy Surcharge) (T-45/98 ve 47/98), para.237; ECJ *Ahstrom Osakeyhtiö and Others v Commission* (Wood Pulp) (C-89/85) paras.196-197.

⁵⁷ ECJ *Britannia Alloys & Chemicals Ltd v. Commission* (C-76/06 P), para.60.

⁵⁸ Aynı yönde bkz. Wesseling ve Woude 2012, 598.

⁵⁹ RG. 31.03.2005, S. 25772.

⁶⁰ Çağlayan (2010, 151), kabahatin, ceza hukuku kavramı olduğundan, idari yaptırımı gerektiren ya da idari düzeni ihlal eden eylem şeklinde tanımlanması gerektiğini belirtmiştir.

Buna göre anılan Kanun'un idari yaptırım kararına karşı kanun yoluna ilişkin hükümleri dışındaki diğer genel hükümleri, idari para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımını gerektiren bütün filler hakkında uygulanacaktır. Kanun koyucu, rekabet ihlalleri için idari yaptırım öngördüğünden bu ihlallerin “kabahat” oluşturduğunda ve Kabahatler Kanunu kapsamında olduğunda herhangi bir kuşku bulunmamaktadır⁶¹. Bu konuda Danıştay ve idare mahkemeleri de RKHK'da özel düzenleme bulunmayan hallerde Kabahatler Kanunu'ndaki düzenlemelere başvurmaktadır (Ardıyok 2014, 905).

Çalışmamız kapsamında önem taşıyan hüküm, Kabahatler Kanunu'nun 17. maddesindeki kabahatlere verilecek idari para cezalarına dair genel hükümdür:

“(1) İdarî para cezası, maktu veya nispi olabilir.

(2) İdarî para cezası, kanunda alt ve üst sınırı gösterilmek suretiyle de belirlenebilir. Bu durumda, idarî para cezasının miktarı belirlenirken işlenen kabahatin haksızlık içeriği ile failin kusuru ve ekonomik durumu birlikte göz önünde bulundurulur.”

Maddenin ikinci fıkrasına göre idari para cezası alt ve üst sınırları gösterilerek bir ceza aralığı şeklinde belirlenebilecektir. RKHK m. 16/3'te yer alan “*Bu Kanunun 4, 6 ve 7 nci maddelerinde yasaklanmış davranışlarda bulunanlara (...) yüzde onuna kadar idarî para cezası verilir.*” ifadesi bu hükmün bir yansımasıdır. Aynı fıkranın ikinci cümlesindeyse somut cezanın bu aralıkta hangi unsurlara bakılarak belirleneceği açıklanmaktadır. Bu yöntem, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu⁶² (TCK) m. 61'deki cezaların bireyselleştirilmesine ilişkin hükmün amacıyla aynıdır (Oder ve Karcılıoğlu 2009, 121).

1.3.1.2. Kabahatler Kanunu'na Hâkim İlkeler

Rekabet ihlallerinin kabahat niteliği taşıması, kabahatlerin tabi olduğu ilkelere tabi olmaları sonucunu doğurmaktadır. Kabahatler artık TCK'da yer almasa da ceza hukukunda geçerli olan genel hukuk ilkeleri kabahatler ve bunlara verilen cezalar için geçerlidir. İdari yaptırımların öngörülmesi, belirlenmesi ve uygulanmasında dikkate alınması gereken temel ilkelerin başında idari yaptırımların kanuniliği,

⁶¹ Rekabet Kurumu da bir ekonomik idari kolluk görevini yerine getirmektedir (Günday, 2007, 2).

⁶² RG. 12.10.2004, S. 25611.

geçmişe yürüme yasağı, orantılılık, kusurlu sorumluluk ve *non bis in idem* kuralı sayılabilir (Katoğlu 2014, 397; Özkan 2011, 28 vd.; Karakoç 2010, 17 vd.; Çoban 2009, 89 vd.).

1.3.1.2.1. Kanunilik İlkesi

Kabahatler hukukuna hâkim olan ilkelerden bazılarında Kabahatler Kanunu'nda yer verilmiştir. Bunlardan ilki kanunilik ilkesidir (Karabulut 2008, 113; Akbulut 2010, 69). Kanun'un 4. maddesinde düzenlenen bu ilke aynı zamanda Anayasa⁶³ m. 38'de, TCK m. 2'de ve AİHS m. 7'de⁶⁴ de yer almaktadır. Kanunilik ilkesinin kabahatler rejimindeki ilk yansıması, kişilerin sorumlu tutulmasına yol açan eylemlerle bunlara verilecek cezaların unsurlarının ve koşullarının mevzuatta açıkça tanımlanmış olması gereğidir.

Ceza hukukunda bu ilke suçun unsurlarının öngörülmesinin, suç tanımının sınırlarının çizilmesinin, ceza yaptırımının tür ve miktarının belirlenmesinin ancak şekli anlamda kanunla yapılmasını sağlar. Sadece ceza yaptırımının tür ve miktarının öngörülmesi değil, bunun hesaplanması, dönüştürülmesi, ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenler ile bu nedenlerin uygulanma usulleri de kanunla öngörülmelidir. Kanunilik ilkesinin en doğal ve tartışılmaz sonucu budur (Katoğlu 2014, 398).

Geleneksel ceza hukukunda katılıkla uygulanan kanunilik ilkesi kabahatler hukukunda esnetilmiştir (Akbulut 2010, 100). Öyle ki Kabahatler Kanunu m. 4/1 hükmüne göre hangi fiillerin kabahat oluşturduğu kanunda açıkça tanımlanabileceği gibi; kanunun kapsam ve koşulları bakımından belirlediği çerçeve hükmün içeriği, idarenin genel ve düzenleyici işlemleriyle de doldurulabilecektir. Bu esnek yaklaşım, kapsamı, koşulları ve çerçevesi kanunla belirlenen hükümlere bağlı olarak idarenin genel ve düzenleyici işlemleriyle kabahat fiilinin tanımlanmasını sağlamaktadır⁶⁵ (Meran 2008, 13; Uğur 2009, 191).

⁶³ RG. 09.11.1982, 17863 (Mükerrer).

⁶⁴ Bu maddenin nasıl yorumlandığına dair bkz. AİHM *M. v. Germany* (19359/04), paras.117-121; *Jamil c. France* (15917/89), paras. 25-32; *Del Río Prada c. Espagne* (42750/09), paras.77-93.

⁶⁵ Soyaslan (1990, 145) bunun nedenini idarenin eylemi nitelendirme ve ceza tayini konusunda takdir yetkisi bulunması gerektiği şeklinde açıklamıştır. Ayrıca bkz. AYM 2004/84 E., 2004/124 K., 08.12.2004 T. kararı (RG. 14.12.2004, S. 25670)

Yaptırımlar bakımından ise bu ilke daha sert uygulanmaktadır. Kabahat karşılığı olan yaptırımların türü, süresi ve miktarı ancak kanunla belirlenebilir. İdare tüzük, yönetmelik, sirküler gibi düzenleyici işlemleriyle kabahat ortaya koyabilirken yaptırımların türü, süresi ve miktarı hakkında işlem yapamayacaktır⁶⁶ (Uğur 2009, 191). Kanunilik ilkesi rekabet ihlallerine verilen cezalar bakımından özellikle yönetmelik gibi idari bir işlemle “kartel” ve “diğer ihlal” şeklinde Kanun’da yer almayan kabahat türü tanımlanarak bunlara asgari ceza sınırı getirilmesi, cezaya etki eden ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenler konulması gibi hususlarda tartışılmaktadır (Katoğlu 2014, 408; Gündüz 2013, 70-72). Bu tartışmaların ayrıntılarına ilgili bölümlerde değinilecektir.

1.3.1.2.2. Lehe Kanun İlkesi

Kanunilik ilkesinin bir diğer görünümü de fiilin işlendiği tarihten sonra yürürlüğe giren aleyhe düzenlemelerin fail hakkında uygulanmamasıdır (Bulut 2010, 104; Karabulut 2008, 129). AİHM içtihatlarında geçmişe yürüme yasağı (*interdiction de la rétroactivité, non-retroactivity*) olarak anılan bu ilkenin uygulanmasında AİHM “suç” ve “ceza” kavramlarını iç hukuktaki sınıflandırmadan bağımsız bir şekilde yorumlamaktadır. Bu bağımsız yorum, rekabet ihlallerine verilen cezaların AİHS m. 6’da düzenlenen adil yargılanma hakkının cezai alanına dâhil olmasına ve kanunsuz suç ve cezayı yasaklayan 7. madde kapsamında değerlendirilmesine imkân vermektedir.

Geçmişe yürüme yasağının kabahatler üzerindeki etkilerini anlamak için ilk olarak Kabahatler Kanunu’nun 5. maddesine değinilmelidir. Bu hükümde TCK’nın zaman bakımından uygulamaya ilişkin hükümlerinin kabahatler bakımından da uygulanacağı belirtilmektedir. Bu ilkenin rekabet ihlalleri bakımından ilk sonucu işlendiği zaman ihlal oluşturmayan bir eylemden ve/veya eylem tarihinde bulunmayan bir cezadan dolayı kişinin sorumlu tutulmamasıdır⁶⁷. Anılan yasağın diğer sonucu ise fiili işlediği tarihten sonra yürürlüğe giren lehe düzenlemelerden

⁶⁶ Anayasa Mahkemesi’nin Anayasa’nın “hukuk devleti”, “suç ve cezada kanunilik/belirlilik”, “ceza sorumluluğunun şahsiliği” ilkelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal ettiği özel ceza yasalarına dair değerlendirmeler için bkz. Uğur 2010, 304-308 ve 388.

⁶⁷ Kısaca *nullum crimen, nulla poena sine lege* olarak anılan bu ilkenin rekabet cezaları bakımından geçerliliği temel olarak AİHM’in vermiş olduğu *Engel and Others v. The Netherlands* (5100/71 vd.) ve *Menarini v. Italy* (43509/08) kararlarından doğmaktadır.

failin yararlanması gereğidir⁶⁸. *Lex mitior* olarak anılan bu ilkenin uygulanabilmesi için fiilin işlenme tarihi önem taşımaktadır. Kabahatler Kanunu m. 5/2 hükmü kabahatin, failin icraî veya ihmali davranışı gerçekleştirdiği zaman işlenmiş sayıldığını belirtmektedir⁶⁹. Dolayısıyla lehe kanunun tespit edilebilmesi için kural olarak bu hükümdeki esaslar uygulanacaktır.

Geçmişe yürüme yasağıyla *lex mitior* ilkeleri rekabet hukuku uygulamalarında genellikle lehe cironun tespiti, soruşturma zamanaşımının tespiti ve Ceza Yönetmeliği'nin Geçici 1. maddesinin uygulanması sırasında ortaya çıkmaktadır. Zamanaşımı, bu çalışmanın kapsamı dışında olduğundan değinilmeyecektir. Yönetmelik'in Geçici 1. maddesi Yönetmelik'in, yürürlüğe girmesinden önce başlatılan ancak soruşturma raporu tebliğ edilmemiş olan soruşturmalar hakkında da uygulanacağını öngörmektedir. Dolayısıyla Yönetmelik hükümlerinin uygulanması için fiilin işlenme tarihi değil soruşturma raporunun tebliği tarihi esas alınmaktadır⁷⁰. Bu hükmün hukuka uygunluğu Yönetmelik'in maddi ya da usuli hükümler içerip içermediği noktasında değerlendirilmelidir. Usuli normların aksine, maddi normların bulunması halinde derhal uygulama ilkesi geçerli olmayacaktır. Eylem Yönetmelik'in yürürlüğe giriş tarihinden önce işlenmişse Yönetmelik hükümlerinin teşebbüsün lehine olup olmadığı değerlendirilecektir. Bu yapılırken Yönetmelik'in ve Yönetmelik öncesi mevzuatın bir bütün halinde olaya uygulanıp⁷¹ hangisi teşebbüs lehine ise onun karara esas alınması gerekmektedir (Gündüz 2013, 73). Buna karşılık Danıştay, Yönetmelik'in Geçici 1. maddesi nedeniyle geçmişe etkili olarak uygulanmasının aleyhe sonuç

⁶⁸ AİHM Büyük Dairesi *Scoppola v Italy* (No:2)(10249/03, para.109) kararında 7. maddede açıkça zikredilmese bile kanunsuz ceza olmaz ilkesinin aleyhe düzenlemelerin geçmişe yürümesini engellemesinin yanı sıra lehe düzenlemelerin geçmişe yürümesini de zımnen gerektirdiğine hükmetmiştir.

⁶⁹ Otacı ve Keskin (2010, 46), kesintisiz fiille işlenen kabahatin idari yaptırım kararı verileinceye kadar tek fiil sayıldığını, yaptırım kararı kesinleşinceye kadar lehe hükümlerin uygulanması gerektiğini belirtmiştir.

⁷⁰ Danıştay ise diğer bazı kararlarında lehe kanun ilkesi uygulaması için fiilin işlendiği tarihe bakılması gerektiğine hükmetmiştir (Karabulut 2008, 129. Bkz. D10D 2002/1515 E., 2004/4414 K., 05.05.2004 T.; 2001/2770 E., 2004/826 K., 12.03.2004 T.).

⁷¹ 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un m. 9/3'te "*Lehe olan hüküm, önceki ve sonraki kanunların ilgili bütün hükümleri olaya uygulanarak, ortaya çıkan sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması suretiyle belirlenir.*" hükmü yer almaktadır. Ancak Danıştay'ın kül halinde uygulama ilkesinden ayrıldığı görülmektedir (Bkz. D13D 06.05.2014 tarihli 2010/3180 E., 2014/1718 K. ve 2010/3090 E., 2014/1719 K. kararları)

doğurmayacağı gerekçesiyle bu yöndeki iddiaları reddetmiştir⁷². Ulusoy (2013, 68) da Yönetmelik'in yeni bir ceza normu niteliğinde olmadığını, kanunla öngörülen cezanın uygulanma usulünü somutlaştırdığını, yönetmelikle belirlenen baz cezanın Kanun'daki %10 sınırının içinde kaldığını ve aleyhe bir hüküm içermediğini, Rekabet Kurulu'nun kanunun kendisine verdiği takdir yetkisini önceden kendisini de bağlayarak daha objektif kullanmaya yönelik somut kurallar koyduğunu belirterek lehe kanun ilkesinin ihlal edilmediğini açıklamaktadır⁷³. AB hukukundaki düzenlemeden etkilendiği düşünülen bu tartışmalı uygulama hükmü Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun İhlali Neticesinde Verilecek İdari Para Cezalarına İlişkin Yönetmelik Taslağı'nda⁷⁴ (Taslak Yönetmelik) da aynen korunmuştur.

Kanaatimizce, ayrıntılarına ileriki bölümlerde değinileceği üzere, Yönetmelik yeni rekabet ihlali türleri tanımlayarak bunlar için öngörülen cezalara alt limit koymak ve artırım unsurları belirlemek suretiyle geçmişe yürüme yasağı ve lehe kanun ilkelerinin uygulama alanına dâhil olmaktadır. Özellikle fiilin işlendiği tarihte yürürlükte olmayan Yönetmelik hükümlerinin, somut olay bakımından değerlendirilmeksizin, geriye etkili bir şekilde uygulanması geçmişe yürüme yasağının ihlaline yol açabilecektir. Nitekim Sanlı (2009, 133) Yönetmelik öncesi

⁷² D13D 2010/2490 E., 2013/2706 K. ve 01.11.2013 T. kararında Geçici 1. maddeye dair itirazları şu gerekçe ile reddetmiştir: “*Dava konusu Yönetmelik, yeni bir kabahat ya da yaptırım öngörmediğinden ve Kanun'da yer alan yüzde on sınırı dışında sonuç yaptırımı değiştirecek nitelikte hükümler ihtiva etmediğinden, salt Kanun'da yer alan idari para cezasının belirlenmesine ilişkin kıstasları içeren ve idarenin her bir somut olayda sahip olduğu takdir yetkisinin geleceğe dönük olarak benzer nitelikteki tüm olaylar bakımından somutlaştırılmasını öngören hükümler ihdas edildiği anlaşıldığından, Yönetmeliğin eylem tarihinde yürürlükte olmamasına rağmen henüz haklarında nihai karar verilmemiş ilgililere uygulanmasının, aleyhte bir sonuç doğurması söz konusu olmadığından, Yönetmelik hükümlerinin, yürürlüğe girmesinden önce başlatılan, ancak soruşturma raporu tebliğ edilmiş olan soruşturmalar hakkında da uygulanmasına yönelik Yönetmeliğin Geçici 1. maddesinde hukuka aykırılık bulunmamaktadır.*” Ancak aynı Daire 06.05.2014 tarihinde verdiği 2010/3180 E., 2014/1718 K. ve 2010/3090 E., 2014/1719 K. sayılı kararlarda lehe veya aleyhe sonuç doğurma meselesinin her somut olay bağlamında idari para cezası uygulayan makam tarafından değerlendirilmesi gerektiğine, *yönetmeliğin lehe hükümlerinin* soruşturma raporu tebliğ edilmiş olan soruşturmalara da uygulanması gerektiğine karar vermiştir.

⁷³ Ulusoy (2013, 68, 95) söz konusu baz cezanın % 3 oranında olduğunu belirtmiştir. Ancak Yönetmelik'te karteller için baz ceza %2-%4 arasında, diğer ihlaller içinse %0,5-%3 arasında bir orana tekabül etmektedir.

⁷⁴ Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un İhlali Halinde Verilecek İdari Para Cezalarına İlişkin Yönetmelik Değişikliği Taslağı, <http://www.rekabet.gov.tr/ile/?path=ROOT%2fDocuments%2fGC3%BCncel%2fk%4%B1lavuzlar%2fcezaaa.pdf>.

kararlara Yönetmelik'teki hükümleri farazi olarak uygulamış ve ceza miktarlarını önemli ölçüde artırabilecek köklü bir yaptırım politikası değişikliğine işaret etmiştir⁷⁵. Bu bakımdan Yönetmelik'teki Geçici 1. madde mevzuat metninden çıkarılabileceği gibi “Bu Yönetmelik hükümleri kural olarak yürürlüğe girdiği tarihten önce işlenmiş rekabet ihlallerine uygulanmaz” şeklinde kaleme alınabilirdi ⁷⁶.

1.3.1.2.3. Kusur İlkesi

Kabahatlere etki eden bir diğer ilke de kusur ilkesi olup kabahatler bakımından objektif sorumluluğu engellemektedir (Karabulut 2008, 147). Buna dair düzenleme Kabahatler Kanunu'nun “kast veya taksir” başlıklı 9. maddesinde yer almaktadır. Kabahatler, kanunda açıkça hüküm bulunmayan hallerde, hem kasten hem de taksirle işlenebilir. RKHK m. 16'da kusura ilişkin açık bir ifade yer almamakta; ancak 4. fıkrada Kabahatler Kanunu'nun m. 17/2 hükmüne atıf yapılmaktadır. Dolayısıyla kusurun para cezasının belirlenmesinde dikkate alınması gereken bir unsur olduğu anlaşılmakta fakat kusurun ağırlığının ceza miktarı üzerindeki etkisi açıklanmamaktadır (Gündüz 2013, 75 ve 292). Ceza Yönetmeliği'nde de kusurun para cezasına etkisi hususunda bir açıklık bulunmamaktadır. Mevzuatta ise taksir hafifletici sebep olarak kabul edilmektedir⁷⁷. Kabahatler Kanunun'daki açık hüküm dolayısıyla Yönetmelik'e kusurun ağırlığının ceza miktarını nasıl etkilediğine dair bir hüküm konulması, örneğin ihlalin taksirle işlenmesinin

⁷⁵ Aynı yönde bkz. TÜSİAD (2012), Aslan ve Ünal 2014, 38.

⁷⁶ D13D 2010/2490 E., 2013/2706 K., 01.11.2013 T.; 2010/3202 E., 2013/2707 K., 01.11.2013 T. kararlarda Danıştay Savcısı “İlgililerin aleyhine sonuç doğuran idari işlemlerin geriye yürümeceği ve düzenleyici tasarrufların düzenledikleri konularda o konuya ilişkin kuralların yayımladıkları tarihten itibaren uygulanacağı açık olup, idari işlemlerin geriye yürümemesi hukuk devletinin de gereğidir. Ayrıca cezai idari işlemler uygulanırken ceza hukukunun genel prensiplerinin de gözönüne alınması gerekir. Nitekim Türk Ceza Kanunu'nun «zaman bakımından uygulama» başlıklı 7. maddesinde suçun işlendiği zamanın esas alınması gerektiği belirtilmekte olup, bu kural ceza hukukunun genel bir ilkesidir. Davacının ilk eylemi tarihinde davalı idarenin idari para cezalarına yönelik olarak yönetmelik çıkarma yetkisi olmadığı da göz önüne alındığında, aleyhe sonuç doğuran cezai hükümler içeren Yönetmelik'in geçmişe yürür şekilde uygulanmasına izin veren Geçici 1. maddesinde, bu Yönetmelik'in uygulanması sonucunda davacıya verilen idari para cezası ile bu cezaya dayalı olarak, cezanın tahsili için tesis edilen işlemde hukuka uyarlık görülmemiş olup, davacı şirkete idari para cezası verilmesine ilişkin 4. maddenin, davacının üzerine atılı ilk eylemi sırasında yürürlükte bulunan mevzuat hükümleri dikkate alınarak yeniden tesis edilmesi gerekmektedir.” şeklinde görüş belirtmiştir.

⁷⁷ Bkz. Bölüm 3.3.1.2.

cezada indirim sebebi olarak benimsenmesi yerinde olacaktır⁷⁸.

1.3.1.2.4. Cezaların Şahsiliği İlkesi

Teşebbüslere verilen idari para cezaları, cezaların şahsiliği ilkesini de gündeme getirmektedir. Anayasa'nın 38. maddesindeki “*ceza sorumluluğu şahsîdir*” hükmüne paralel olarak TCK m. 20 “(1) *Ceza sorumluluğu şahsîdir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz. (2) Tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamaz. Ancak, suç dolayısıyla kanunda öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar saklıdır.*” hükmünü içermektedir.

Anılan hükümdeki tüzel kişiler hakkında ceza uygulanamayacağı ilkesi kabahatler bakımından geçerli değildir (Uğur 2009, 194). Kabahatler Kanunu'nun *organ veya temsilcinin davranışından dolayı sorumluluk* başlıklı m. 8/1. hükmüne göre, “*Organ veya temsilcilik görevi yapan ya da organ veya temsilci olmamakla birlikte, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen kişinin bu görevi kapsamında işlemiş bulunduğu kabahatten dolayı tüzel kişi hakkında da idarî yaptırım uygulanabilir.*” Bu hüküm, hakkında idari para cezası verilen teşebbüslerin tüzel kişiliklerinin sona ermesi, el değiştirmesi gibi durumlarda cezanın muhatabının kim olacağı sorularını beraberinde getirmiştir. Ceza alan teşebbüsün devri halinde Rekabet Kurulu'nun genel yaklaşımı, devralan teşebbüsün cezadan sorumlu olması yönündedir (Ulusoy 2013, 120; Kocabaş 2010, 65 vd.)⁷⁹. Bu çerçevede aynı ekonomik bütünlüğe dâhil teşebbüslerin cezadan müteselsilen sorumlu tutulmasına ve yavru şirketin eyleminden dolayı ekonomik bütünlüğün cirosu üzerinden ceza hesaplanmasına Danıştay onay vermiştir⁸⁰. Bununla birlikte kimin hangi ölçüde ve hangi delillere dayanarak sorumlu tutulacağına

⁷⁸ Oder ve Karcıhoğlu, (2009, 138) RKHK'na aykırılık tespit edilen kararlarda teşebbüsün hangi kusur şekli ile hareket ettiğinin kararda değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda bkz. Sanlı 2014, 101 ve TÜSIAD 2014, 8.

⁷⁹ *Advantage* kartın sahibi *Benkar* hakkında açılan soruşturma devam ederken şirket HSBC'ye devredilmiş; ceza HSBC aleyhine hükmedilmiş; nihai karardan bir önceki yıl HSBC'nin cirosunun %0,15'i oranında ceza verilmiştir. Bu karara karşı açılan dava D13D 2006/2437 E., 2008/3360 K., 25.03.2008 T. kararıyla reddedilmiş; bu red kararı da DİDDK 2008/3084 E., 2013/793 K. 06.03.2013 T. kararıyla onanmıştır. Cezaların bireyselliği konusunda Kurul uygulamaları kapsamında çalışanın veya acentenin eyleminden tüzel kişinin sorumluluğu, yavru şirketin eyleminden ana şirketin sorumluluğu, aynı şirketler grubunda bulunan bir şirketin eyleminden diğer şirketlerin sorumluluğu, teşebbüsün tür ve/ya unvan değiştirerek farklı bir tüzel kişilik haline gelmesi hallerinde cezanın muhatabının tespiti konusundaki açıklamalar için bkz. Kocabaş 2010, 5071.

⁸⁰ Örn. bkz. D13D 2009/5747 E., 2012/3884 K., 18.12.2012 T.; DİDDK 2009/978 E., 2013/810 K., 11.03.2013 T.

dair herhangi bir koşul içermeyen bu uygulama ceza sorumluluğunu aşırı ölçüde genişletme riski taşımaktadır. Bu nedenle bu sorumluluk türünün koşullarının en azından bir kılavuzla açıklanması uygun olacaktır.

1.3.1.2.5. Non Bis In Idem İlkesi

Kabahatler hukukuna etki eden *non bis in idem* ilkesi de rekabet cezaları bakımından önem taşıyan hususlardan biridir. AİHS'ne Ek 7. Protokol'ün 4. maddesinde de ifade edilen bu ilke bir kimsenin aynı eylemden dolayı ikinci kez yargılanmasını ve/veya cezalandırılmasını engeller. Bu ilke çerçevesinde Kabahatler Kanunu'nun kabahatlerin içtimasına dair 15. maddesinde bir fiil ile birden fazla kabahatin işlenmesi halinde bu kabahatlere ilişkin sadece idarî para cezası öngörülmüşse, en ağır idarî para cezasının verileceği; aynı kabahatin birden fazla defa işlenmesi halinde her bir kabahatle ilgili olarak ayrı ayrı idarî para cezası verileceği belirtilmektedir. Kesintisiz fiille işlenebilen kabahatlerde bu nedenle idarî yaptırım kararı verilinceye kadar fiilin tek sayılacağı belirtilmiştir. Bu hüküm ve *non bis in idem* ilkesi özellikle Ceza Yönetmeliği'nin 6. maddesindeki ağırlaştırıcı nedenlerin uygulanmasında önem arz etmektedir. Ağırlaştırıcı nedenlerin anılan ilke bakımından değerlendirilmesine ve AB hukukundaki düzenlemelere ilgili başlıklar altında değinilecektir.

Sonuç olarak, rekabet ihlalleri kabahat niteliği taşıyan eylemler olup kabahatlerin tabi olduğu ilkelere tabidir. Söz konusu ilkeler, temel hak ve özgürlükleri güvence altına almaktadır. Bu nedenle açıklanan ilkelerin gerek ceza kararı veren idari mercilerce ve gerekse bunların kararlarını denetleyen yargı yerlerince nazara alınması, hukuk güvenliği bakımından önem taşımaktadır.

1.3.2. RKHK'nın 16 ncı Maddesi

Rekabet ihlallerine verilen idari para cezalarının RKHK'daki dayanağını 16. madde oluşturmaktadır. Bu hükümde usule ve esasa dair ihlallere verilecek para cezalarının esasları düzenlenmektedir. İdarî para cezası verme yetkisinin dayanağını oluşturan bu maddenin içeriği ve yorumu büyük önem arz etmektedir. Maddenin gerekçesi şöyle açıklanmıştır: “*Maddede iki tür para cezası düzenlenmiştir. Para cezasıyla cezalandırılmış olan fiiller kasden veya ihmalen işlenmiş olabilir. (...) Para cezaları teşebbüs niteliğindeki gerçek kişilere, tüzel*

kişilerde tüzel kişiliğe, tüzel kişiliği olan teşebbüs birliklerinde tüzel kişiliğe, tüzel kişiliği olmayan teşebbüs birliklerinde bu birliği oluşturan üyelere verilir. Ayrıca tüzel kişiliğin yönetim organlarında görev alan gerçek kişilere de caydırıcı olmak amacıyla şahsen para cezası verileceği fıkrası da ilave edilmiştir.” Gerekçesi bu şekilde açıklanan bu temel hüküm 2008 yılındaki kanun değişikliği ile esaslı bir değişime uğramıştır.

1.3.2.1. 2008 Öncesi

Değiştirilen maddenin eski şekline bütünüyle yer vermeksizin sadece çalışmamızla ilgili kısımlara bakacak olursak karşımıza ilk olarak ikinci fıkra çıkmaktadır: *“Bu Kanunun 4 üncü ve 6 ncı maddesinde yasaklanmış olan davranışları gerçekleştirdiği Kurul kararı ile sabit olanlarla bu Kanunun 11 inci maddesinin (b) bendinde yazılı davranışlarda bulunanlara ikiyüz milyon liradan aşağı olmamak üzere, ceza verilecek teşebbüs niteliğindeki gerçek ve tüzel kişiler ile teşebbüs birlikleri ve/veya bu birliklerin üyelerinin bir yıl önceki malî yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirinin yüzde onuna kadar para cezası verilir.”* Bu fıkroda esasa ilişkin ihlallerde yoğunlaşmanın bildirilmemesi hallerine referans bulunmaktadır. Üst sınır %10 olarak belirlenmişken alt sınırın maktu bir miktar olduğu görülmektedir. 2008 öncesi maktu alt sınır Kurul’un çıkardığı tebliğlerle güncellenmekteydi. %10 sınırının ise hangi ciro üzerinden hesaplanacağına dair lafzen bir açıklık bulunmamaktaydı. Bu durum 2008’de değişmiştir.

Gerçek kişilere verilen cezaların temeli üçüncü fıkra hükmünde yer almaktaydı: *“Tüzel kişiliği olan teşebbüs ve teşebbüs birliklerinin birinci fıkroda belirtilen para cezalarına çarptırılmaları halinde, bu tüzel kişiliğin yönetim organlarında görev alan gerçek kişilere de şahsen verilen cezanın yüzde onuna kadar ayrıca para cezası uygulanır.”* Burada dikkati çeken husus gerçek kişilere verilecek ceza miktarının teşebbüse ve teşebbüs birliğine verilen cezanın %10’una kadar çıkabilecek olmasıydı. Bu oran 2008 değişikliğiyle azaltılmıştır.

Bir önceki bölümde kusura ilişkin olarak değindiğimiz husus bu hükmün 4. fıkrasında yer almaktaydı. “Kurul, para cezasına karar verirken, kastın varlığı, kusurun ağırlığı, ceza uygulanan teşebbüs veya teşebbüslerin pazar içindeki gücü ve muhtemel zararın ağırlığı gibi unsurları dikkate alır” şeklindeki hükümde kusurun ağırlığı açıkça zikredilmekteydi. Hükümde muhtemel zarar ifadesi yer almaktayken mevcut zarardan bahsedilmiyordu. 2008 yılında yapılan değişikliklerle bu hüküm açıklık kazanmıştır.

1.3.2.2. 2008 Sonrası

Uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesi amacıyla 23.1.2008 tarih ve 5728 sayılı Kanun’un⁸¹ 472. maddesi ile RKHK m.16’da köklü bir değişiklik yapılmıştır. Çalışmamız kapsamında değineceğimiz ilk değişiklik yeni maddenin üçüncü fıkrasında yer almakta olup anılan fıkra şu şekildedir:

“Bu Kanunun 4, 6 ve 7 nci maddelerinde yasaklanmış davranışlarda bulunanlara, ceza verilecek teşebbüs ile teşebbüs birlikleri veya bu birliklerin üyelerinin **nihai karardan bir önceki**⁸² mali yıl sonunda oluşan veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa nihai karar tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirlerinin yüzde onuna kadar idarî para cezası verilir.” Bu fıkra ile 11. madde metinden çıkarılmış, yoğunlaşmalara dair esastan ihlalleri de kapsayacak şekilde 7. madde metne eklenmiştir. Aynı zamanda “bir önceki yıl” ifadesinin nihai karar tarihinden bir önceki yıl olduğu açıklığa kavuşturulmuştur⁸³. Bu cironun hesaplanamaması durumunda nihai karar tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan cironun esas alınacağı hükmü getirilmiş, bu açıdan Kurul’a geniş bir takdir yetkisi verilmiştir.

Öte yandan öğretilerde ihlalin gerçekleştiği zaman süresince elde edilen cironun en isabetli gösterge olduğu, nihai karardan önceki yılın genellikle ihlal iddiasının Kurum tarafından incelendiği döneme tekabül ettiği, sadece caydırıcılık açısından

⁸¹ Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG. 08.02.2008, S. 26781.

⁸² Bold vurgu eklenmiştir.

⁸³ Arı vd. (2008, 147), bu tercihin enflasyon kaynaklı olabileceğine, karar tarihine yakın olan cironun büyük olduğu düşüncesine dikkat çekmiştir.

değil doğru ve tutarlı ciro referansının cezaya esas alınmasının yerinde olacağı, ilgili Kanun hükmünün bu yönde revize edilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Erdem 2012, 5; Sanlı 2014, 88; Toksoy 2014, 64). Buna rağmen aynı referans Taslak Yönetmelik'te de korunmuştur⁸⁴.

2008 değişikliğiyle getirilen ve nihai karardan bir önceki yıl cirosunun cezaya esas alınmasına dair hüküm, lehe ciro değerlendirmesi gereğini de beraberinde getirmiştir (Günay 2010, 1384). Danıştay, eylem 2008 değişikliklerinden önce işlenmişse ve karar bu değişikliklerden sonraki bir tarihte alınıyorsa 16. maddenin önceki ve sonraki hali karşılaştırılarak teşebbüs lehine olan halinin uygulanması gerektiğine hükmetmiştir⁸⁵.

Anılan maddenin dördüncü fıkrasında;

“Teşebbüs veya teşebbüs birliklerine üçüncü fıkrada belirtilen idarî para cezaları verilmesi halinde, ihlalde belirleyici etkisi saptanan teşebbüs veya teşebbüs birliği yöneticilerine ya da çalışanlarına teşebbüs veya teşebbüs birliğine verilen cezanın yüzde beşine kadar idarî para cezası verilir.”

hükmü getirilmiştir. Bu hükümde teşebbüs yönetici ve çalışanlarının belirleyici etkisine değinilmekte ve daha önce bunlara verilebilecek idari para cezasının %10 olan üst sınırı da teşebbüse verilen cezanın %5'ine düşürülmektedir.

Takip eden fıkra, ceza miktarı belirlenirken nazara alınacak hususları saymaktadır: *“Kurul, üçüncü fıkraya göre idarî para cezasına karar verirken, 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 17 nci maddesinin ikinci fıkrası bağlamında, ihlalin tekerrürü, süresi, teşebbüs veya teşebbüs birliklerinin piyasadaki gücü, ihlalin gerçekleşmesindeki belirleyici etkisi, verilen taahhütlere uyup uymaması, incelemeye yardımcı olup olmaması, gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhtemel zararın ağırlığı gibi hususları dikkate alır.”*

Hükmün önceki halinden farklı olarak bu defa Kabahatler Kanunu'na atıf yer almakta ve alt sınır ile üst sınır arasında ceza belirlenirken dikkate alınacak

⁸⁴ Bunun sebebi kuşkusuz Kanun'daki açık hükümdür. Kanun'da revizyona gidilmediği sürece ihlalin etkilerini yansıtan cironun cezaya esas alınması mümkün olmayacaktır.

⁸⁵ Bkz. D13D 2009/3276 E., 2013/219 K., 01.02.2013 T.; 2009/3135 E., 2013/1631 K. 30.05.2013 T. kararlarıyla DİDDK 2010/3065 E., 2014/420 K., 20.02.2014 T. bozma kararı.

hususlar daha ayrıntılı olarak sayılmaktadır. Yönetmelik'te bu unsurlardan bazıları baz ceza oranına etki eden faktörler arasında sayılmış; diğer bazılarıysa indirim veya artırım unsuru olarak kabul edilmiştir⁸⁶. Oder ve Karcıhoğlu (2009, 119) m.16/4 hükmünün atfı yapılan Kabahatler Kanunu m. 17'deki kabahatin haksızlık içeriği ile failin kusuru ilkelerini karşılasa bile failin ekonomik durumuna dair bir düzenleme içermediğini belirtmektedir⁸⁷. Kanun'daki bu örnekleyici sayım mevcut Yönetmelik'te de korunmuştur.

Nihayet son fıkrada, verilecek idarî para cezalarının tespitinde dikkate alınan hususlar, işbirliği halinde para cezasından bağışıklık veya indirim şartlarıyla işbirliğine ilişkin usul ve esaslara dair Kurul'a yönetmelik çıkarma yetkisi ilk kez verilmiştir. Bu maddeye dayanarak çıkarılan ve ilerleyen bölümlerde ayrıntılarına değinilecek olan Yönetmelik hükümleri bu çalışmanın esasını oluşturmaktadır.

1.3.3. Ceza Yönetmeliği

1.3.3.1. Amaç ve Gerekçe

Ceza Yönetmeliği, RKHK m. 16/3, 4 ve 5 fıkraları ile m. 27 hükümleri uyarınca aynı Kanun'un 4. ve 6. maddelerinde yasaklanmış davranışlarda bulunan teşebbüs ve teşebbüs birlikleriyle bunların yönetici ve çalışanlarına, bu Kanun'un 16. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları uyarınca verilecek idari para cezalarının tespitine ilişkin usul ve esasları düzenlemek üzere hazırlanmıştır. Yönetmelik'in gerekçesinde ulaşılmak istenen amaçlar şöyle ifade edilmiştir:

- i. Cezalandırma sürecinde şeffaflık, nesnellik ve tutarlılık sağlanması,
- ii. Cezalar belirlenirken, incelemelere yardımcı olunması, aktif işbirliği gibi hususların dikkate alınmasıyla, bunların teşvik edilmesi,
- iii. Para cezalarının özel ve genel caydırıcılığı sağlayacak nitelikte olması.

Gerekçesinden de anlaşılacağı üzere Yönetmelik'in ilk amacı cezalandırma sürecinde şeffaflık, nesnellik ve tutarlılık sağlamaktır. Böylece ceza alan kişi cezasının hangi hususlar nazara alınarak takdir edildiğini öğrenebilecek ve ceza

⁸⁶ Ülgen (2014, 91) Yönetmelik'te ağırlaştırıcı ve hafifletirici neden olarak sayılan unsurların Kanun'da bu şekilde yer almadığını ileri sürmüştür.

⁸⁷ Taslak Yönetmelik'te failin ödeme gücüne bağlı indirim unsuru öngörülmüştür.

verme prosedüründe yeknesaklık sağlanacaktır. Örneğin ceza verilen bir teşebbüs, cezasına esas alınan ciro miktarının neye göre belirlendiğini, ihlale katıldığı sürenin ceza miktarını ne oranda etkilediğini, hangi eylemlerinin ne miktarda artırım ve indirim sebebi sayıldığını öğrenebilecektir. Böylelikle cezaların belirlenmesine ve yaptırım politikasına dair Kurul uygulamasının *Pandora'nın Kutusu* olduğu (Selçuk 2009, 178), şeffaflığın, tutarlılığın, öngörülebilirliğin ve objektifliğin sağlanmadığı (Arı ve Aygün 2009, 11-12; Gündüz 2012, 60; Kekevi 2012, 43) eleştirilerine çözüm getirilebilecektir (Aydemir 2014, 67).

Yaklaşık altı yıllık süreçte Kurul'un Yönetmelik'i uygulayarak aldığı kimi kararlar yeterli şeffaflık sağlanmadığından Danıştay tarafından hukuka aykırı bulunmuştur⁸⁸. Şeffaflık eksikliğinin yanı sıra Yönetmelik hükümlerinin uygulanması esnasında karşılaşılan sorunlar tespit edilerek yeni bir Taslak Yönetmelik hazırlanmış ve 17.01.2014 tarihinde kamuoyunun görüşüne sunulmuştur. Taslak'taki hükümlere yeri geldikçe değinilecektir.

Yönetmelik'le ilgili olarak değinilmesi gereken bir diğer husus da gerek AB gerekse ABD hukukundaki ceza kılavuzlarından farklı olarak Yönetmelik hükümlerinin bağlayıcı olmasıdır. Dolayısıyla Yönetmelik'e konulan ve Rekabet Kurulu'nun takdir yetkisine etki edecek ve/veya onu kısıtlayacak her hüküm bağlayıcıdır. Bu nedenle Yönetmelik hükümlerinin bu yetkiyi sınırlandırmayacak şekilde kaleme alınması gerekmektedir⁸⁹. Bunun yanı sıra somut olay adaleti gereğince Yönetmelik'te gösterilen genel yöntemden ayrılmaya veya ceza vermekten vazgeçmeye imkân tanıyan istisna hükümlerinin benimsenmesi uygun olacaktır.

1.3.3.2. Ceza Yönetmeliği'nin Kapsamı

Yönetmelik'in kapsamı RKHK m. 4 ve m. 6'da düzenlenen hükümlerle sınırlıdır. RKHK m. 16/3'te açıkça belirtilmiş olmasına rağmen yoğunlaşmalara dair 7. madde Yönetmelik'in uygulama alanı dışında bırakılmıştır. Bunun sebebi yoğunlaşmalara uygulanacak usul ve tedbirlerin farklı nitelikte olması, rekabete aykırı bir yoğunlaşmanın para cezasından çok yapısal ve davranışsal tedbirlerle

⁸⁸ Bkz. D13D 2010/4769 E., 2014/4294 K., 16.12.2014 T.

⁸⁹ Bu görüş, Kurul üyesi Reşit Gürpınar tarafından Yönetmelik'in uygulandığı bütün kararlarda karşı oy veya farklı gerekçe olarak ifade edilmiştir.

sona erdirilmesinin amaçlanması şeklinde açıklanmıştır (Arı ve Aygün 2009, 16; Aygün 2009, 34). Hâlbuki RKHK'nın m. 11/2 (b) fıkrası,

*“(Kurul) Birleşme veya devralmanın 7 nci maddenin birinci fıkrası kapsamına girdiğine karar vermesi halinde; **para cezası ile birlikte**⁹⁰, (...) gerekli gördüğü diğer tedbirlerin alınmasına karar verir.”*

hükmünü haizdir. Bu çerçevede Taslak Yönetmelik'te yoğunlaşmalar hakkında verilecek cezalar da kapsama dâhil edilmiştir.

1.3.3.3. Ceza Yönetmeliği'nde İdari Para Cezasının Belirlenmesine İlişkin Tanımlar ve İlkeler

Yönetmelik'in nasıl uygulanacağına dair 3. maddede çeşitli tanımlar yapılmış ve 4. maddede ilkeler konulmuştur. Bu çalışma kapsamında dikkati çeken ilk tanım “kartel” tanımıdır. Kanun'da yer almayan kartel kavramı Yönetmelik'te,

“fiyat tespiti, müşterilerin, sağlayıcıların, bölgelerin ya da ticaret kanallarının paylaşılması, arz miktarının kısıtlanması veya kotalar konması, ihalelerde danışıklı hareket konularında rakipler arasında gerçekleşen, rekabeti sınırlayıcı anlaşma ve/veya uyumlu eylemler”

şeklinde tanımlanmıştır. Kartel dışında kalan, RKHK m. 4 ve m. 6'da yasaklanmış davranışlar ise “diğer ihlaller” olarak tanımlanmıştır. Kanun'da bu ayrımın bulunmaması Yönetmelik'teki tanımların kanuniliği sorununu ortaya çıkarmıştır⁹¹. Ancak Danıştay,

“4054 SK m. 4. kapsamında yer alan rekabete aykırı davranışlar madde metninde tadadi olarak sayılmış olduğundan, Kanun maddesi çerçevesinde ve metnin sınırını aşmayacak nitelikte belirlenmiş bulunan kartel tanımında 4054 SK'a aykırı bir yön bulunmamakta olup, Kabahatler Kanunu'nun 4. maddesinde belirlendiği üzere türü ve miktarı kanunla belirlenen bir yaptırımın Kanun ile belirlenen çerçeve hükmün içeriği ikincil nitelikteki işlemlerle düzenlenebileceğinden idari yaptırımlarda kanunilik ilkesine de aykırılık görülmediğinden⁹²”

⁹⁰ Bold vurgu eklenmiştir.

⁹¹ Aslan 2010, 282.

⁹² D13D 2010/2490 E., 2013/2706 K., 01.11.2013 T. ; 2010/2111 E., 2013/3368 K., 03.12.2013 T. ; 2010/3202 E., 2013/2707 K., 01.11.2013 T. kararları

hükmetmiştir. Danıştay’ın bu tespitine rağmen Kurul’un bazı kararlarda kartel ifadesinden kaçındığı gözlemlenmiştir⁹³. Bu durum olayın hatalı vasıflandırılmasına ve hatalı ceza takdirine yol açmaktadır⁹⁴ (Eroğlu 2012, 168).

Ceza hesabının belkemiğini oluşturan yıllık gayri safi gelir ise Yönetmelik’in m. 3/1(f) hükmünde,

“tek düzen hesap planındaki net satışlar veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa, Kurul tarafından saptanacak olan, net satışlara en yakın gelir”

şeklinde tanımlanmıştır. Net satışlar hesaplanamadığında Kurul’un tespit edeceği net satışların ne olduğu ve nasıl hesaplanacağı konusunda açıklık bulunmadığından bu hükmün takdir yetkisini oldukça genişlettiği görülmektedir⁹⁵.

İdari para cezasının belirlenmesine ilişkin ilkeler başlıklı 4. maddede cezanın hesaplanma yöntemi açıklanmıştır. Buna göre ilk olarak Yönetmelik’in 5. maddesi çerçevesinde temel para cezası hesaplanacaktır. RKHK m. 4 veya m. 6’da yasaklanmış, piyasa, nitelik ve kronolojik süreç olarak birden fazla bağımsız davranışın saptanması halinde, her bir davranışa ayrı ayrı ceza verilecektir⁹⁶. Temel para cezasının hesaplanmasından sonra, Yönetmelik’in 6. ve 7. maddelerindeki ağırlaştırıcı ve hafifletici unsurlar uygulanarak arttırma ve/veya indirme

⁹³ Sanlı 2014, 74; Eroğlu 2014, 56. Örn. bkz. Kurul’un 10-68/1445-545, 11-13/243-78, 13-13/198-100 13-54/756-316 ve 13-54/755-315 sayılı kararları. Aydemir (2014, 69) bu ifadeden kaçınma sebebini mevcut Yönetmelik’teki dar cendereyi kirabilmek olarak yorumlamıştır. Bu yorum, verilecek cezalarda getirilen alt ve üst sınırların Kurul’un takdir yetkisini fazlasıyla sınırladığı yönündeki eleştirilere haklılık kazandırmaktadır.

⁹⁴ Öğretide ihlallerin ağırlığı, ciddiyeti ya da türü gibi unsurların ihlalin ekonomik etkilerini yansıtmayacağı ve doğru bir ceza referansı olmadığı şeklinde radikal yaklaşımlar bulunmaktadır (Camilli 2006, 576; Jenny 2010, 130; Heimler ve Metha 2012, 119; Wesseling ve Woude 2012, 593).

⁹⁵ Öyle ki Arı ve Aygün (2009, 18), şahıs şirketleri, banka ve finans kuruluşları ile teşebbüs birliklerinin cirosu hesaplanırken net satışlar kavramının yetersiz kalabileceği ihtimali karşısında bu hükmün isabetli olduğunu ifade etmiştir.

⁹⁶ Bu hüküm Kabahatler Kanunu m.15’de yer alan içtima hükmüne benzer şekilde ihlalleri birbirinden ayıran unsurları belirlemektedir. Örneğin Aygün (2009, 37-38) kartele taraf olma ile bayilerle yapılan dikey anlaşmanın farklı iki davranış olup ayrı ceza gerektirdiğini, kartelin fiyat paylaşımı, pazar paylaşımı gibi çeşitli unsurlar içermesi halinde her biri için ayrı ceza verilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. (Aynı yönde bkz. D13D 2006/4605 E. ve 2006/4606 E. sayılı dosyalarda 06.11.2006 tarihinde verdiği YD talebinin reddi kararları). Ancak hükme yakından bakıldığında iki ihlalin birbirinden ayırt edilebilmesi için türünün yanı sıra, işlendiği piyasanın ve zaman diliminin de farklı olması gerektiği anlaşılmaktadır.

yapılacaktır. Yönetmelik'in lafzından, hem artırımın hem de indirimın temel para cezası üzerinden yapılması gerektiği anlaşılmaktadır⁹⁷. Sonrasında yasal üst sınıra bakılacak ve nihayet pişmanlık hükümleri uygulanacaktır.

Tanımlar ve ilkelerde gösterilen unsurların somut olayda nasıl uygulandığının gerekçeli kararda detaylarıyla açıklanması, şeffaflık, nesnellik ve tutarlılık amaçlarının gerçekleştirilmesine hizmet eden en önemli faktördür⁹⁸. Anılan hususların ayrıntılarına gerekçeli kararlarda yer verilmeyişi şeffaflığın sağlanmadığı yönündeki endişeleri beraberinde getirmektedir⁹⁹. Gerekçe eksikleri kimi zaman Kurul üyelerince de karşı görüşlerde ifade edilmektedir¹⁰⁰. Kararların ayrıntılı gerekçesi hem savunma hakkının etkin kullanılması¹⁰¹ hem de yargısal denetimin etkinleştirilmesi için gereklidir¹⁰². Gerekçe eksikleri¹⁰³, özellikle asgari ceza oranından neden uzaklaşıldığı¹⁰⁴ ve aynı ihlalin tarafı olan teşebbüslere neden farklı oranda ceza verildiği¹⁰⁵ gibi hususlarda kendini göstermektedir. Kurul'un ceza verirken nazara aldığı bütün unsurları gerekçesiyle birlikte kararlarına

⁹⁷ Arı ve Aygün (2009, 21), rekabet hukukunda ihtiyaç duyulan cezaların katlanarak artması değil cezalarda şeffaflığın ve tutarlılığın sağlanması olduğundan bu yöntemin benimsendiğini ifade etmiştir. Ancak Kurul, kararlarda ağırlaştırıcı unsurlar uygulandıktan sonra ulaşılan miktar üzerinden indirim yapmaktadır (Örn. bkz. *Bodrum Feribot* 09-51/1245-314; *Maya* 14-42/783-346). Bu hesaplama tekniği Yönetmelik'in sistematigi ve usul ekonomisi bakımından daha uygundur.

⁹⁸ RKKHK m. 52/2, Rekabet Kurulunca verilen kararların şüphe ve tereddüte yol açmayacak şekilde açık yazılmasını gerektirmektedir (Koç 2012, 274; OECD 2012,18).

⁹⁹ *Güneş Ekspres* (11-54/1431-507) kararına Kurul üyesi Reşit Gürpınar'ın karşı görüşü ve OECD 2005, 73.

¹⁰⁰ *Metro Otobüs* (10-68/1445-545).

¹⁰¹ http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-10-449_en.htm?locale=en, erişim tarihi 09.05.2015

¹⁰² Bkz. D13D 06.05.2014 tarihinde verdiği 2010/3180 E., 2014/1718 K. ve 2010/3090 E., 2014/1719 K. kararlar

¹⁰³ 10-68/1445-545 sayılı kararda Reşit Gürpınar, hüküm fıkrasının açık olması gerektiğini, artırım ve indirimlerin neler olduğu, Yönetmelik'in hangi maddelerinin uygulanarak sonuç cezanın verildiğinin açık ve anlaşılır bir şekilde yazılması gerektiğini belirtmiştir.

¹⁰⁴ Örneğin Kurul'un *Banka 2013* (13-49/711-300), *UN Ro-Ro* (12-47/1413-474), *Sodaş* (12-24/711-199), *Citroën Bayileri* (10-60/1274-480), *Konya Kuyumcular Odası* (13-10/152-75) kararlarında bkz. Reşit Gürpınar'ın karşı görüşü. Ayrıca *Sodaş* kararında ihlalin yarattığı zararın düşük olduğu belirtilmesine rağmen asgari haddenden uzaklaşarak %3 oranında baz ceza belirlenmiş ancak bu uzaklaşmanın nedenine yer verilmemiştir. Yine benzer şekilde, 12-17/499-140 sayılı karar, Ankara 2. İdare Mahkemesi'nin 2013/619 E., 2013/1724 K., 25.11.2013 T.; 2012/1789 E., 2013/1723 K., 25.11.2013 T. kararlarıyla, %3 oranında ceza alan teşebbüslerin, %2 oranında ceza alan teşebbüslerden farklı bir etkin gücü bulunmadığı gerekçesiyle iptal edilmiştir.

¹⁰⁵ Eroğlu 2014, 56; Kurul'un *Otomotiv* (11-24/464-139) ve *Çimento* 2012 (12-17/499-140) kararları.

yansıtması, bu unsurları başka kararlarda da tutarlı bir şekilde uygulaması bahse konu endişeleri bertaraf edebilecek en etkin yoldur.

Yukarıda yer verilen bilgiler ışığında Türk, AB ve ABD hukuklarında rekabet ihlallerine verilen cezaların hukuki temellerini birincil ve ikincil düzenlemelerin oluşturduğu, bu düzenlemelerde yer alan hükümlerin temel hak ve özgürlüklerle genel hukuk ilkelerine uygun olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede anılan düzenlemelerin normlar hiyerarşisi içindeki yerinin ve bağlayıcılığının önem taşıdığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, ikincil düzenlemelerin söz konusu hiyerarşide kendilerinden üstte bulunan kurallara uygun olmaları gerekmektedir. Bu bağlamda bu düzenlemelerin bağlayıcı nitelik taşıması, kendilerinden üstte yer alan normlara uygun olmamaları halinde, hukuka aykırılık endişelerini derinleştirecektir. Bahse konu düzenlemelerin somut olaylara nasıl uygulandığı takip eden bölümde ele alınacaktır.

BÖLÜM 2

TEMEL PARA CEZASININ HESAPLANMASI

“Fiat justitia, pereat mundus¹⁰⁶”

Çalışmamızın ikinci bölümünde rekabet ihlallerine verilen cezaların hesaplanması sürecindeki ilk aşama olan temel cezanın hesaplanması ele alınacaktır. Bu çerçevede ABD hukukundaki düzenleme açıklandıktan sonra Türk ve AB hukuklarındaki düzenlemelere yer verilecektir.

2.1. BAZ CEZA

Nihai para cezası tespit edilirken ilk adımı baz cezanın tespiti oluşturmaktadır. Baz ceza, başka hiçbir artırım veya indirim unsuru uygulanmaksızın başlangıç noktası olarak kabul edilen bir ciro miktarını temsil etmektedir (Simonsson 2010, 303). Bu temsili miktar (*proxy*) Türk hukukunda toplam cironun en az %0,5'ine ve en çok %4'üne tekabül ederken AB hukukunda ilgili ürün cirosunun %30'una; ABD hukukunda etkilenen ticaret hacminin %20'sine kadar çıkmaktadır. Bu bölümde baz cezaya temel alınan cironun nasıl tespit edileceği ile ceza aralığında hangi oranın esas alınacağına etki eden unsurlar incelenecektir.

2.1.1. ABD HUKUKU

ABD'de rekabet suçu işleyen teşebbüslere verilecek cezaların nasıl hesaplanacağı ABD Cezalandırma Kılavuzu'nun 2. (§2R1.1.) ve 8. (§8C2.4. vd.) bölümlerinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin detayına girmeden önce ABD hukukunda rekabet ihlallerinin geleneksel ceza hukuku alanına dâhil olduğunun

¹⁰⁶ Lat. Dünya yıkılsa da bırak adalet yerini bulsun.

altını çizmek gerekmektedir. Rekabet suçlarına verilen para cezası idari değil adli nitelik taşımakta ve hesaplanma yöntemi de Türk ve AB sisteminden oldukça farklılaşmaktadır.

Rekabet ihlallerinin adli alana ait olmasının ilk sonucu bunlara verilecek cezalara mahkemeler tarafından hükmedilmesidir¹⁰⁷. Mahkemeler gerçek kişilere hapis ve para cezası verebilirken tüzel kişilere kural olarak para cezası vermektedir¹⁰⁸. Ceza hesabında nazara alınan unsurların çekirdek ceza hukuku alanına dâhil olmasının bir diğer sonucu, suç sayılan ihlallerin ve nihai cezaya etki eden ağırlaştırıcı veya hafifletici unsurların da sınırlayıcı şekilde (*numerus clausus*) sayılmış olmasıdır.

ABD sisteminde cezaların hesaplanmasında kullanılan temel unsurlar, şahıslar için suç seviyesi (*offence level*); teşebbüsler içinse suçluluk puanı (*culpability score*) adı verilen ve ihlale toplumun verdiği tepkiyle doğru orantılı olduğu belirtilen kavramlardır (Thide 2013, 881). Suç seviyesi ve suçluluk puanı çeşitli ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenlerin uygulanmasıyla yükselir veya düşer; böylelikle nihai ceza miktarına etki eder. Bu bölümde teşebbüslere verilen para cezalarının hesaplanma yöntemi ele alınacak; gerçek kişilere verilecek cezalarla ilgili bölümde açıklanacaktır.

Teşebbüslere verilecek cezanın nasıl hesaplanacağı Cezalandırma Kılavuzu'nun 8. bölümünde düzenlenmiş olup genel baz ceza miktarı §8C2.4.(a)'da gösterilmiştir. Burada mahkemelere üç alternatif sunulmuş ve bu alternatifler içinde büyük miktarın seçilmesi istenmiştir. Bu alternatiflere göre baz ceza tutarı,

- i) §8C2.4.(d) bendinde gösterilen suç seviyesi miktar tablosundaki miktarlara,
- ii) teşebbüsün suçtan elde ettiği kâra veya
- iii) ihlalden kaynaklanan maddi kayba

göre belirlenebilir (Howell 2009, 2; Kovacic 2006, 529). Kılavuz'un

¹⁰⁷ Öncesinde DOJ ile uzlaşmaya varılması halinde ceza miktarı uzlaşma (*plea agreement*) kapsamında belirlenmektedir.

¹⁰⁸ Salt para cezası dışında, teşebbüsler para cezası ve tazminat ödemeye de mahkûm edilebilmektedir. 2008 yılında rekabet suçları için salt para cezalarının oranı %89 iken para cezası ve tazminat oranı %11 olarak gerçekleşmiştir (Howell 2009, 11). ABD düzenlemesinde “*restitution*” olarak kullanılan kavram bu çalışmada “tazminat” şeklinde anılmış olsa da esasen geleneksel tazminat kavramından farklı olarak geri verme/iade anlamına gelecek şekilde kullanılmaktadır (Bkz. Allain vd. 2011a, 3) .

§2R1.1(d)(1) bendi, bu genel hükme rekabet suçları bakımından bir istisna getirmiş; ceza hesabına etkilenen ticaret hacminin %20'sinden başlanması gerektiğine hükmetmiştir (Kobayashi 2001, 724).

USSG §2R1.1. hükmünün üçüncü Uygulama Notu uyarınca baz ceza oranı olarak kabul edilen “etkilenen ticaret hacminin %20’si” kartel neticesinde ortalama %10 oranında fiyat artışı yaşanacağı varsayımına dayanmaktadır. Fiyatı yükseldiği için ürünü alamayan yahut başka sebeplerle almayan tüketicilerin uğradığı zarar nedeniyle ikinci bir %10 daha eklenmektedir (Werden 2009, 12; Goldfein ve Kayte 2014, 1; Connor ve Lande 2008, 2206). Cezalandırma Komisyonu, zarar ve kazanç miktarı belirlenirken zaman ve kaynak israfından kaçınmak üzere¹⁰⁹ böyle bir varsayımına başvurmuştur (Howell 2009, 3).

Bu temsili miktar şeffaflığı zedelediği¹¹⁰, ihlale bağlı gerçek kazancı ve zararı yansıtmadığı¹¹¹, caydırıcılığı¹¹² ve teşebbüslerin pişmanlık motivasyonunu engelleyebileceği¹¹³, farklı nitelikteki ihlallerin etkilerini ayırt etmekte başarısız olduğu¹¹⁴ gerekçesiyle eleştirilmektedir.

Ticaret hacmi hesaplanırken ihlalden ticaretin etkilenmiş olması koşulu aranmaktadır. Hiçbir şekilde etkilenmeyen ticaretin tüketici üzerinde zararlı etkilerinin olmayacağı, ihlalin kapsamını ve ölçüğünü yansıtmayacağı düşünülmektedir¹¹⁵. Coğrafi alan bakımından dikkate alınan satışlar *Sherman Yasası*’nın uygulanabildiği coğrafyayla sınırlıdır. Bu durum özellikle *Air Cargo*

¹⁰⁹ USSG §2R1.1 uygulama notunun 3. paragrafı uyarınca eğer fiyatlardaki gerçek artış % 10’dan az ya da çok ise bu durum ceza aralığında cezanın belirlenmesi aşamasında dikkate alınır.

¹¹⁰ Mutchnik vd 2008, 1-10.

¹¹¹ Melissa vd 2011.

¹¹² Hüscherlath ve Weigand 2010, 36.

¹¹³ Goldfein ve Kayte 2014, I. American Antitrust Institute bu miktarın caydırıcı olmadığı düşüncesiyle 28 Temmuz 2014’te Cezalandırma Komisyonu’na gönderdiği mektupta ilk % 10 varsayımının yükseltilmesi gerektiğini belirtmiştir. 29.07.2014 tarihli mektupla bu öneri reddedilmiştir. (<http://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/amendment-process/public-comment/20140729/AAI.pdf>, s. 3-5, erişim tarihi: 19.04.2015.)

¹¹⁴ Antitrust Modernization Commission, farklı ağırlıktaki kartel eylemlerini ayırt etmek üzere Cezalandırma Komisyonu’nun bu % 20 oranını yeniden değerlendirmesi ve mantığını izah etmesi gerektiğini önermiştir http://govinfo.library.unt.edu/amc/report_recommendation/amc_final_report.pdf, s. 294 – 295, erişim tarihi: 15.04.2015. Aksi görüşte bkz. Werden 2009, 20.

¹¹⁵ Bkz. *United States v. Andreas*, (216 F.3d 645 7th Cir. 2000) ve *United States v. SKW Metals & Alloys, Inc.*, (195 F.3d 83, 91 2d Cir. 1999).

uzlaşmasında¹¹⁶ *Qantas* adlı şirkete verilen cezanın hesaplanmasında belirginlik kazanmıştır¹¹⁷. Ceza hesabında *Qantas*'ın sadece ABD'den çıkan gönderilerden elde ettiği satış miktarı nazara alınmış; ABD'ye gelen gönderiler hesaba katılmamıştır (Mutchnik vd. 2008, 1-10).

2.1.2. AB Hukuku

2.1.2.1. Baz Cezaya Esas Alınan Ciro

2006 Ceza Kılavuzu'nda baz cezaya esas alınan temsili miktar ihlalin gerçekleştiği ürün ve hizmet pazarındaki satışlardan elde edilen “satış değeri” (*value of sales*) üzerinden hesaplanmaktadır (Bael&Bellis 2010, 1100). Bu miktarın teşebbüsün gücünü, ihlalden beklenen kârı ve ihlalin doğurduğu zararı yansıttığı düşünülmektedir (Torre 2010, 367). Buna göre Komisyon, baz cezayı belirlerken, AB sınırları dahilinde ilgili coğrafi alanda yapılan, ihlalin doğrudan ya da dolaylı olarak alakalı olduğu ürün yahut hizmet satışlarının vergi öncesi değerini esas alacaktır¹¹⁸ (Veljanovski 2010a, 9). Bu yapılırken teşebbüsün ihlale katıldığı son mali yılda gerçekleşen satışlar dikkate alınmaktadır.

İlgili satış değeri hesaplanırken satışların gerçekleştiği pazarın sınırlanması gerekmektedir. Buna göre her teşebbüsün ihlalle doğrudan ve dolaylı bağlantılı olarak gerçekleştirdiği satışlara bakılacaktır. İhlale katılan teşebbüslerin toplam satışlarının değerine veya toplam cirolarına bakılması ise söz konusu değildir¹¹⁹. Komisyon, satış değerini belirlerken teşebbüsün sağladığı en iyi verileri kullanmaktadır. Eğer bu veriler eksikse veya güvenilir değilse elindeki kısmi verilere ve/veya elverişli diğer bütün verilere dayanarak satış değerini belirleyecektir.

International Removal Services kararında¹²⁰ Komisyon, “ilişkili” (*related*) ifadesinin satışlara değil mal ve hizmetlere atfı yaptığını belirtmiş, böylelikle ceza uygulanırken önce ihlalle doğrudan veya dolaylı “ilişkili” mal ve hizmetler

¹¹⁶ http://www.justice.gov/atr/public/press_releases/2008/234435.pdf, erişim tarihi: 19.04.2015.

¹¹⁷ <http://www.justice.gov/atr/cases/f229200/229266.htm>, erişim tarihi: 19.04.2015.

¹¹⁸ Veljanovski (2007, 20) cezaların ne ihlalcinin maddi kazancını ne de tüketicinin ekonomik zararını yansıttığını; Riley (2011, 553) bu sebeple caydırıcılığın sağlanması noktasında cironun yanlış *proxy* olduğunu belirtmektedir. Allain vd. (2011b, 18) ise AB'deki mevcut hesaplama parametrelerinin yeterli caydırıcılığı sağladığını ifade etmektedir.

¹¹⁹ *GC Putters International v Commission* (T-211/08) para.143.

¹²⁰ *EC International Removal Services* (COMP/38.543), para.532.

belirlenmiş sonrasında bu mal ve hizmetlerin satışından elde edilen değer dikkate alınmıştır (Bael&Bellis 2010, 1100).

Teşebbüs birliklerine verilecek cezalarda ihlalin üyelerin faaliyetleriyle ilgili olup olmadığına bakılmakta ve satış değeri genellikle üyelerin toplam ilgili cirosu üzerinden hesaplanmaktadır (Jephcott 2011, 220). Teşebbüs birliği verilen cezayı ödeyemezse üyelerine başvurabilir. Başvuru sonuçsuz kalırsa Komisyon birliğin karar organındaki üyeleri doğrudan cezalandırabilir (Jones ve Sufrin 2008, 1214).

Kılavuz ilgili satış değeri hesabında bir istisna hükmü içermektedir. 18. paragrafta göre ihlalin coğrafi alanı AB sınırlarının ötesine uzanıyorsa (küresel karteller gibi) sadece AB’de gerçekleşen satışlar teşebbüsün ihlaldeki ağırlığını yeterince yansıtmayabilir (Torre 2010, 372). Bu durumda teşebbüsün ihlaldeki nispi ağırlığını ve ilgili satışların AB’deki toplam boyutunu yansıtmaması için Komisyon küresel satışların tutarına bakabilir. Böylelikle herbir teşebbüsün ihlale konu ürün ve/veya hizmetlerdeki satış payı oranı tespit edilebilir ve AB’deki toplam ilgili satış tutarına bu oran uygulanarak teşebbüse uygulanacak cezada esas alınacak satış değeri elde edilebilir¹²¹ (Slaughter and May 2012, 14; Bael&Bellis 2010, 1091; Connor 2011, 5).

2.1.2.2. Baz Ceza Oranının Belirlenmesi

Kılavuz’un 20 ila 23. paragraflarında açıklandığı üzere belirlenebilecek en yüksek ceza oranı ilgili pazardaki satış değerinin %30’udur. 1/2003 sayılı Tüzük’te de belirtildiği gibi Komisyon bu oranı belirlerken ihlalin ağırlığına bakacaktır (Torre 2010, 374). Bu bağlamda ihlalin türü, ihlale katılan teşebbüslerin toplam pazar payı, ihlalin kapsadığı coğrafi alan ve hayata geçirilip geçirilmediği gibi unsurlar dikkate alınmaktadır (Centella 2010, 498).

Caydırıcılığın sağlanması bakımından cezanın ihlalle ilgili mal ve hizmet satışlarının değeri üzerinden belirlenmesinin uygun olduğu, süre ile çarpılan satış değeri sayesinde ihlalin ekonomik bakımdan önemini ve herbir ihlalin ağırlığının cezaya yansıtılabileceği düşünülmüştür (Bernardeau ve Christienne 2013, 40).

Komisyon ihlalin ağırlığını değerlendirirken çok geniş bir takdir yetkisinden

¹²¹ EC *Aluminium Fluoride* (COMP/39.180), paras.227-233; EC *Power Transformers* (COMP/39129), paras.232-239.

faydalanmaktadır¹²². Bu değerlendirmeyi etkileyen örnekleyici unsurlara Kılavuz'un 22. paragrafında değinilmiştir. Ağırlığa etki eden ilk unsur ihlalin niteliğidir. Nitelik, ihlalin yakalanmaya elverişli olup olmadığını ifade etmektedir. İhlalin hayata geçirilmesiyle, onun verimliliğini etkilemektedir (Wils 2007, 20). Özellikle gizli ve hayata geçirilen ihlallerin ağırlığı artmakta ve bu ölçüde ceza oranı da yükselmektedir (Bael&Bellis 2010, 1102; Bernardeau ve Christienne 2013, 44). Örneğin, fiyat anlaşmaları, pazar paylaşımı ve arz kısıtlaması gibi (anlaşma, uyumlu eylem ve teşebbüs birliği kararları da dâhil) yatay ihlaller genellikle gizli olup yapıları gereği en zararlı rekabet ihlallerinden sayılmakta ve ağır bir şekilde cezalandırılmaları gerekmektedir. Bunlar için baz ceza oranının %30 üst sınırına yakın belirlenmesi gereği öngörülmüştür (Weishaar 2013, 74; Cayseele ve Camesasca 2007, 6).

İhlalin kapsadığı coğrafi alan, bir ya da birkaç üye ülkede gerçekleşmesiyle daha fazla ülkeyi etkilemesi halleri arasında ayırım yapmakta, ikinci halde oran daha yüksek belirlenmektedir (Torre 2010, 379). Zira ihlalin gerçekleştiği coğrafi alan dışarıya müşteri kaçırmadan fiyat yükseltme imkânı bakımından önemli kabul edilmektedir (Wils 2007, 20).

İhlale katılan teşebbüslerin toplam pazar payı verisi ihlalin muhtemel etkilerini değerlendirirken kullanılmaktadır. İhlalin uygulanıp uygulanmadığı noktasında Komisyon'un yüksek ceza oranı belirleyebilmesi için ihlalin somut etkilerini uygun ve inandırıcı delillerle kanıtlaması gerekmektedir¹²³. Veljanovski (2011, 9), ihlalin ağırlığı değerlendirmesinde kolektif pazar payının güçlü ve etkili bir rolü olduğunu tespit etmiştir.

Örneğin *Musique Diffusion Française kararında*¹²⁴ baz ceza oranı belirlenirken her teşebbüsün davranışı, ihlalin oluşturulmasındaki rolü, büyüklüğü, ilgili ürünlerin değeri gibi unsurlar dikkate alınmıştır (Riley 2011, 552). *Sodium Chlorate kararında*¹²⁵ önce ihlale konu eylemlerin pazar paylaşımı ve fiyat belirleme anlaşmaları olduğu ve bunların ciddi ihlaller olduğu tespit edilmiştir. Sonra

¹²² ECJ *Ferriere Nord v Commission* (C-219/95 P), para.33; ECJ *HFB v Commission* (C-335/99 P(R)), para.443; GC *Parker Pen v Commission* (T-77/92), para.94.

¹²³ GC *Team Relocations v Commission* (T-204-2012/08), para.100; ECJ *Prym and Prym Consumer v Commission* (C-534/07 P), para.82.

¹²⁴ EC *Pioneer Hi-Fi Equipment* (IV.29.595)

¹²⁵ Bkz. EC *Sodium Chlorate* (COMP/38695) paras.509-524.

ihlale katılan teşebbüslerin toplam pazar paylarının %90'a ulaştığı görülmekle ihlalin piyasayı esaslı olarak etkilediği ve anlaşmaların büyük kısmının hayata geçirildiği tespit edilerek baz ceza oranı %19 olarak belirlenmiştir (Bernardeau ve Christienne 2013, 94). *Intel* kararında 82. madde (şimdi 102. madde) ihlalinin ağırlığı değerlendirilirken, eylemin zaman içinde değişen ve artan yoğunluğuyla *Intel*'in karara konu davranışlarını gizlemesi de dikkate alınmıştır¹²⁶.

Komisyon %30'a kadar ulaşan takdir yetkisini kullanırken tedbirli davranmakta; kartellerde esas alınan oran %15 ile %20 arasında değişmektedir¹²⁷. Örneğin on kartel dosyasından *Marine Hoses* kararı hariç (%25) diğer dokuzu için ortalama başlangıç oranı yaklaşık %16 olmuştur (Veljanovski 2010a, 12; Connor 2011, 8).

Nihayet tek ve devam eden bir ihlalde teşebbüsler hakkında baz ceza oranı tespit edilirken eşit muamele ve ayrımcılık yasağı ilkelerine dikkat edildiği de vurgulanmalıdır¹²⁸ (Bellamy&Child 2012b, 286; Veljanovski 2010a, 13).

2.1.3. Türk Hukuku

2.1.3.1. Baz Cezaya Esas Alınan Ciro

Baz cezanın hesaplanmasında temel düzenleme Ceza Yönetmeliği'nin 5. maddesinde yer almaktadır. Buna göre,

- i. RKHK'nın 4. ve 6. maddelerinde yasaklanmış davranışlarda bulunan teşebbüsler ile teşebbüs birlikleri veya bunların üyelerinin,
- ii. Nihai karardan bir önceki mali yıl sonunda oluşan veya

¹²⁶ Bkz. EC *Intel* (COMP/C-3/37.990), paras.1778-1786. *Intel*'in yüksek pazar payının da etkisiyle baz ceza oranı % 5 olarak belirlenmiştir.

¹²⁷ EC *Professional Videotapes* (COMP/38.432): %18, *Flat Glass II* (COMP/39165): %18, *Syntetic Rubber NBR* (COMP/38628): %16, *International Removal Services* (COMP/38.543): %17, *Candle Waxes* (COMP/C.39181): %17, *Car Glass* (COMP/39.125): %16, *Marine Hoses* (COMP/39406): %25. GC *Gosselin v Commission* (T-208/08, paras.131-132) davasında fiyat belirleme ve pazar paylaşımı gibi yatay anlaşmaların varlığında baz ceza oranının %15'ten başlayacağını belirtmiştir. Aynı kararda Komisyon'un salt ihlalin ağırlığına dayanarak bir oran belirleyebileceği, başka ek unsur araştırmasına gerek olmadığı da belirtilmiştir. Aynı doğrultuda bkz.GC *Ziegler S.A. v Commission* (T-199/08), para.142.

¹²⁸ GC *Team Relocations v Commission* (T-204-2012/08, para.117) kararı uyarınca aynı ihlale taraf olan teşebbüsler hakkında genellikle aynı baz oranının tespit edildiği; bireysel koşulların sonraki aşamalarda dikkate alındığı anlaşılmaktadır.

- iii. Bunun hesaplanması mümkün olmazsa nihai karar tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirleri esas alınacaktır.

Yıllık gayri safi gelir “*tek düzen hesap planındaki net satışlar veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa, Kurul tarafından saptanacak olan, net satışlara en yakın gelir*”dir. Hükümde gayri safi gelir ifadesine ilişkin olarak herhangi bir ilgili pazara yahut yurt içi satışlara atıf yapılmaması ile toplam ciroya işaret edilmesi dikkat çekmektedir.

Toplam ciro sistemi, hakkaniyet ve caydırıcılık kaygılarıyla ilgili cironun hesaplanmasındaki güçlükler düşünülerek getirilmiştir (Aygün 2009, 201; Arı ve Aygün 2009, 24). Ancak bu sistem, ceza miktarını özellikle birden fazla iş kolunda faaliyet gösteren teşebbüsler aleyhine, ölçsüz ve hakkaniyete aykırı şekilde artıracığı ve nispi eşitlik ilkesini zedeleyebileceği endişelerini de beraberinde getirmiştir (Erdem 2012, 4; Selçuk 2009, 180; Ilıcak 2009, 194).

Bu yöndeki itirazları inceleyen Danıştay, RKHK'nın 16. maddesinde idari para cezasının yurt içi-yurt dışı gelir ya da ilgili ürün pazarından elde edilen gelir bakımından bir ayrıma gidilmediğine açıkça hükmetmiştir¹²⁹ (Güven 2008, 672). Buna rağmen Kurul kimi kararlarında¹³⁰ teşebbüslerin ilgili pazar cirolarını esas alarak Ceza Yönetmeliği ve temel hukuk ilkelerine aykırı hareket etmiş (Sanlı 2014, 97) ve karar pratiğini tutarsız hale getirmiştir (Gündüz 2012, 70; Gündüz 2013, 47). Bu durum eşitlik ilkesine aykırı olup hukuki öngörülebilirliği ve hukuk güvenliğini zedelemektedir (Eroğlu 2012, 168).

Bu kaygılar neticesinde Taslak Yönetmelik'te toplam ciro sisteminden vazgeçilerek teşebbüsün ihlalle doğrudan ya da dolaylı şekilde ilgili bulunan mal ve hizmetlerine ilişkin ilgili pazar cirosunun esas alınması sistemi benimsenmiştir. Bu sistem, teşebbüslerin ihlalden elde ettikleri kazanç üzerinden cezalandırılmasını sağlayacağından adalete daha uygun olacaktır. Ancak Taslak Yönetmelik, ilgili

¹²⁹ D13D 2006/114 E., 2008/5031 K., 24.06.2008 T.; 2006/1041 E. 2008/5023 K., 24.08.2008 T.; 2006/5791 E., 2008/6795 K., 14.10.2008 T.; 2008/9080 E. 2012/965 K. 08.05.2012 T.; 2008/8485 E. 2012/968 K. 09.05.2012 T.; 2009/3275 E. 2012/4062 K. 25.12.2012 T.

¹³⁰ Bkz. *Medikal Gaz* (10-72/1503-572, ilgili pazar cirosunun alınmasına Kurul üyesi Cevdet İlhan Günay karşı oy belirtmiştir), *Banka 2011* (11-13/243-78, sadece bireysel bankacılıktan elde edilen cironun esas alınmasına Cevdet İlhan Günay karşı oy belirtmiştir), *Güneş Ekspres* (11-54/1431-507).

ciroyu ihlalin gerçekleştiği zaman dilimiyle değil yine nihai karardan bir önceki mali yılla ilişkilendirmektedir. Bu yöntemle teşebbüsün ihlali gerçekleştirdiği dönemdeki cirosunun değil de nihai karardan bir önceki yıl cirosunun cezaya esas alınması şeklinde tutarsız bir durum meydana gelmektedir.

İlgili pazar cirosu sistemi nispi adaleti sağlayacak olsa bile RKHK m.16'daki hükmün lafzıyla ve Danıştay içtihadıyla örtüşmemektedir. Aydemir (2014, 69) toplam ciro üzerinden ceza verilmesi ölçülülük ilkesi ile bağdaşmadığı için ilgili pazar cirosunun esas alınmasının adil olduğunu ifade etmiştir¹³¹. İlgili ürün cirosunun esas alınması halinde ortaya çıkacak kanunilik endişelerinin giderilmesi için Kanun'da bu yönde bir değişiklik yapılması; cezaya esas alınacak cironun da ihlalin gerçekleştiği dönemle ilişkilendirilmesi uygun olacaktır.

Teşebbüs birliklerinin cirosunun nasıl hesaplanacağına dair Kanun'da ve Yönetmelik'te açık bir hüküm bulunmamaktadır. Kurul kararlarına bakıldığında genellikle birliğin kendi cirosunun cezaya esas alındığı anlaşılmaktadır¹³². Bu noktada TÜSİAD (2012) tarafından teşebbüs birliğinin gayrisafi gelirinin nasıl hesaplanacağına belli olmadığı, eğer birliğin iktisadi işletmesi var ise bunun cirosunun alınabileceği, yok ise üyelerinin toplam cirosunun alınması halinde eşitlik ve hakkaniyet ilkelerinin zedelenebileceği belirtilmiştir.

Belirsizlikler karşısında Taslak Yönetmelik'in m. 5/3 hükmüyle teşebbüs birliği tarafından gerçekleştirilen ihlal üyelerin faaliyetleriyle ilgiliyse *kural olarak* üye teşebbüslerin ilgili pazar ciroları toplamının esas alınacağı düzenlenmiştir. Taslak'ta Kurul'a bunun dışında başka bir ciroyu esas alma imkânı da tanıyan bir istisna hükmü bulunmaktadır. Bunun altında özellikle çok sayıda ve yüksek ciroya sahip üyesi olan birlikler bakımından baz cezanın çok yüksek miktarlara ulaşabileceği, uzun süren ihlallerde yıl sayısı ile çarpıldığında anılan miktarın daha da artacağı endişesinin bulunduğu düşünülebilir. Hükümde teşebbüs

¹³¹ Danıştay kararlarında nihai ceza hesaplanırken ilgili pazar cirosu ayırımı yapılamayacağına dair tespit, Taslak Yönetmelik'teki hesaplama usulünün kanuna aykırılığı iddialarını gündeme getirebilecektir. Böyle bir ihtimalde, ilgili ürün cirosundan dolayı verilecek cezanın olması gerekenden daha az hesaplanmış olduğuna dair üçüncü kişilerin açacağı davalarına kişisel, güncel ve meşru menfaat bulunmadığından ehliyet yönünden reddedileceği anlaşılmaktadır. (Bkz. D13D 2013/3693 E., 2015/676 K., 19.02.2015 T.)

¹³² *Konya Kuyumcular Odası* (13-10/152-75), *TEB* (10-49/912-321), Yönetmelik öncesi *Denizli Kuyumcular Odası* (07-73/892-336).

birliğinin işlediği ihlalin üyelerin faaliyetleriyle ilgili olmadığı bir duruma da işaret edilmiştir. Bu halde Kurul'un farklı bir yönteme başvurabileceği hükmün lafzından anlaşılmaktadır. Taslak'a gelen görüşlerde¹³³ bu hesaplama yönteminin teşebbüsler bakımından şahsilik ve kanunilik ilkelerine aykırılık oluşturabileceği ifade edilmekte; özellikle teşebbüslerden büyük ölçüde bağımsız hareket edebilecek kurumsal yapıya sahip, çok sayıda teşebbüsü bünyesinde barındıran meslek birliklerinin, teşebbüs faaliyetleriyle ilgili de olsa aldığı rekabeti sınırlayıcı kararlar dolayısıyla sadece teşebbüs birliğinin cezalandırılabilmesi gerektiği ileri sürülmektedir¹³⁴.

2.1.3.2. Baz Ceza Oranının Belirlenmesi

Ceza Yönetmeliği'nin m. 5/1 (a) hükmünde karteller için ceza verilecek teşebbüs cirosunun %2'siyle %4'ü arasında bir oranın esas alınacağı belirtilmiştir. "Diğer ihlaller" olarak tanımlanan ihlal türleri için ise asgari oran %0,5; azami oran ise %3 olarak belirlenmiştir. Sanlı (2009, 95) Yönetmelik öncesi dönemde de dikey anlaşmalara daha toleranslı yaklaşıldığından bu oranların kartellere göre daha düşük olduğunu belirtmiştir. Bu oranların bu şekilde belirlenmesindeki amaç Kurul'un geniş takdir yetkisini sınırlamak olduğu kadar özellikle kartellerin daha sert cezalandırılması yönünde bir politika değişikliği olarak ifade edilmiştir (Arı 2009, 15).

Anılan ceza aralığında hangi oranın seçileceğine dair açıklama Ceza Yönetmeliği'nin m. 5/2 hükmünde yer almaktadır:

- i. İlgili teşebbüs veya birliklerinin piyasadaki gücü,
- ii. İhlal neticesinde gerçekteşen veya gerçekteşmesi muhtemel zararın ağırlığı gibi hususlar (dikkate alınır).

Piyasa gücü ve zararın ağırlığı dışında "gibi unsurlar" ifadesi başka unsurların da dikkate alınmasını mümkün kılmaktadır. Cezaya etki eden unsurların örnekleyci şekilde sayılmasının kanunilik ilkesine olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bunun yanısıra piyasa gücü ve zararın ağırlığından ne

¹³³ Görüşler yayımlanmamıştır.

¹³⁴ Sanlı 2014, 99. Aynı konuda ECJ bu iddiaları FNSEA v. Commission (Joined Cases C 101/07 P and C 110/07 P, 18.12.2008, para. 97) kararıyla reddetmiştir.

anlaşılması gerektiği de Ceza Yönetmeliği'nde açıklanmamıştır. Bu nedenle ceza verilirken dikkate alınan kriterlerin somut olayda ne şekilde gerçekleştiğinin gerekçelendirilmesi büyük önem taşımaktadır (Oder ve Karcılıoğlu 2009, 128). Örneğin Arı (2009, 15) kartelin piyasada yarattığı ekonomik zararın esas olarak uygulanıp uygulanmadığıyla ilgili olduğunu belirtmiştir. Buna karşılık ekonomik zarardan ne anlaşılacağı, bunun nasıl hesaplanacağı ve baz ceza oranına etkisi Kurul kararlarından anlaşılmamaktadır.

Kararlara bakıldığında genellikle “*incelemeye konu teşebbüslerin piyasadaki gücü, ihlal neticesinde gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhtemel zararın ağırlığı gibi hususlar*” ifadeleriyle yine ilgili fıkranın tekrarlandığı ancak bunların somut olayda nasıl yorumlandığının açıklanmadığı görülmektedir.

Bu durumun istisnaları da mevcuttur. Örneğin *Sodaş* kararında “*Sodyum sülfatın ara malı niteliğinde bir ürün olması nedeniyle, kartelin nihai tüketiciler nezdinde ortaya çıkardığı zararı kesin olarak saptamak mümkün olmamakla birlikte, sodyum sülfat maliyetinin tekstil maliyetleri içindeki payının görece küçüklüğü nedeniyle kartelin ortaya çıkardığı zararın sınırlı olduğu ve bu durumun temel para cezasının takdirinde göz önünde bulundurulması gerek(tiği)*” belirtilmiştir¹³⁵.

Doğan Holding kararındaysa¹³⁶ “*her ne kadar teşebbüsün gerçekleştirdiği eylemler rakipleri dışlama potansiyeline sahip olsa da bu eylemlerin doğrudan dışlama etkisine yol açtığı tespit edilememiştir. Bu bağlamda gerçekleşen veya muhtemel zararın ağırlığı dikkate alınarak temel para cezası alt eşikten belirlenmiştir.*” ifadelerine yer verilmiştir.

Yine *Otomotiv* kararında¹³⁷ özellikle rakiplerle gelecek stratejilerinin görüşüldüğü toplantılara katılım, fiyat, satış stratejisi gibi politika belirleme, ikili görüşmeler yapma, fiyat artışı gibi eylemler; *Citroën bayileri* kararında¹³⁸ ihlalin marka içi rekabeti etkilemesi, sınırlı coğrafyada ve düşük pazar payına sahip bir markanın bayileri arasında gerçekleşmiş olması, bütün bayilerin ihlale

¹³⁵ 12-24/711-199, buna rağmen baz ceza asgari haddin üstünde belirlenmiştir.

¹³⁶ 11-18/341-103

¹³⁷ 11-24/464-139

¹³⁸ 10-60/1274-480

katılmaması ve tarafların pazar gücüyle muhtemel zararın düşük olması¹³⁹; *Çorum YDK* kararında¹⁴⁰ ihlalin fiyatlar üzerinde doğrudan belirleyiciliğinin olmaması ve zorlayıcı unsurlar içermemesi hususlarının dikkate alınarak baz cezanın belirlendiği anlaşılmaktadır. *Samsun Sürücü Kursları* kararında¹⁴¹ kartelin Samsun merkezdeki bütün teşebbüsleri kapsadığı ve tüketicilerin başka il ve ilçelerdeki kurslara gitme imkânının ortadan kalktığı tespiti yapılmış fakat baz ceza yine %2 olarak belirlenmiştir. Bunun sebebinin ihlalin bir yıldan kısa sürmesi olduğu karardan anlaşılmaktadır. *Banka 2013* kararında pazar gücünün belirlenmesinde bankaların ilgili pazar paylarına bakılmış, bilgi ve belgelerin niteliği ve niceliği, ihlale katılım dereceleri ve belirleyici etkileri hususları dikkate alınmıştır¹⁴². *TEB* kararında¹⁴³ Kurul, ihlalin ağırlığını ayrıca değerlendirmiş, TEB'in beşeri ilaç piyasasındaki yerinin ve gücünün boykot uygulamasının etkilerini artırdığına işaret etmiştir¹⁴⁴.

Görüldüğü üzere kimi kararlarda, oran tayininde kullanılan gerekçeler ve unsurlar takdir edilen oranlarla örtüşmemektedir. Ayrıca, gerekçelere temel teşkil eden kavramlar konusunda karışıklık bulunduğu görülmektedir. Örneğin *Çorum YDK*¹⁴⁵ kararında süre artırımından önce hafifletici sebepler sayılmış, piyasa gücü ve ihlal neticesinde gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhtemel zararın ağırlığı gibi hususlar hafifletici sebep olarak dikkate alınmıştır. *Banka 2013* kararındaysa¹⁴⁶ belirleyici etki baz ceza oranının tayininde dikkate alınmıştır. Benzeri diğer kararlarda da rastlanan bu karışıklık baz cezaya etki eden unsurların net bir şekilde anlaşılmasını ve yorumlanmasını zorlaştırmaktadır. Nitekim Günday (2007, 6), mevzuatta gösterilen nedenlerin ceza takdirinde nazara alınmak zorunda olduğunu, bu unsurların hiç ya da yeteri kadar dikkate alınmamasının ceza kararını konu bakımından sakatlayacağını vurgulamıştır.

¹³⁹ Buna rağmen baz ceza %0,5 alt sınırından uzaklaşarak %1 olarak belirlenmiştir. Aynı gerekçeler *Peugeot Bayileri* (10-53/1057-391) ve *Hyundai Bayileri* (13-70/952-403) kararlarında da yer almaktadır.

¹⁴⁰ 13-67/929-391

¹⁴¹ 13-28/387-175

¹⁴² 13-13/198-100. Kanaatimizce delillerin niceliğiyle ceza miktarı arasında bir bağlantı kurulması hatalıdır.

¹⁴³ 10-49/912-321

¹⁴⁴ Buna rağmen anılan karar TEB'e verilen cezanın nasıl takdir edildiğinin anlaşılamadığı ve yargısal denetime imkân vermediği gerekçesiyle iptal edilmiştir.

¹⁴⁵ 13-67/929-391

¹⁴⁶ 13-13/198-100

Altı yıllık Yönetmelik tecrübesi, Taslak Yönetmelik'te oranların radikal bir şekilde değiştirilmesine yol açmıştır. AB hukukuna paralel olarak yeni yöntemde Kurul, ihlale katılan teşebbüsün ihlalle doğrudan veya dolaylı şekilde ilgili olan mal ve hizmetlerine ilişkin ilgili pazar cirosunun %30'una kadar bir oran belirleyecektir. Ağır ihlallerde bu oranın üst hadde yakın tespit edilmesi esastır.

Taslak Yönetmelik'te ceza aralığı bu defa ilgili cironun %0 ile %30'u arasında son derece geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Bu yeni hüküm, Taslak'a gelen görüşlerde takdir yetkisini fazlasıyla genişletmesi ve keyfi uygulamalara sebep olma ihtimali yönünden eleştirilmekte olup¹⁴⁷ Türkiye'deki coğrafi pazarın AB coğrafi pazarına nazaran oldukça küçük olması nedeniyle %30 sınırının yüksek olduğu ifade edilmektedir.

Taslak'ta %0 - %30 aralığında cezanın nasıl takdir edileceği AB düzenlemesine benzer hükümlerle açıklanmıştır:

- i. İlgili teşebbüsün veya teşebbüs birliğinin piyasa gücü,
- ii. İhlalin niteliği,
- iii. İhlal neticesinde gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhtemel zarar gibi unsurlar (dikkate alınacaktır).

Gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhtemel zararın ağırlığının takdirinde Kurul;

- i. İhlalin vuku bulduğu coğrafi pazarın kapsamı,
- ii. İhlale katılan teşebbüslerin pazardaki toplam büyüklüğü,
- iii. İhlalin uygulanıp uygulanmadığı gibi unsurları göz önünde bulunduracaktır.

Görüldüğü üzere Taslak'ta oranın nasıl belirleneceği konusunda AB hukukundan esinlenilmiştir. Buna göre zararın ağırlığı yukarıdaki üç kritere göre belirlenecektir. Ancak bu üç unsur, ihlalin türüyle birlikte, mehzaz metinde zararın değil ihlalin ağırlığı değerlendirilirken objektif unsurlar olarak dikkate alınmaktadır¹⁴⁸. Ayrıca mehzaz metinde yer almayan “piyasa gücü”nden ne anlaşılacağına da Taslak'ta açıklanması uygun olacaktır.

¹⁴⁷ Sanlı 2014, 98.

¹⁴⁸ Bkz. AB 2006 Ceza Kılavuzu'nun 22. paragrafı.

Bu sisteme ilişkin olarak Sanlı (2014, 91), zararın esasen parasal bir husus olduğunu ve ihlalden etkilenen kişi sayısı (veya daha doğru olarak tüketici refahı) ile ilgili olduğunu; bu nedenle zararın belirlenmesinde, coğrafi piyasanın büyüklüğünün dikkate alınmasının isabetli gözükmediğini belirtmiştir. Sanlı (2014, 91) aynı zamanda ihlalin niteliğinden neyin anlaşılması gerektiğinin belli olmadığını ifade ederek ihlalin gizli kalıp kalmadığını yani hukuka aykırı davranışı gerçekleştiren teşebbüslerin bunu gizleme güdüsü ile hareket edip etmediklerinin dikkate alınmasını önermiştir.

Nitekim olay bazında alınıyor olsa bile her karar Türk rekabet hukuku için içtihat niteliği taşımaktadır. Bundan dolayı oran takdirinde dikkate alınan unsurlar açık, objektif ve tutarlı bir şekilde mevzuatta tanımlanmalıdır. Hangi unsurların oranı ne şekilde etkilediğini somut olaylarda açıklamak, böylelikle yorum ve uygulama yeknesaklığını sağlamak bakımından önem taşımaktadır.

2.1.3.3. Ciro Oranlarının Kanuniliği

Kanun'da bulunmayan alt ve üst sınırların yönetmelikle getirilmesi bu sınırların kanuni olup olmadığı sorusunu da beraberinde getirmiştir (Aslan 2010, 281; TÜSİAD 2012). Erdem (2012, 6), Kanun'daki %0 ile %10 sınırlarının Ceza Yönetmeliği'ndeki sınırlarla değiştirilerek yönetmeliklerin kanunu açıklayıcı olması ilkesine aykırılık oluşturulduğunu ve kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini belirtmiştir¹⁴⁹.

Arı ve Aygün ise (2009, 26), üst sınırın Kurul'un geçmiş uygulamalarını yansıttığını, RKHK m. 16/1 hükmü uyarınca yerinde incelemenin engellenmesine cironun %0,5'i oranında ceza verilirken esasa ilişkin bir ihlale daha düşük ceza verilmesinin çelişki yaratacağını, bu sebeple anılan oranların alt sınır olarak kabul edilmesinin zorunlu olduğunu açıklamıştır. Kanaatimizce bu hatalı bir yaklaşımdır. Cezanın alt ve üst oranlarının *proxy* olarak belirlenmesinde usuli ihlallerde verilen ceza oranlarıyla yapılan kıyastan ziyade ihlalden kaynaklanan kar ve zarar miktarı, ihlalin ağırlığı, kapsamı, etkisi, yakalanma riski gibi verilere dayanılması uygun olacaktır.

¹⁴⁹ Bu durum Ankara 6 İdare Mahkemesi'nin 2014/368 E., 2015/133 K. ve 28.01.2015 T. kararında "Yönetmelik, kanunu açıklayan, kanunun uygulanmasını sağlayan ve kanunu tamamlayan bir idari tasarruftur." şeklinde ifade edilmiştir. Ancak bu karar D13D 2015/1822 E., 2015/4829 K., 30.12.2015 T. kararıyla kısmen bozulmuştur.

RKHK m.16'da alt sınır bulunmadığı, üst sınır olarak da sadece %10 oranının bulunduğu açıktır. Ceza Yönetmeliği'nde getirilen %4 ve %3 şeklindeki üst sınırların teşebbüslerin lehine olduğu düşünülse bile %2 ve %0,5 şeklindeki alt sınırlar aleyhe sonuçlar doğurabilecektir. Kanunilik ilkesinin katılıkla uygulandığı idari yaptırımlar konusunda ikincil düzenlemelerle muhataplar aleyhine yeni düzenlemeler getirilmesinde hukuka uyarlık bulunmamaktadır. Nitekim ciro oranlarının yasal olmadığına dair ilk endişeler Kurul üyesi Reşit Gürpınar tarafından karşı oy/farklı gerekçe olarak ifade edilmiştir. Yönetmelik'in uygulandığı bütün kararlarda Gürpınar, RKHK m. 16'daki düzenlemenin idarenin düzenleyici işlemiyle alt ve üst sınır belirlemeye imkân vermediğini, Yönetmelik'te belirlenen azami ve asgari ciro sınırlarının kanunilik ilkesine aykırı olduğunu dile getirmiştir.

Bu iddiaları çeşitli davalar vesilesiyle ele alan Danıştay, Kurul'un Kanun'da nispi olarak belirlenen idari para cezasına ilişkin oran belirleme noktasında takdir yetkisi bulunduğu söz konusu oranların hukuka aykırı olmadığına hükmetmiştir¹⁵⁰.

Bu kararlarda Danıştay,

“ (...) Söz konusu Yönetmeliğin, 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinde belirtilen hususlara ilişkin olarak ve söz konusu maddenin verdiği yetki uyarınca, Kabahatler Kanunu'nun 4.maddesinde ifadesini bulan kanunilik ilkesi sınırları çerçevesinde ve anılan Kanun'un 17/2. maddesi ile 4054 sayılı Kanun'un 16. maddesinde idari para cezası miktarının belirlenmesinde kullanılacağı öngörülen kriterler göz önüne alınarak, Kanun'da öngörülen yüzde onluk oranın belirlenmesine yönelik olarak ve Kanun'un verdiği takdir yetkisinin objektifleştirilmesi amacıyla düzenlendiği üst hukuk normlarına ve dayanağı Kanun hükümlerine aykırılık görülmediği, idari para cezası miktarının üzerinden hesaplanacağı oranın tespitine yönelik hükümlerde, 4054 sayılı Kanun kapsamında yer alan ihlaller karşılığında uygulanacak idari para cezasının belirlenmesi noktasında, ihlalin ağırlığı kıstası dikkate alınarak yapıldığından dayanağı Kanun hükümlerine ve hukuka aykırılık bulunmadığı (...)” nı ifade etmiştir¹⁵¹.

¹⁵⁰ Bkz. örneğin D13D 2010/3202 E., 2013/2707 K., 01.11.2013 T.; D13D 2011/717 E., 2015/1634 K., 28.04.2015 T. kararları. Aynı doğrultuda bkz. Ulusoy 2012, 24.

¹⁵¹ Ayrıca bkz. Ankara 2. İdare Mahkemesi'nin 2014/137 E., 2014/1393 K., 05.12.2014 T.; 2014/276

Son dönemde Ankara 6. İdare Mahkemesi kanunilik ilkesinin teminine yönelik olarak,

“ (...) yasada yer almayan “kartel” ve “diğer ihlaller” adında iki ihlal türü belirlenmiş ve yine yasada “yönetmelikle” düzenlenecek hususların dışına çıkılarak yasada belirlenen %10 sınırının içinde kalmakla birlikte idari para cezası oranına alt sınır getirilerek bu alt sınırın altında yaptırım uygulanmasının önünün kapatılıp yasada verilen düzenleme yetkisinin dışına çıkılarak hakkında yaptırım uygulanacak teşebbüslerin aleyhine olacak biçimde yönetmelik hükmü getirilmesini”

hukuka aykırı bularak ilgili işlemi iptal etmiştir¹⁵². Ancak bu kararlar Danıştay tarafından bozulmuştur¹⁵³.

Kanımızca, anılan oranların caydırıcılık amacına hizmet ettiği düşünülse de kanunilik ilkesine özellikle cezalar bakımından riayet edilmeli, idari mercilerin yasal takdir yetkisi muhataplar aleyhine ikincil düzenlemelerle daraltılmamalıdır. Karar mercînin somut olay adaletini sağlayabileceği manevra sahaları korunmalıdır (Gürkaynak vd. 2007, 2). Aksi takdirde daralan takdir alanı, kavramların esnetilmesine yol açabilmekte¹⁵⁴ ve kanuni zeminden uzaklaşılmasına neden olabilmektedir.

ABD, AB ve Türk hukuklarında baz ceza miktarının nasıl belirlendiği bu bölümde açıklanmış olup takip eden kısımda AB ve Türk hukukunda temel para cezasının nasıl takdir edileceği ele alınacaktır.

E., 2014/1395 K., 05.12.2014 T. kararları.

¹⁵² Ankara 6. İdare Mahkemesi'nin 2014/368 E., 2015/133 K., 28.01.2015 T.; 2013/1557 E., 2014/636 K., 27.05.2014 T. kararları.

¹⁵³ Sırasıyla D13D 2015/1822 E., 2015/4829 K., 30.12.2015 T. ve 2014/5110 E., 2015/1998 K., 27.05.2015 T. kararları.

¹⁵⁴ Sanlı 2014, 97.

2.2. TEMEL CEZA

Baz ceza sadece ciro üzerinden hesaplanan bir miktarken, temel ceza baz cezaya süre gibi birtakım başka objektif unsurların etki etmesiyle elde edilen bir tutardır. Temel cezaya ulaşırken Türk hukukunda sadece süre unsuru hesaba katılmakta; AB hukukunda sürenin yanı sıra ağır ihlaller için giriş ücreti adı verilen bir artırım unsuru da uygulanmaktadır.

2.2.1. AB Hukuku

2.2.1.1. Süre

İhlal süresinin ceza hesabına dâhil edilmesi gereği 1/2003 sayılı Tüzük'ün 23 (3) hükmünde yer almakta olup bu hesaba nasıl dâhil edileceği ise 2006 Ceza Kılavuzu'nun 24. paragrafında açıklanmıştır. Buna göre baz ceza miktarı ihlale katılman yıl sayısı ile çarpılacaktır. Altı aydan kısa süren dönemler yarım yıl olarak sayılırken altı ay ile bir yıl arasında devam eden dönemler bir tam yıl kabul edilecektir. Bir yıl bir ay süren bir ihlal için süre çarpanı 1,1 değil 1,5 olacaktır.

Bu hesap yöntemiyle ihlal süresinin 1998 Kılavuzu'ndaki sistemden oldukça farklılaşarak çok daha ağır cezalara yol açacak şekilde yeniden düzenlendiği sonucuna ulaşılabılır¹⁵⁵. Bu yeni hesaplama tekniği özellikle uzun süren ihlaller için oldukça ağır sonuçlar doğurabilecektir (Jaumard, 2012, 3).

2006 Kılavuzu'nun uygulandığı ilk karar olan *Professional Videotapes* kararında¹⁵⁶ iki yıl sekiz ay sürmüş olan ihlalde baz ceza 3 ile çarpılmıştır. *Flat Glass (II)* kararında¹⁵⁷ ihlale bir yıl ve bir aylık katılım 1,5 oranında bir çarpan uygulanmasına; *Marine Hoses* kararında¹⁵⁸ ise ihlale on dokuz yıllık katılım 4,9 milyon Euro'luk baz cezanın 58,5 milyon Euro'ya ulaşmasına neden olmuştur.

¹⁵⁵ 1998 Kılavuzunda süre, çarpan faktörü olarak değil artırım unsuru olarak tasarlanmıştır. Buna göre, kısa süreli (genellikle bir yılı aşmayan) ihlallerde herhangi bir artırım yapılmazken orta süreli (Bir yıl ile beş yıl süren) ihlallerde %50 oranına kadar artırım yapılmaktaydı. Uzun süreli (süresi beş yılı aşan) ihlallerdeyse her yıl için %10 oranında artırım söz konusu olmaktadır. 2009 yılında yürürlüğe giren Ceza Yönetmeliğimizdeki sistem buna benzemektedir.

¹⁵⁶ EC *Professional Videotapes* (COMP/38.432).

¹⁵⁷ EC *Flat Glass II* (COMP/39165).

¹⁵⁸ EC *Marine Hoses* (COMP/39406.)

İhlalin süresi belirlenirken Komisyon anlaşmanın uygulanıp uygulanmadığına değil, anlaşmanın yapıldığı tarihten sona erdirildiği tarihe kadar geçen süreye bakmaktadır. İhlal şekli olarak sona erdirilse bile ihlalin etkilerinin devam ettiği süreler de hesaba katılmaktadır¹⁵⁹. GC ihlal süresi ceza hesabına dâhil edilirken tek ve devam eden ihlal kavramına dikkat çekmiş, bu gibi durumlarda her bir teşebbüsün ihlale katılım süresinin ayrı ayrı değerlendirilmesi ve cezasının da şahsi katılım süresine göre belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir¹⁶⁰ (Bernardeau ve Christienne 2013, 95).

2.2.1.2. Giriş Ücreti

Kılavuz'un 25. paragrafında düzenlenen giriş ücreti (*entry fee*)¹⁶¹ teşebbüsleri ağır rekabet ihlallerine girmekten caydırmak üzere getirilmiş özel bir artırım unsurudur¹⁶². Sabit oran olarak da adlandırılan bu unsur, baz cezanın süreyle çarpılmasıyla elde edilen miktara eklenerek temel cezayı oluşturur. Özellikle ağır ihlaller için getirilmiş olan bu faktör, satış değerinin %15-%25'i arasında tayin edilecek bir orana tekabül eder¹⁶³. Bu aralıktaki oranın belirlenmesi için baz cezanın belirlenmesinde dikkate alınan unsurlara bakılır¹⁶⁴. 2006 Kılavuzu'nun ikinci kez uygulandığı *Chloroprene Rubber*¹⁶⁵ kararında giriş ücretinin %20 oranında belirlenmesinde ihlalin niteliği (fiyatlarda yatay koordinasyon ve pazar paylaşımı), ihlale katılan teşebbüslerin toplamda %100'e yakın pazar payı, ihlalin coğrafi kapsamı ve hayata geçirilmiş olması dikkate alınmıştır. Dolayısıyla baz ceza oranıyla giriş ücreti oranının çoğu zaman paralellik arz ettiği söylenebilir

¹⁵⁹ GC *Bolloré and others v. Commission* (T-109/02), para.650.

¹⁶⁰ GC *Gosselin v Commission* (T-208/08 ve T-209/08), para.167; EC *LCD-Liquid Crystal Displays* (COMP/39.309), para.405.

¹⁶¹ Bu ücret kimi zaman "sıkıysa dene parası" olarak da anılmaktadır (Toksoy 2014, 89).

¹⁶² Information Note by Almunia and Lewandowski on The Inability To Pay Under Paragraph 35 Of The 2006 Fining Guidelines And Payment Conditions Pre- And Post-Decision Finding An Infringement And Imposing Fines, 12.06.2010.

¹⁶³ Manzini (2008, 13), giriş ücretinin yakalanma riskini yansıtmayan sabit bir oran olduğuna ve caydırıcılık amacına ulaşmakta yetersiz kalabileceğine işaret etmiştir.

¹⁶⁴ İhlalin niteliği, ihlale karışan teşebbüslerin toplam pazar payı, ihlalin gerçekleştiği coğrafi alan ile ihlal teşkil eden eylemin uygulanıp uygulanmadığı.

¹⁶⁵ EC *Chloroprene Rubber* (COMP/38629)

(Bael&Bellis 2010, 1104). Örneğin *Professional Videotapes*¹⁶⁶ ve *International Removal Services*¹⁶⁷ kararlarında baz ceza oranı sırasıyla %18 ve %17 iken giriş ücreti oranı %17 olarak belirlenmiştir.

Giriş ücreti konusunda ağır ihlaller için takdir yetkisi bulunmazken diğer ihlaller için bu unsurun uygulanabileceği hususunda Komisyon'a takdir yetkisi verilmiştir (Wils 2007, 5).

Süre faktörünün oynadığı rolün artırılmasıyla birlikte giriş ücreti cezaların oldukça artmasına yol açmıştır (Korah 2007, 279). Bernardeau ve Christienne (2013, 101) sırasıyla 2002 ve 2009 yıllarında alınan *Reinforcing bars I ve II* kararlarını¹⁶⁸ karşılaştırmış, ihlal süresi 10 yıl 6 ay olan *Riva*'nın 1998 Kılavuzu'na göre hesaplanan 26,9 milyon Euro'luk cezasının 2006 Kılavuzu'na göre 138 milyon Euro'ya; *Feralpi*'nin cezasının ise 10,25 milyon Euro yerine 213,6 milyon Euro'ya ulaşacağını tespit etmiştir¹⁶⁹.

2.2.2. Türk Hukuku

Ceza Yönetmeliği'nin m. 5/3 hükmü uyarınca baz ceza bir yıldan uzun, beş yıldan kısa süren ihlallerde yarı oranında, beş yıldan uzun süren ihlallerde bir katı oranında arttırılacaktır. Hüküm emredici olduğundan Kurul'un süre unsurunu uygulamama veya başka oranlarda uygulama yönünde takdir yetkisi bulunmamaktadır. Söz konusu sistem ihlal dönemlerini üçe ayırmaktadır:

- i. Bir yıldan az süren,
- ii. Bir ila beş yıl arasında süren,
- iii. Beş yıldan fazla süren ihlaller.

Bu üçüncü dönemde azami süre sınırı bulunmamaktadır. Arı ve Aygün (2009, 29) sürenin yanlış belirlenme olasılığı karşısında böyle geniş aralıkların

¹⁶⁶ EC *Professional Videotapes* (COMP/38.432)

¹⁶⁷ EC *International Removal Services* (COMP/38.543)

¹⁶⁸ EC *Reinforcing Bars I ve II* (COMP/37.956) ilk karar tarihi: 17.12.2002, ikinci karar tarihi: 08.12.2009.

¹⁶⁹ Bernardeau ve Christienne baz ceza oranını ve giriş ücretini %15 olarak almıştır.

benimsenmesinin uygun olduğunu belirtmiştir¹⁷⁰. Mevzuat sistemde 2006 yılında terk edilen bu uygulama haklı olarak eleştirilmektedir. Erdem (2012, 6), bu aralıkların ihlalin süresiyle cezanın ağırlığı arasında doğrudan bir ilişki kurmaya elverişli olmadığını, nispi eşitlik ilkesine aykırı olduğunu ve çok geniş olduğunu belirtmektedir. TÜSİAD (2012) ise bir yıl bir ay süren bir ihlal ile dört yıl on ay süren bir ihlalin aynı ağırlıkta; dört yıl onbir ay süren ihlal ile beş yıl bir ay süren ihlalin farklı ağırlıkta görülmesinin hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracağına işaret etmektedir. Kanımızca neden bu süre aralıklarının esas alındığının ekonomik açıdan ve ihlalin etkileri bakımından Türk hukukundaki gereksinim ve uygulamalar çerçevesinde temellendirilmesi gerekirdi¹⁷¹.

Gerçekten de teşebbüsün ihlale katılım süresiyle ceza miktarı arasında makul bağlantının kurulabilmesi için geniş zaman aralıklarına dayalı yöntemin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Nitekim Taslak Yönetmelik'te sürenin temel cezaya etkisi tamamen değiştirilmiş ve AB hukukundakine benzer şekilde baz cezanın ihlale dahil olunan yıl sayısı ile çarpılması isabetli olarak öngörülmüştür. Buna karşılık ihlalden elde edilen ciroyla süre arasındaki bağlantı yine tam anlamıyla kurulamamış; esas alınan ciro yılı nihai karardan önceki yıl olarak bırakılmıştır. İhlalle süre arasındaki etkili ilişkinin kurulabilmesi için Kanun'da değişiklik yapılması; mevzuat düzenlemeye paralel olarak ceza hesabında ihlale katılan son yıl elde edilen cironun öncelikle esas alınması yönünde Kurul'a takdir yetkisi verilmesi; ikincil mevzuatın da buna uygun hale getirilmesi gerekmektedir¹⁷².

Temel para cezasının belirlenmesine ilişkin olan bu bölümde yer verilen açıklamalar çerçevesinde temel para cezasının, cironun belli bir oranına tekabül eden baz cezaya süre gibi birtakım faktörlerin eklenmesiyle elde edilen bir miktar olduğu düzenlemeler ve kararlar ışığında ortaya konulmuştur. ABD hukukunda etkilenen ticaret hacmi baz cezaya esas teşkil ederken AB hukukunda ilgili mal ve hizmet pazarındaki satışların değeri, Türk hukukunda ise toplam gayri safi gelir

¹⁷⁰ AİHS m.6'nın cezai alanına dâhil olacak ölçüde ağır bir ceza miktarına süre artırımı yapılırken beş yıl veya daha fazla bir miktarda sapma payına ihtimal vermek *de lege feranda* mümkün olmamalıdır.

¹⁷¹ Aynı doğrultuda bkz. Oder ve Karcıoğlu 2009, 130.

¹⁷² Aynı görüşte bkz. Sanlı 2014, 88.

baz ceza hesabına esas alınmaktadır. Baz cezaya Türk hukukunda süre unsuru uygulanarak, AB hukukunda ise sürenin yanı sıra ağır ihlaller için giriş ücreti artırımını uygulanarak temel ceza miktarına ulaşılmaktadır. Temel para cezasının belirlenmesi nihai cezaya ulaşmada ilk adımı oluşturmakta olup bu tutar her teşebbüsün kendine özgü koşulları dikkate alınarak ağırlaştırıcı ya da hafifletici unsurlar uygulanmak suretiyle bireyselleştirilmektedir. Üçüncü bölümde cezaların hangi unsurlar dikkate alınarak bireyselleştirildiği ele alınacaktır.

BÖLÜM 3

NIHAİ CEZANIN BELİRLENMESİNE ETKİ EDEN UNSURLAR

“Justitia Virtim Regina¹⁷³”

Temel para cezasının her teşebbüsün bireysel durumuna uyarlanarak nihai cezaya ulaşılması noktasında karşımıza ağırlaştırıcı ve hafifletici unsurlar çıkmaktadır. Bu bölümde karşılaştırmalı hukukta nihai cezaya etki eden hususlar açıklanacaktır. Bu yapılırken önce ABD sistemi anlatılacak sonrasında AB ve Türk hukuklarında yer alan ağırlaştırıcı ve hafifletici unsurlar ele alınacaktır.

3.1. ABD HUKUKU

ABD hukukunda cezanın artırılmasında veya azaltılmasında kullanılan sebepler USSG'nin 8. bölümünde açıklanmaktadır. USSG'de önce artırım nedenleri belirtilmiş; sonrasında indirim nedenlerine yer verilmiştir.

Etkilenen ticaret hacminin %20'si olarak tespit edilen baz cezanın ne şekilde artırılacağı noktasında karşımıza USSG §8C2.5. hükmü çıkmaktadır. Suç seviyesinin yerini suçluluk puanı (*culpability score*) almakta ve hükmün (a) bendi uyarınca hesaplamaya 5 puan üzerinden başlanmaktadır. Kılavuz'un §8C2.5. hükmünün (a)-(f) bentleri artırım koşullarını düzenlemektedir. Buna göre;

- i. İhlale karışma yahut tolerans gösterme başlığıyla düzenlenen hükümde teşebbüsün veya ihlale katılan birimin büyüklüğüne göre çeşitli artırım

¹⁷³ Lat. Adalet, erdemlerin kraliçesidir.

- puanları yer almaktadır. Teşebbüs büyüdükçe işlediği suçların önem kazandığı düşüncesi artışa sebep olmaktadır (Wehmh rner 2006, 223).
- ii. Hükmün (c) bendinde Kıtta Avrupası'nda "ihlalin tekrarı" veya "tekerrür" olarak anılan düzenlemeye benzer bir "sabıka" (*prior history*) artırımını yer almaktadır. Eğer teşebbüsün kendisi veya ayrı yönetilen iş kolu, benzer bir ihlal nedeniyle hakkında verilmiş olan cezaî hükümden (*criminal adjudication*) veya benzer ihlalin iki veya daha fazla sayıda işlenmesi nedeniyle verilmiş olan idari/hukuki hükümlerden (*administrative or civil adjudications*) sonraki 10 yıl içinde yeniden suç işlemişse suçluluk puanına 1 puan daha eklenir. Eğer ihlal anılan hükümlerden 5 yıl sonra işlenmişse 2 puan artırım yapılır. Connor ve Miller (2013, 11), bunun temel cezayı %40 ila %80 aralığında yükseltebileceğini ifade etmektedir¹⁷⁴. Sabıka artırımına esas teşkil eden suçlar *Sherman* Yasası'nın 1. bölümündeki suçlar olup bunların aynı nitelikteki suç olması gereği aranmamaktadır. Suç nedeniyle açılan hukuk davasında tazminat ödenmesi, herhangi bir cezai hüküm bulunmasa bile, artırım için yeterlidir (Connor 2011, 5). Eğer teşebbüs aynı kartel hakkında birden fazla yargı yerince cezalandırılmışsa bunlar artışa neden olmaz. Sadece ABD'de verilen mahk miyetler nazara alınır (Connor 2008b, 36).
- iii. Suçun işlenmesi bir mahkeme emrine yahut ihtiyati tedbir kararına aykırılık teşkil ediyorsa yahut benzer bir suçtan dolayı teşebbüs/bağımsız iş kolu hakkında hükmedilmiş olan denetimli serbestlik h k mlerini¹⁷⁵ ihlal ediyorsa suçluluk puanında 2 puan artış yapılır. Diğer denetimli serbestlik hükümlerinin ihlalindeyse artış puanı 1'dir.
- iv. Teşebbüs soruşturma, kovuşturma ve cezalandırma süresince kasıtlı olarak adaleti engellemiş, zorluk  ıkarımış yahut bunlara teşebbüs etmiş

¹⁷⁴ Nitekim DOJ, tekerrür artırımına bağlı olarak 23.07.1999'dan sonra cezalandırılan ya da pişmanlıktan faydalanan şirketlerin ve şahışların ABD'de tekrar suç işlemediğini, bu bakımdan anılan oranların caydırıcılığı sağladığını tespit etmiştir (Werden vd. 2011, 8).

¹⁷⁵ Madde metninde *condition of probation* ifadesi yer almakta olup bu müessesenin uygulanma koşulları 18U.S.C.ř3563 numaralı hükümde yer almaktadır. Teşebbüsler hakkındaki denetimli serbestlik, eski hale iade gibi diğer alternatif cezaların uygulanmasını sağlayan ve teşebbüsün ileride suç işleme ihtimalini azaltmayı amaçlayan hükümler içermektedir. Teşebbüslere uygulanan denetimli serbestlik kurumuna dair eleştirel bir yaklaşım için bkz. Levin 1984.<http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2580&context=fllr>, erişim tarihi: 16.04.2015.

veya yardım ya da teşvik etmiş veya özendirmişse suçluluk puanına 3 puan daha eklenir.

Suçluluk puanındaki indirim nedenleri ise Kılavuz'un §8C2.5. hükmünün (f)-(g) bentlerinde sayılmıştır.

- i. Teşebbüs Kılavuz'un §8B2.1. bölümünde düzenlendiği şekliyle etkin bir etik ve işbirliği programı uygulamışsa ve ihlal buna rağmen gerçekleşmişse suçluluk puanı 3 puan indirilir. Teşebbüs ihlali fark ettikten sonra bunu yetkili mercilere ihbar etmeyi makul olmayan bir şekilde ertelemişse indirim uygulanmaz. Teşebbüsün üst düzey personeli içinden bir kimse ihlale katılmışsa, ihlali görmezden gelmişse veya isteyerek göz ardı etmişse bu indirim sebebi uygulanmaz¹⁷⁶.
- ii. Teşebbüs yakın bir soruşturma ya da yakalanma tehdidinden önce ve ihlali fark ettikten sonra makul bir süre içinde bunu yetkili mercilere ihbar ederse; soruşturmada bütünüyle işbirliği yaparsa, suçta sorumluluğunu kesin olarak kabul ederse 5 puan indirim yapılır. Teşebbüs işbirliği yapar ve sorumluluğu kabul ederse 2 puan; sadece sorumluluğu kabul ederse 1 puan indirim yapılır.

Teşebbüsün suçluluk puanı bu şekilde belirlendikten sonra minimum ve maksimum çarpanların belirlenmesi aşamasına geçilir. Kılavuz'un §8C2.6. hükmüne göre kural olarak teşebbüsün suçluluk puanı 0 veya daha azsa ticaret hacminin %20'si olarak tespit edilen baz ceza tutarı minimum %0,05 ile veya maksimum %0.20 ile çarpılır. Suçluluk puanı 10 ve daha fazla ise minimum çarpan 2; maksimum çarpansa 4'tür. Ancak bu hükme bir istisna getirilmiştir: rekabet suçları için minimum çarpan %0,75'ten daha az olamayacaktır¹⁷⁷. Maksimum çarpanınsa yine 4 olduğu belirtilmelidir¹⁷⁸.

Bu çarpanlarla nihai ceza miktarı, %20 oranındaki baz ceza tutarının %15'iyle %80'i arasında bir miktara denk gelmektedir. Bu kadar geniş bir yelpazede takdir

¹⁷⁶ Çünkü bu durum söz konusu programın etkili olmadığına işaret etmektedir (Wehmhörner 2006, 223).

¹⁷⁷ USSG §2R1.1(d)(2) hükmünün gerekçesinde, %0,75 minimum çarpanının etkilenen ticaret hacminin en az %15'ine tekabül etmesinin caydırıcılığın sağlanması ve etkin pişmanlığın işlerlik kazanması için gerekli olduğu belirtilmektedir.

¹⁷⁸ Connor ve Lande (2008, 2216) çarpanlar uygulandıktan sonra bile elde edilen ceza tutarının kar- tel kazancını yansıtmaktan ve caydırıcılıktan uzak olduğunu ifade etmektedir.

edilecek cezanın belirlenmesi için diğer başka faktörlerin dikkate alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu hususlar Kılavuz'un §8C2.8. hükmünde düzenlenmiş olup başlıcaları şunlardır:

- i. Cezanın ihlalin önemini yansıtması gereği (bunu yaparken mahkeme Kılavuz'un §3B1.1, §3B1.2 ve §3C1.1 numaralı bölümlerinde sayılan hususları nazara alabilecektir),
- ii. Hukuka uymanın sağlanması, cezalandırma, uygun caydırıcılık ve teşebbüsün gelecekteki muhtemel ihlallerinden toplumu koruma amaçları,
- iii. Teşebbüsün ihlaldeki rolü,
- iv. İhlalin tehlikeye attığı veya sebep olduğu maddi olmayan kayıplar,
- v. Mağdurun zayıflığı,
- vi. İhlale katılan üst düzey personelin sabıkası,
- vii. Suçluluk puanının 10'dan fazla veya 0'dan düşük olması,
- viii. İhlal zamanında teşebbüsün etkin bir etik ve uyum programının bulunmaması.

İhlal piyasanın varlığına ve bütünlüğüne yönelik bir risk oluşturuyorsa¹⁷⁹, suçlu tüzel kişi kamu teşebbüsüye¹⁸⁰ veya teşebbüsün suçluluk puanı aşırı derecede yüksekse¹⁸¹ mahkeme bu ceza aralığının altına inebilecek yahut üstüne çıkabilecektir (Howell 2009, 3).

ABD hukuk sisteminde temel cezanın bireyselleştirilmesinde dikkate alınacak unsurlar Kılavuz'da detaylı olarak sayılmış, temel ceza aralığında hâkimin takdir yetkisini nasıl kullanacağına dair unsurlara da yer verilmiştir. Takip eden kısımda AB ve Türk hukukunda yer alan ağırlaştırıcı ve hafifletici unsurlar ayrı ayrı ele alınacak, bu hukuk sistemlerinde cezaların muhataplar özelinde nasıl bireyselleştirildiği açıklanacaktır.

¹⁷⁹ USSG §8C4.5.

¹⁸⁰ USSG §8C4.7.

¹⁸¹ USSG §8C4.11.

3.2. AĞIRLAŞTIRICI UNSURLAR

3.2.1. AB Hukuku

3.2.2.1. İhlalin Tekrarı

AB 2006 Ceza Kılavuzu'nda belli bir artırım oranı içeren ve en çok uygulanan¹⁸² caydırıcılık amaçlı¹⁸³ ağırlaştırıcı sebep ihlalin tekrarıdır. Geleneksel ceza hukukundan ayırt etmek üzere tekerrür yerine ihlalin tekrarı şeklinde ifade edilen bu unsur¹⁸⁴ TFEU'nun 101. veya 102. maddelerinde yasaklanan eylemleri gerçekleştirdiği Komisyon yahut ulusal rekabet otoriteleri tarafından tespit edildikten sonra benzer veya aynı eylemleri tekrarlayan veya buna devam eden teşebbüslerin cezasında önceki her ihlal için bir katına kadar artırım yapılmasını emretmektedir (Connor 2012, 15; Bernardeau ve Christienne 2013, 117). Teşebbüsün aynı zaman diliminde gerçekleştirdiği eşzamanlı ihlaller tekrar artırımına konu olmayacaktır (Wils 2007, 26; Wils 2012, 13). Komisyon tarafından usulüne uygun olarak tespit edilmiş bir ihlal, ceza verilmemiş veya verilen ceza ödenmemiş olsa bile artırıma konu olabilecektir¹⁸⁵ (Torre 2010, 389).

Kılavuz'da artırım oranı “%100'e kadar” şeklinde ifade edilmiş olsa da Komisyon artırım konusunda tedbirli davranmaktadır. İlk beş yıllık uygulamada 124 teşebbüsten sadece 14'ünün cezası ihlalin tekrarı gerekçesiyle artırılmış; ortalama artırım miktarıysa yaklaşık %60 seviyesinde kalmıştır (Connor 2012, 17). Günümüze kadar hiçbir ulusal otorite kararı tekrar artırımına esas alınmadığı gibi Komisyon'un önceki kimi kararları da artırıma konu olmamıştır¹⁸⁶.

Kılavuz'un lafzından aynı ihlaller olduğu kadar benzer ihlallerin de tekrar artırımına esas olabileceği anlaşılmaktadır. GC, TFEU'nun aynı maddesinin

¹⁸² 2011 itibarıyla cezası artırılan 16 kartelciden 13'ü hakkında tekerrür uygulanmıştır.

¹⁸³ ECJ *Groupe Danone v Commission* (C-3/06 P), para.47.

¹⁸⁴ İhlalin tekrarı nedeniyle artırım öngören Kılavuz dışında bağlayıcı bir hüküm bulunmadığından bu müessesenin kanunilik ilkesini ihlal ettiği düşünülmektedir (López 2006, 443).

¹⁸⁵ Bkz. EC *Plasterboard* (COMP/E-1/37.152), para.563; GC *Outokumpu Oyj and Luvata Oy v Commission* (T-122/04), para.58.

¹⁸⁶ Örneğin EC *Nitrile Butadiene Rubber* (COMP/38628) kararında Bayer'in önceki ihlallerinden sadece biri nazara alınarak %50 oranında artırım yapılmıştır. Hitachi, Akzo Nobel, ExxonMobil, Repsol, Toshiba ve Siemens hakkında ise artırım uygulanmamıştır (Connor 2011, 11). Connor (2012, 17), sebebi anlaşılamayan bu tutumun Komisyon'un henüz ilan etmediği bir politika değişikliğinden yahut kayıtların yetersizliğinden kaynaklanabileceğine işaret etmiştir.

ihlalinin tekrar artırımı için yeterli olduğunu¹⁸⁷, 102. madde ihlalininse 101. maddedeki ihlallerle benzer nitelikte olmadığını belirtmiştir¹⁸⁸.

Önceki ihlalin üzerinden ne kadar süre geçmesi gerektiği konusunda açık bir hüküm bulunmamasıyla birlikte Connor (2011, 10) ve Wils (2007, 27) süre sınırının bulunması gerektiğini belirtmiştir¹⁸⁹. *French Beer* kararında¹⁹⁰ Komisyon tekrar artırımına esas alınacak kararın tarihi konusunda hiçbir sınırlama bulunmadığını ifade etmiş; Komisyon'un takdir yetkisi bulunduğu gerekçesiyle de ECJ bu yaklaşımı onaylamıştır¹⁹¹. Buna karşın önceki ihlalle sonraki arasındaki sürenin teşebbüsün ihlale eğilimini yansıtabilecek şekilde ölçülülük ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır¹⁹² (Bellamy&Child 2012b, 290).

Tekrar artırımı, önceki ihlalin kime isnat edileceği noktasında da tartışılmaktadır. Örneğin *Michelin II* kararında¹⁹³ bir yavru şirketin ihlalinin ana şirket ya da kardeş şirketler bakımından tekrar artırımına esas olup olmayacağı sorusuna cevap aranmıştır. Komisyon Hollanda'daki yavru şirketinin 1981 yılında ceza alması nedeniyle 2001 yılında *Michelin*'e tekrar artırımı uygulayarak bu soruya olumlu yanıt vermiştir. *Candle Waxes* kararında¹⁹⁴ Komisyon *ENI* ve *Shell* ile bunların yavru şirketlerinin daha eski ihlal kararlarına konu olduğunu kabul etmiştir. Ancak GC, Komisyon'un bir ekonomik bütünlük hakkında "teşebbüs" kavramına başvururken ayrıntılı ve net unsurları göstermek zorunda olduğunu; ceza verilen teşebbüslerin kontrol yapısının evrimine ilişkin detaylı ve açık unsurların ortaya konması gerektiğini belirterek ihlalin tekrarı nedeniyle artırım yapılan cezaları indirmiştir¹⁹⁵. Bir diğer karardaysa¹⁹⁶ GC, ECJ'nin Akzo

¹⁸⁷ GC *BASF AG And UCB SA v Commission* (T-101&111/05), para.64.

¹⁸⁸ GC *Hoechst GmbH v Commission* (T-410/03), para.474; GC *ICI v Commission* (T-66/01), para.280.

¹⁸⁹ Bazı ulusal otoritelerin 10 ila 15 yıllık süreler belirlediği görülmekle (Wils 2012, 15), Riley (2011, 557) 10 yıllık bir süre önermiştir.

¹⁹⁰ EC *Brasseries Kronenbourg, Brasseries Heineken* (COMP/C.37.750/B2), para.93.

¹⁹¹ ECJ *Groupe Danone v Commission*, (C-3/06 P), para.38.

¹⁹² ECJ *Lafarge v Commission* (C-413/08), para.66.

¹⁹³ EC *Michelin II* (COMP/E-2/36.041/PO)

¹⁹⁴ EC *Candle Waxes* (COMP/C.39181)

¹⁹⁵ GC *Eni SpA v Commission* (T-39/07), paras.167-171.

¹⁹⁶ GC *ThyssenKrupp Liften Ascenseurs e.a. v Commission*, (joint cases T-144/07, T-147/07, T-148/07, T-149/07, T-150/07, T-154/07)

kararıyla¹⁹⁷ benimsediği sorumluluk esaslarını olaya uygulayarak önceki kararda ana şirket sorumlu tutulmadığından ve önceki yavru şirketlerle sonrakilerin aynı olup olmadığı belli olmadığından tekrar artırımını iptal etmiştir.

Nihayet tekrar artırımı için önceki kararın yargısal açıdan kesinleşmiş olması gereği aranmamaktadır. ECJ *Lafarge* kararında¹⁹⁸ bir karar aleyhine yargıya başvurulması onun icrasını durdurmayacağından tekrar artırımına esas alınmasına engel bulunmadığını, önceki kararın iptal edilmesi halinde sonraki kararın buna uygun olarak Komisyon tarafından değiştirileceğini belirtmiştir.

3.2.2.2. İşbirliği Yapmayı Reddetme

Ceza kılavuzlarından önce de kullanılmış olan bu artırım nedeni muhtemel bir inceleme hakkında diğer teşebbüsleri uyarmak¹⁹⁹, yerinde incelemenin engellenmesi²⁰⁰, inceleme devam ederken belgeleri yok etmek²⁰¹, avukat-müvekkil gizliliğinin korunması yönünde yanıltıcı taleplerde bulunmak²⁰² şeklinde ortaya çıkmıştır (Sauer 2013, 512). Susma hakkının kullanılması işbirliğinin reddi anlamına gelmemektedir (Bernardeau ve Christienne 2013, 139). Buna karşılık kendini suçlayan deliller de dâhil olmak üzere teşebbüsler talep edildiğinde soruşturmaya yönelik bütün bilgileri Komisyon'a vermek durumundadır. Bunun sınırı ise Komisyon'un savunma hakkını engelleyecek ve teşebbüsün ihlalin varlığını kabul etmesine yol açacak sorular sorması yasağıdır²⁰³ (Wils 2007, 28).

Pre-Insulated Pipe kararında²⁰⁴ Komisyon'un istediği bilgilere yanıltıcı cevap verilmesinin savunma hakkı kapsamında olup olmadığı ele alınmıştır. İddiaları inceleyen GC soruşturulan teşebbüsün yanıt vermeme konusunda takdir hakkı bulunduğu, yanıt vermeyi tercih ederse talep edilen bilgileri tam ve doğru vermek zorunda olduğuna hükmetmiştir²⁰⁵. Temyiz üstüne karar veren ECJ savunma hakkını kullanan teşebbüsler hakkında bu ağırlaştırıcı nedenin

¹⁹⁷ ECJ *Akzo Nobel e.a. v Commission* (C-97/08 P), paras.60-61.

¹⁹⁸ ECJ *Lafarge v Commission* (C-413/08 P), paras.81-88.

¹⁹⁹ GC *Tokai Carbon v Commission* (T-236/01), paras.310,312-313.

²⁰⁰ EC *Bitumen Netherlands* (COMP/38.456), paras. 340-341.

²⁰¹ EC *Industrial Bags* (COMP/38.354), paras.790-795.

²⁰² GC *Akzo Nobel v Commission* (T-125/03), para. 89.

²⁰³ ECJ *Aalborg Portland and Others v Commission* (Cement) (C-204/00 P), paras.63-65.

²⁰⁴ EC *Pre-Insulated Pipe Cartel* (IV/35.691/E-4)

²⁰⁵ GC *HFB e.a. v Commission* (T-9/99), para.561.

uygulanamayacağına, buna karşılık eksik ya da yanlış bilgi verenler hakkında uygulanabileceğine hükmetmiştir²⁰⁶.

İşbirliğinin reddi konusunda değinilmesi gereken bir diğer konu da usuli ihlallerle olan ilişkisidir. Teşebbüse yanlış ya da yanıltıcı bilgi vermesi halinde²⁰⁷ usuli ceza verildiğinde aynı eylem hem usuli cezaya konu olmakta hem de esasa ilişkin cezada ağırlaştırıcı neden olarak dikkate alınmaktadır. Komisyon'un *Fittings* kararını²⁰⁸ *non bis in idem* ilkesi ışığında inceleyen GC, yanlış veya yanıltıcı bilgi vermenin ayrı bir usuli ihlal olarak yer almasının ağırlaştırıcı unsur teşkil etmesine engel olmayacağını, ancak bu ikisinden herhangi biri nazara alındığında diğerinin dikkate alınamayacağını belirtmiştir²⁰⁹. Bu ağırlaştırıcı unsur cezalarda %30'a kadar artırıma sebep olmuştur (Bernardeau ve Christienne 2013, 145)

3.2.2.3. İhlale Liderlik Etme

2006 Kılavuzu'nun 28. paragrafında örneklenen son ağırlaştırıcı unsur ihlale liderlik etme olarak anılmaktadır. Bu ağırlaştırıcı unsurun amacı, kolektif ihlallerde farklı oyunculara farklı cezaların uygulanması ve liderlik veya teşvik edenlere daha yüksek ceza verilmesidir (Wils 2007, 29). İhlale liderlik etme, iki alt başlık altında incelenmelidir.

- i) İlk olarak ihlalde lider ya da teşvik edici role değinmek gerekirse, anlaşmanın stratejik unsurlarını tanımlamak²¹⁰, pazar paylaşımı ve fiyat belirleme konusunda esaslı kararlar almak²¹¹, toplantılar ayarlamak ve bunlara başkanlık etmek²¹², sekreteryaya hizmeti vermek²¹³ liderlik veya teşvik etme olarak değerlendirilmektedir. Bu artırım nedenini uygulayabilmek için teşebbüsün lider konumunda olduğundan cezasında

²⁰⁶ ECJ *Dansk Rorindustri e.a. v Commission* (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P to C-208/02 P and C-213/02), paras.348-358.

²⁰⁷ 1/2003 sayılı Tüzük'ün 23(1) maddesi uyarınca yanlış, yanıltıcı veya süresinde temin edilmeyen bilgi ve belgeler nedeniyle teşebbüslere cirolarının %1'ine kadar usuli para cezası verilebilmektedir.

²⁰⁸ EC *Fittings* (COMP/F-1/38.121), paras.786-790.

²⁰⁹ GC *IBP v Commission* (T-384/06), para.109.

²¹⁰ EC *Vitamins* (COMP/E-1/37.512), paras.718-718.

²¹¹ EC *Graphite Electrodes* (COMP/E-1/36.490)

²¹² EC *Citric Acid* (COMP/E-1/36.604), paras.255-273; *Candle Waxes* (COMP/C.39181), paras.682-684; *Sorbates* (COMP/E-1/37.370), paras.351-353.

²¹³ EC *Gas Insulated Switchgear* (COMP/F/38.899), paras.511-514.

artırım yapılabilceği noktasında yeterli unsurun soruşturma raporunda belirtilmesi gerekmektedir²¹⁴ (Bernardeau ve Christienne 2013, 148).

- ii) Bu ağırlaştırıcı unsurun bir diğer alt görünümü olan zorlayıcı tedbirler, diğer teşebbüsleri ihlale zorlamaya yönelik önlemler yahut ihlal teşkil eden kararlara uymaya zorlayan her türlü misilleme tedbiri olarak yorumlanmaktadır. Hakim durumun kötüye kullanılmasında olduğu kadar anlaşmalarda da uygulanabilen bu neden sözleşmelerin feshi tehdidi²¹⁵, sözleşmeye uymayan dağıtıcıya maddi ceza verme²¹⁶, pazardan silme tehdidinde bulunma²¹⁷, şiddet kullanma ve yasal olmayan “kontrol” operasyonları dzenleme²¹⁸ şeklinde ortaya çıkmış ve cezalarda %10 ile %30 arasında artırıma yol açmıştır.

Ceza kılavuzlarında yer almayan ancak uygulamada ortaya çıkan diğer bir artırım nedeniyse Komisyon’un müdahalesine rağmen ihlale devam edilmesidir. *Video Game* kararında²¹⁹ Komisyon cezaya konu olabilecek açık bir ihlale taraflarca bilinçli olarak devam edilmesi halinde bunun ağırlaştırıcı neden olabileceğini belirtmiştir. Bunun gerekçesi ihlale son verildiğinde tüketicilere verilen zararın derhal azalması olarak belirtilmiřtir²²⁰. Bu yaklaşım GC tarafından da onaylanmıřtır²²¹. Bu ağırlaştırıcı neden cezalarda %10 ila %60 arasında bir artışa yol açmıştır (Bernardeau ve Christienne 2013, 162).

3.2.2. Türk Hukuku

3.2.2.1. Tekerrür

Kabahatler Kanunu’nda düzenlenmeyen, RKHK m. 16’da anılan ve Ceza Yönetmeliği’nde ağırlaştırıcı unsur olarak düzenlenen tekerrür, belirli bir süre içinde aynı ya da benzer mahiyetteki eylemin tekrarlanması halinde uygulanacak

²¹⁴ EC *Raw Tobacco Spain* (COMP/C.38.238/B.2); GC *Deltafina SpA v Commission* (T-29/05) para.327.

²¹⁵ EC *Volkswagen* (IV/35.733), paras.171-182.

²¹⁶ EC *JCB* (F.1/35.918), para.255.

²¹⁷ EC *Interbrew and Alken-Maes* (Belgian Beer) (IV/37.614/F3 PO), para.315.

²¹⁸ EC *French Beef* (COMP/C.38.279/F3), paras.173-174.

²¹⁹ EC *Video Game* (COMP/35.587, COMP/35.706 ve COMP/36.321), para.408.

²²⁰ EC *Fittings* (COMP/F-1/38.121), paras.779-783.

²²¹ GC *Asea Brown Boveri c. Commission* (T-31/99), paras.211-212.

yaptırımında artışı ya da yeni yaptırımı belirleyen bir kurumdur. Tekerrürün mantığı, eylemi daha önce idari yaptırıma konu edilerek²²² uyarılmış kişi/kurumun yasal işleme rağmen eylemini tekrarlaması nedeniyle ikinci yaptırımın artırılması ya da ilave yaptırım uygulanması olarak açıklanmıştır (Otacı ve Keskin 2010, 5051). RKHK m. 16 ile Ceza Yönetmeliği tekerrürün koşullarını belirlemediğinden ve Kabahatler Kanunu'nda da tekerrür düzenlemesi bulunmadığından hangi eylemin, hangi andan itibaren ne kadar süreyle tekerrüre esas teşkil edeceği soruları cevapsız kalmıştır.

Bir kısım görüşler²²³ önceki ihlali tespit eden kararın idari bakımdan kesinleşmesinin yeterli olacağı yönündeyken diğer bazı görüşlerse²²⁴ yargısal kesinliğin aranması gerektiğini ifade etmektedir. Bu konuda temel sorun, tekerrüre esas alınan önceki Kurul kararının yürütmesinin durdurulması veya iptal edilmesi halinde tekerrür artırımı içeren kararın akıbeti noktasında çıkmaktadır. Kabahatler Kanunu'nun m. 3/1(a) hükmü nedeniyle Kurul'un verdiği idari para cezaları hakkında aynı Kanun'un m. 28/9 hükmü²²⁵ uygulanamayacağından idari yargı mercîi ikinci kararı da tekerrür koşulları oluşmadığı gerekçesiyle iptal edecek ve teşebbüs hakkındaki ikinci cezalandırma süreci bu sebeple uzayacaktır²²⁶. Kanaatimizce idari işlemlerin kanuniliği ve icraîliği ilkeleri idari kesinliğin yeterli olmasını gerektirmekle birlikte önceki kararın iptali riskine karşı usul ekonomisi ihtiyacı dikkate alınmalıdır. Bu noktada genel kabahatlerde olduğu gibi AB'deki sisteme benzer şekilde mahkemelere ceza miktarını değiştirme yetkisi verilmesi

²²² Arı ve Aygün (2009, 32), rekabet hukukunda tekerrür uygulanabilmesi için önceki kararda ihlal tespitinin yeterli olduğunu ceza verilmesinin şart olmadığını ifade etmektedir. Ancak RKHK uygulamasında, Ceza Yönetmeliği kapsamına giren bir rekabet ihlali tespiti yapıldığında buna ceza vermekten kaçınmaya imkan veren bir düzenleme bulunmamaktadır.

²²³ Arı ve Aygün 2009, 32; Oder ve Karcıoğlu 2009, 31.

²²⁴ Ata 2012, 25; Karacehennem 2008, 5.

²²⁵ **Başvurunun incelenmesi Madde 28**

(9)(Ek: 6/12/2006-5560/35 md.) İdarî para cezasının alt ve üst sınırının kanunda gösterildiği kabahatler dolayısıyla verilmiş idarî para cezasına karşı başvuruda bulunulması halinde, ***mahkeme idarî para cezasının miktarında değişiklik yaparak da başvurunun kabulüne karar verebilir.*** (Bold vurgu eklenmiştir)

²²⁶ TFEU m.261 ve m.263 uyarınca AB Mahkemelerinin Komisyon'un verdiği ceza miktarını değiştirme imkânı da mevcuttur. Öte yandan teşebbüs hakkındaki suç isnadının, kendi dışındaki sebeplerden dolayı, makul süre içinde sonuçlanmaması AIHS m.6 uyarınca makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmesine yol açabilir.

düşünülebilecektir. Buna ilaveten, önceki kararın yargıya başvurmaksızın ya da yargıya başvurulmuşsa yargı sürecinin sonunda kesinleşmesi gereği de aranabilir.

Tekerrür ile ilgili bir diğer husus hangi ihlallerin tekerrüre konu olacağıdır. Arı ve Aygün (2009, 32), tekerrür eyleme değil kişiye mahsus olduğundan ihlal türleri arasında ayırım yapılmaması gerektiğini belirtmiştir²²⁷.

Kanaatimizce AB hukukundaki uygulamayla örtüşmeyen bu yaklaşım Türk hukuk sistemi bakımından isabetlidir. Tekerrür uygulanırken ihlal türleri arasında ayırım yapılması caydırıcılık amacını zedeleyebilecektir. Nitekim TCK m. 58/4 hükmünde kasıtlı suçlarla taksirli suçlar ve sırf askerî suçlarla diğer suçlar arasında tekerrür hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiş; ihlalin manevi unsuruyla hangi ceza sisteminde işlendiği kriterleri bağlamında geniş bir ayırım yapılmıştır. Bu hüküm ışığında kasten işlenen rekabet ihlalleriyle taksir neticesinde işlenenler arasında bir ayırım yapılması düşünülebilir. Ancak ceza hükümleri düzenlenirken taksirle işlenen ihlaller hakkında daha az cezaya hükmedileceğine dair bir farklılaştırma yapılmamıştır. Dolayısıyla bir rekabet ihlalinin kasten veya taksirle işlenmiş olması arasında tekerrür uygulanması bakımından bir fark bulunmadığı anlaşılmaktadır. Belirtilen türde bir ayırım yapılabilmesi için öncelikle taksirle işlenen rekabet ihlalleri ile kasten işlenen rekabet ihlalleri arasında bir farklılaştırma yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Tekerrür süresi hakkında rekabet mevzuatında herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide, tekerrür uygulaması için geriye doğru bir süre sınırı koymaya gerek olmadığı (Arı ve Aygün 2009, 32) veya Kabahatler Kanunu'ndaki zamanaşımı sürelerinin uygulanması gerektiği ifade edilmektedir (Oder ve Karcıoğlu 2009, 131).

Kanaatimizce kararın, aleyhine yargıya başvurulmayarak kesinleşmesi veya yargısal olarak kesinleşmesi hallerinde geçerli olacak şekilde bir tekerrür süresi belirlenmesi gerekmektedir. Böylelikle önceki karar yeniden uyuşmazlığa konu olmayacak şekilde kesinleşmiş olacaktır. Tekerrür süresi hakkında yorumda bulunmak üzere TCK'nın 58. maddesindeki düzenlemeye bakılabilir. Anılan hüküm şöyledir:

²²⁷Aynı doğrultuda bkz. Çimento 2012 (12-17/499-140); *UN Ro-Ro* (12-47/1413-474) kararlarındaki karşı oylar. Aksi görüşte bkz. Oder ve Karcıoğlu 2009, 131.

“Suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular

(1) Önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlenmesi halinde, tekerrür hükümleri uygulanır. Bunun için cezanın infaz edilmiş olması gerekmez.

(2) Tekerrür hükümleri, önceden işlenen suçtan dolayı;

a) Beş yıldan fazla süreyle hapis cezasına mahkûmiyet halinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren beş yıl,

b) Beş yıl veya daha az süreli hapis ya da adli para cezasına mahkûmiyet halinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren üç yıl,

Geçtikten sonra işlenen suçlar dolayısıyla uygulanmaz.”

TCK'nın bu hükmünde vurgulanması gereken ilk husus, tekerrürün ceza artırımını gerektiren bir unsur değil cezanın mükerrirlere özgü rejime göre çektirilmesine yol açan bir unsur olarak düzenlendiğidir. İkinci husus ise, tekerrürün uygulanabilmesi için ikinci suçun ilk suça ilişkin mahkumiyetin kesinleşmesinden sonra ve bu mahkumiyetin infazından sonraki üç yıl veya beş yıl içinde işlenmesi gerektiğidir. Dolayısıyla kesinleşmiş mahkûmiyet kararıyla infazın sona erdiği tarih arasındaki sürenin ne kadar olacağı her olay özelinde değişebilecektir. Anılan hüküm rekabet ihlallerine verilen ceza kararları bakımından düşünüldüğünde, bu kararların verildiği anda kesin ve yürütülebilir olduğu; idari yargı yoluna başvurulması halinde kararın yürütülmesinin kendiliğinden durmadığı, bu nedenle, kural olarak, teşebbüs tarafından kararda belirtilen ceza miktarının süresi içinde ödenmesi gerektiği görülmektedir. Bu nedenle tekerrür süresinin kararın teşebbüse tebliğinden başlayıp cezanın ödenmesinden sonra devam edecek sınırlı bir süre boyunca devam etmesi gerektiği söylenebilecektir.

Tekerrüre esas olan ihlalin ne kadar süre içinde işlenmesi gerektiğine bakıldığında, adli para cezası verilmesi halinde dahi sürenin üç yıllı sınırlı olduğu görülmektedir. Suç değil ancak kabahat oluşturan rekabet ihlalleri için de bu sürenin en fazla üç yıllı sınırlı olması gerektiği düşünülebilir.

Kurul kararlarında tekerrür sık rastlanmayan bir artırım nedeni olmuştur. Kimi kararlarda²²⁸ tekerrürün koşulları olduğu halde uygulanmadığına dair karşı görüşler bulunmaktadır (Gündüz 2012, 77). Kararlardan anlaşıldığı kadarıyla tekerrüre esas alınacak karar hakkında yargısal kesinlik aranmamaktadır²²⁹.

Taslak Yönetmelik'te uygulamadaki sıkıntıları gidermek üzere daha açık bir tekerrür düzenlemesi yapılmıştır. Buna göre Kurul tarafından ihlalin tespiti üzerine verilen gerekçeli kararın tebliğinden başlayarak sekiz yıl içinde Kanun'un tekrar ihlal edilmesi halinde her bir ihlal için ceza bir katına kadar artırılabilecek; bu artırım için Kanun'un aynı maddesinin ihlal edilmesi aranmayacaktır. Sekiz yıllık sürenin nispi para cezası öngören kabahatler hakkındaki soruşturma zamanaşımı süresiyle örtüştüğü düşünülmektedir. Ancak bu konu netlik kazanmamıştır.

Öte yandan soruşturma zamanaşımı kabahatin gerçekleştiği tarihte işlemeye başlamakta ve gerekçeli kararın tebliği de dâhil olmak üzere hiçbir sebeple durmaya ve kesilmeye uğramamaktadır. Sürenin dolmasıyla Kurul'un ihlale ceza verme yetkisi ortadan kalkmaktadır. Gerekçeli kararın tebliğinden itibaren işlemesi öngörülen sekiz yıllık bir tekerrür süresi, zamanaşımı süresiyle ve bu anlamda Kurul'un ceza verme yetkisinin bulunduğu dönemle örtüşmemektedir. Zamanaşımı süresi Kurul'un ceza verme yetkisini ortadan kaldırırken tekerrür süresi belli bir süre önce uyarıldığı halde yeniden kabahat işleyen bir kişinin cezasını artırma amacı taşımaktadır. Dolayısıyla amacı ve koşulları farklı olan zamanaşımı süresinin tekerrür süresi olarak benimsenmesi uygun olmayacaktır.

Sonuç olarak tekerrür ceza miktarına etki eden bir unsur olduğundan bununla ilgili koşulların yasal zemini oturtulmadıkça hukuka aykırılık iddialarının önüne geçilemeyeceği düşünülmektedir.

²²⁸ Örn. Çimento 2012 (12-17/499-140); *UN Ro-Ro* (12-47/1413-474).

²²⁹ Ancak *Maya 2014* (14-42/783-346) kararında Pak Maya, Mauri Maya ve Öz Maya hakkında verilen önceki iki ceza kararına değinilmiş; bunlardan Mauri Maya hakkında verilen kararın yargısal kesinlik kazandığı belirtilmiştir. Hüküm kısmında ise sadece Mauri Maya hakkında değil diğer iki teşebbüs hakkında da tekerrür artırımı uygulanmıştır. Buna karşılık, önceki hangi kararın tekerrüre esas alındığı ifade edilmemiştir. Yönetmelik'teki "*ihlalin tekerrürü halinde, her bir tekrar için*" ifadesi karşısında bahse konu kararda tekerrür artırımının hangi koşullar dikkate alınarak uygulandığının açıklanması uygun olurdu.

3.2.2.2. Soruşturma Kararının Tebliğinden Sonra Kartele Devam Edilmesi

Ceza Yönetmeliği'nde yer verilen bu ağırlaştırıcı unsur sadece kartellere özgülenmiştir. *Bodrum Feribot* kararında²³⁰ “ *tarafların söz konusu karteli ihlal niteliğinde görmemeleri, dolayısıyla soruşturma kararının tebliğinden sonra kartele devam etmeleri*” şeklinde ifade edilen bu unsur cezada artışa neden olmuştur. Nihai kararda eylemin ihlal olmadığını tespit edilmesi halinde bu artırım sebebinden kaçınmak üzere “karteli” sona erdiren teşebbüsler aleyhine sonuçlar ortaya çıkabilecektir (Selçuk 2009, 181). Yine nihai karardan önce eylemin kartel olarak kabul edilmesinin Anayasa m. 38/4’teki masumiyet karinesiyle çelişeceği ifade edilmektedir (Oder ve Karcıoğlu 2009, 139).

Kanaatimizce Kurul nihai kararını verirken soruşturulan eylemin kartel olup olmadığı hususunda da bir kanaate varmış bulunmaktadır. Dolayısıyla nihai karardan önce eylemin Kurul tarafından kartel olarak nitelendirilmesi söz konusu değildir. Bununla birlikte nihai kararda ihlal sonucuna ulaşılmaması durumunda eylemi sona erdiren teşebbüsler aleyhine sonuçlar doğması mümkündür. Öte yandan rekabet ihlali teşkil eden eylemlere soruşturma kararının tebliğinden sonra da devam edilmesi söz konusu eylemlerin rekabet üzerindeki olumsuz etkilerini artıracaktır. Bu nedenle anılan ağırlaştırıcı unsurun uygulanmasında tedbirli davranılması gerekmektedir. Nitekim söz konusu unsur kararlarda sık uygulama alanı bulamamıştır.

3.2.2.3. Taahhütlere Uyulmaması

Önceki iki ağırlaştırıcı sebepten farklı olarak Kurul’un uygulayıp uygulamama noktasında takdir yetkisinin bulunduğu ağırlaştırıcı sebep taahhütlere uyulmamasıdır. Birincil ve ikincil mevzuatta koşulları tanımlanmamış olan bu ağırlaştırıcı sebebin RKHK m. 9/3 çerçevesinde teşebbüslerden alınan taahhütler olduğu ifade edilmektedir²³¹. Buna karşılık Kurul TABGİS kararında²³² farklı bir değerlendirme yapmıştır. Kararda,

²³⁰ 09-51/1245-314.

²³¹ Arı ve Aygün 2009, 39; Aygün 2009, 43.

²³² TABGİS (08-67/1091-424)

“4054 sayılı Kanun’un ‘Nispi İdari Para Cezası’ başlıklı 17 nci maddesinin (a) bendinde, ‘Nihai karar veya geçici tedbir kararı ile getirilen yükümlülüklerle ya da verilen taahhütlere uyulmaması’ ifadeleri yer aldığına, bu ifadede açıkça 9 uncu maddenin son fıkrasında düzenlenen ‘geçici tedbirler’in kastedildiğine, 9 uncu maddenin üçüncü fıkrasında yer alan “yazılı görüş”ün ise kapsam dışında bırakıldığına, dolayısıyla, salt ilgili teşebbüs veya teşebbüs birliğine bildirilen yazılı görüşe uyulmaması durumuna ilişkin olarak 4054 sayılı Kanun’un öngördüğü herhangi bir yaptırımın mevcut olmadığına” hükmedilmiştir. Aynı kararda RKHK m. 9/3’te düzenlenen yazılı görüşe uymamanın Kanun’un 16. maddesinin beşinci fıkrası çerçevesinde sayılan unsurların sınırlayıcı olmayışı sayesinde dikkate alınabileceği belirtilmiştir.

Taslak Yönetmelik’te de korunan bu hükmün Kanun’un m. 17/1(a) hükmündeki usuli cezayla birlikte değerlendirildiğinde *non bis in idem* kuralına dâhil olabileceği düşünülmektedir (Gündüz 2013, 87). Bu nedenle Yönetmelik’te “taahhüt” ifadesinden vazgeçilmesi, bunun yerine “yükümlülük” ifadesi konularak, bundan ne anlaşılması gerektiğinin açıklığa kavuşturulması uygun olacaktır.

3.2.3.4. İncelemeye Yardımcı Olunmaması

Temel cezanın artırılması hususunda Kurul’a takdir yetkisi veren diğer neden, incelemeye yardımcı olunmamasıdır. *Non bis in idem* kuralı bakımından önem taşıyan bu hüküm RKHK m. 16/1(c) ve (d) ile m. 17/1(b) ve (c) hükümlerindeki eksik, yanlış ya da yanıltıcı bilgi veya belge verilmesi ya da bilgi veya belgenin belirlenen süre içinde ya da hiç verilmemesi ve yerinde incelemenin engellenmesi ya da zorlaştırılmasına verilecek cezalarla birlikte değerlendirilmektedir (TÜSİAD 2012). Bu hükümlerin ihlalden dolayı usuli ceza verilen teşebbüsün cezasında incelemeye yardımcı olunmadığı için artırım yapılması aynı eylemden dolayı iki defa cezalandırılmaya yol açacaktır (Oder ve Karcıoğlu 2009, 136). Dolayısıyla Kurul, iki cezadan birini seçmek durumundadır (Arı ve Aygün 2009, 41). Nitekim Danıştay yerinde incelemenin engellenmesine hem RKHK m.17 uyarınca nispi para cezası uygulanmasına hem de ağırlaştırıcı unsur artırımı yapılmasına dair kararı²³³ bu sebeple iptal etmiştir²³⁴ (Gündüz 2013, 88).

²³³ Demir Çelik (05-68/958-259)

²³⁴ D13D’nin 2006/1113 E., 2008/4207 K., 14.05.2008 T. kararı, DİDDK’nın 2008/3422 E., 2013/523 K. 18.02.2013 T. kararı ile onanmıştır. Ancak onama kararında beş üyenin karşı oyu bulunmaktadır.

Kanaatimizce teşebbüslere “incelemeye yardımcı olmak” şeklinde koşulları ne Kanun’da ne de Yönetmelik’te tanımlanmış olmayan bir yükümlülük getirerek buna uymamaları halinde cezalarında artırım yapılması kanunilik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Nitekim metindeki “inceleme” kavramından ne anlaşılması gerektiği de belirsizdir. İfadenin sadece yerinde incelemeleyi mi yoksa bütün bilgi edinme ve delil toplama süreçlerini mi kastettiği açık değildir. Teşebbüsün hangi hallerde incelemeye yardımcı olmamış sayılacağı da tanımlanmamıştır.

Diğer yandan RKHK m. 16/1(c) ve (d) ile m. 17/1(b) ve (c) hükümlerindeki usuli ihlallere verilecek cezaların miktarı düşünüldüğünde, aynı sebeplerin ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmesi halinde esasa ilişkin cezanın yarısına kadar artmasına sebep olmaları hakkaniyete aykırıdır. Bu nedenle bu ağırlaştırıcı sebep korunmak isteniyorsa usuli ihlal olmaktan çıkarılarak koşullarının Kanun’da tanımlanması yahut esasa ilişkin cezanın artırılmasına yol açan ağırlaştırıcı unsurlar arasından çıkarılması gerekmektedir. Bu tartışmalı ağırlaştırıcı sebebin Taslak Yönetmelik’te yer almamasının bu bakımdan olumlu olduğu düşünülmektedir.

3.2.2.5. Diğer Teşebbüsleri İhlale Zorlama

Ceza Yönetmeliği’nde sayılan son ağırlaştırıcı unsur, diğer teşebbüsleri ihlale zorlama olup esasen kartelleri hedeflemekle birlikte dikey ihlallerde de uygulanabilmektedir. Kartellerin kurulmasının ve sürdürülmesinin zorlaştırılması bakımından anlamlı olduğu belirtilen bu unsur fiyat ve üretim miktarının belirlenmesi, kotaların paylaşılması, izleme mekanizmalarının ve cezalandırma sistemlerinin kurulması gibi işleri yürütenlerle diğer teşebbüslere baskıda bulunanları daha ağır cezalandırma amacı taşımaktadır (Arı ve Aygün 2009, 43). Bu unsura ilişkin olarak zorlamanın fiziksel veya ekonomik anlamda ciddi bir baskı olduğu vurgulanmalıdır (Selçuk 2009, 181). *Medikal Gaz* kararında²³⁵ diğer

Bu üyelerin karşı oy gerekçesinde, RKHK m. 16/5’teki “Kurul, üçüncü fıkraya göre idari para cezasına karar verirken, (...) ihlalin tekrerrü, süresi, teşebbüs veya teşebbüs birliklerinin piyasadaki gücü, ihlalin gerçekleşmesindeki belirleyici etkisi, verilen taahhütlere uyup uymaması, incelemeye yardımcı olup olmaması, gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhtemel zararın ağırlığı gibi hususları dikkate alır.” hükmünde yer alan “(...) gibi hususlar” ifadesinin yerinde incelemenin engellenmesini de kapsayacak şekilde geniş yorumlanması gerektiği belirtilmiştir. Kanaatimizce bu geniş yorum hukuki güvenlik, öngörülebilirlik ve kanunilik ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

²³⁵ 10-72/1503-572

teşebbüsleri ihlale zorladığı tespit edilen teşebbüs pişmanlıktan faydalandığından bu unsurun ceza artırımına etkisi ele alınamamıştır²³⁶.

Bu ağırlaştırıcı nedenin yer aldığı bent “gibi haller” ifadesiyle başka unsurların da cezayı artırabileceğine işaret etmektedir. Kurul’un ağırlaştırıcı nedenleri uygulamadaki tedbirli tutumu “benzer ağırlaştırıcı unsurlar”ın neler olabileceğine dair yoruma henüz elverişli değildir. Nitekim Taslak Yönetmelik’te de ağırlaştırıcı unsurlar için örnekleyici sayım usulünden vazgeçilmiştir.

3.3. HAFİFLETİCİ UNSURLAR

Cezaların bireyselleştirilmesinde ikinci aşamayı hafifletici unsurların uygulanması oluşturmaktadır. AB hukukunda uygulamasına daha tedbirli yaklaşılan bu unsurlar Türk hukukunda da AB mevzuatına benzer hükümler içerecek şekilde düzenlenmiştir. Bu bölümde söz konusu unsurların ayrıntıları incelenecektir.

3.3.1. AB Hukuku

AB rekabet hukuku bağlamında verilen cezalarda dikkate alınan hafifletici unsurlar 2006 Ceza Kılavuzu’nun 29. paragrafında örnekleyici yöntemle sayılmıştır. Temel ceza hesaplandıktan sonra ve ağırlaştırıcı unsurlar uygulanmadan önce ceza hesabına dahil edilmesi gereken bu unsurları Komisyon usul ekonomisi ve kılavuz sistematigi bakımından ağırlaştırıcı unsurların uygulanmasıyla elde edilen miktara uygulamaktadır. Hafifletici unsurların varlığı konusundaki ispat yükü teşebbüslere aittir. Kılavuz’da beş örneğinin bulunduğu hafifletici unsurlar için herhangi bir oran öngörülmemiştir. 2006 Kılavuzu ile birlikte cezalarda daha az indirim unsuru uygulama yönündeki eğilim, Kılavuz’da yer almayan indirim nedenlerine pek başvurulmaması sonucunu doğurmaktadır (Bernardeau ve Christienne 2013, 166).

3.3.1.1. İhlale Derhal Son Verme

Kılavuz’da örneklenen ilk hafifletici unsur ihlale derhal son verme halidir.

²³⁶ Hâlbuki Kartellerin Ortaya Çıkarılması Amacıyla Aktif İşbirliği Yapılmasına Dair Yönetmelik’in (Pişmanlık Yönetmeliği, RG. 15.02.2009, S. 27142) m. 6/5 hükmü uyarınca diğer teşebbüsleri ihlale zorlayan teşebbüs pişmanlıktan faydalanamamalıdır.

Teşebbüs, Komisyon müdahale eder etmez, genellikle ilk yerinde incelemeden sonra, ihlale kendi rızasıyla son verdiğini ispatlarsa cezasında indirim yapılabilir (Winckler 2008, 391). Kartellerle diğer gizli anlaşma ve uyumlu eylemlerde bu indirim nedenine başvurulmamaktadır (Whish 2008, 275). Bu nedenin uygulanabilmesi için ihlalin sona erdirilmesiyle Komisyon müdahalesi arasında bir illiyet bağı bulunmalıdır²³⁷. Bu unsura bağlı indirimlerin oranı %10²³⁸ ile %20²³⁹ arasında değişmekte olup bu oranlar GC tarafından da çeşitli kararlar vasıtasıyla onaylanmıştır²⁴⁰ (Bernardeau ve Christienne 2013, 174).

3.3.1.2. Taksir

1/2003 sayılı Tüzük'ün m. 23(2) hükmünde belirtilen taksir, hafifletici unsurlara ikinci örnek olarak sayılmıştır. Buna göre eğer teşebbüs ihlalin taksir neticesinde işlendiğini ispat ederse cezası hafifletilebilir. İhlal iradesinin yokluğu, ihlal bilincinin yahut niyetinin eksikliği sistematik bir indirim nedeni değildir. Özellikle kartel gibi tartışmasız ve açık ihlallerde kastın mevcut olduğu kabul edilmekte ve bu indirim nedeninin uygulanması güçleşmektedir (Gönen 2003, 9). Dolayısıyla taksir indirimine genellikle dikey ihlallerle hâkim durumun kötüye kullanılması hallerinde başvurulabileceği düşünülmektedir. Nitekim Komisyon 2006 Ceza Kılavuzu kapsamında anılan hafifletici unsuru bu haliyle uygulamamış; ihlalin kamu otoritelerince teşvik edilmesi veya ihlale izin verilmesi halinde indirim yapma yoluna gitmiştir²⁴¹. *Bananas* kararında²⁴² Komisyon ihlalin gerçekleştiği dönemde muz sektörünün çok özellikli bir düzenlemeye tabi olduğunu belirterek

²³⁷ EC *Vitamins* (COMP/E-1/37.512), para.732 ve EC *Video Games* (COMP/35.587, COMP/35.706 ve COMP/36.321), paras.438-439.

²³⁸ EC *Amino Acids* (COMP/36.545/F3), paras.382-384; EC *Interbrew and Alken-Maes* (Belgian Beer) (IV/37.614/F3 PO). *Amino Acids* kararında Komisyon kendi müdahalesinden sonra değil fakat başka bir rekabet otoritesinin müdahalesinin akabinde ihlale son verilmesi nedeniyle bu indirim sebebinin uygulamış; indirim oranı temel ceza üzerinden değil ağırlaştırıcı unsurların uygulanmasından sonra ulaşılan ceza miktarı üzerinden teşebbüsün lehine olarak hesaplanmıştır.

²³⁹ EC *Far East Trade Tariff Charges and Surcharges Agreement* (FETCSA) (IV/34.018), para.188; EC *Michelin* (COMP/E-2/36.041/PO), para.364.

²⁴⁰ GC *Ziegler v Commission* (T-199/08), paras.151-152, GC *Putters International v Commission* (T-211/08), para.82.

²⁴¹ *Kasti ihlal* kavramının geniş yorumlanmasından dolayı bu indirim nedeni sık uygulama alanı bulamamıştır (Winckler 2008, 392).

²⁴² EC *Bananas* (COMP/39188), paras.104-115.

cezada %60 oranında indirim yapmıştır²⁴³. *Airfreight* kararında²⁴⁴ sektörün regülasyona tabi oluşunun fiyat koordinasyonunu teşvik edebileceği düşüncesi %15 oranında indirime sebep olmuştur.

Bu hafifletici unsur kapsamında rekabet uyum programları dikkati çekmektedir. Teşebbüslerin sıkça ileri sürdüğü bu hususun, esasen, eylemlerini rekabet hukukuna uygun hale getirmek isteyen teşebbüslerin iç politikalarına yönelik olduğu kabul edilmektedir. Teşebbüsler bu uyum programlarını gerekçe göstererek ihlal kasıtlarının olmadığını iddia etmektedir. 2006 öncesi kararlarda çok sınırlı şekilde uygulanan²⁴⁵ bu unsur artık Komisyon tarafından dikkate alınmamaktadır (Whish 2008, 275).

3.3.1.3. İhlale Sınırlı Katılım ve İhlali Uygulamamış Olma

Kılavuz'un 29. paragrafının üçüncü bendi uyarınca eğer teşebbüs ihlale katılımının sınırlı olduğunu ve taraf olduğu dönem boyunca piyasada rekabetçi davranışlar benimseyerek ihlali uygulamaktan kaçındığını ispatlarsa cezası indirilebilir. Teşebbüsün ihlale diğerlerinden daha kısa süre katılması bu hafifletici unsur bakımından dikkate alınmamaktadır. Çünkü ihlal süresi temel ceza hesabına zaten yansıtılmaktadır. Hükmün lafzından anlaşıldığı kadarıyla bu indirim nedeninin iki ayağı bulunmaktadır: ihlale sınırlı katılım ve ihlal unsurlarının uygulanmamış olması.

- i. İhlale sınırlı katılım: Teşebbüsün ihlaldeki ikincil rolüne işaret eden bu kavram için Komisyon lider olmamayı yetersiz bulmuş, bu anlamda ihlalde lider teşebbüsler, aktif teşebbüsler ve pasif teşebbüsler şeklinde bir ayrıma ulaşmıştır²⁴⁶. Toplantılara zaman zaman (*sporadic*) katılma²⁴⁷, fiyat anlaşmalarının yapıldığı kritik toplantılara katılmama²⁴⁸ ihlale sınırlı katılım olarak değerlendirilmiştir. GC, bu unsur değerlendirilirken olayın bütün koşullarının dikkate alınacağını ve teşebbüsün ancak ihlalin

²⁴³ Benzer şekilde bkz. EC Wanadoo España vs. Telefónica (COM12-47/1413-474P/38.784), paras.764-766.

²⁴⁴ EC *Airfreight* (COMP/39258)

²⁴⁵ Bkz. Bernardeau ve Christienne 2013, 184, dn.988; Sauer 2013, 520, dn. 382.

²⁴⁶ Bkz. EC *Amino Acids* (COMP/36.545/F3) ve EC *Carbonless Paper* (COMP/E-1/36.212)

²⁴⁷ EC *Hydrogen peroxide* (COMP/F/38.620), para.476.

²⁴⁸ EC *Methacrylates* (COMP/F/38.645), para.372.

bütününde pasif kalmasının indirimine konu olacağını belirtmiştir²⁴⁹.

- ii. İhlal unsurlarının uygulanmamış olması: İlgili teşebbüs rekabet karşıtı anlaşmaya dâhil olduğu dönem boyunca piyasada rekabetçi davranış benimseyerek ihlali uygulamaktan kaçındığını ispatlarsa cezasında indirim yapılabilecektir. Komisyon ihlale uymaktaki disiplin eksikliğini hafifletici neden olarak kabul etmemekte²⁵⁰; ihlalden tamamen çekilmiş olmayı aramaktadır²⁵¹. Çeşitli itirazları değerlendiren GC, teşebbüsün ihlal teşkil eden anlaşmayı uygulamadığını ispatlaması gerektiğine²⁵², anlaşmanın oluşturulmasına aktif olarak katılmamış olmanın²⁵³ bu hafifletici unsurun uygulanabilmesi için yeterli olmadığına hükmetmiştir. Bu unsur cezada %30'a kadar indirimine imkân vermektedir²⁵⁴.

3.3.1.4. Pişmanlık Mevzuatı Dışındaki İşbirliği

Soruşturma sürecinde teşebbüsün yasal yükümlülüklerinin ötesinde ve pişmanlık hükümleri dışında etkin işbirliği yapması halinde uygulanan bu hafifletici unsur için teşebbüs Komisyon'un ihlalin varlığını ortaya koymasına ve hatta sonuçlandırmasına olanak vermiş olmalıdır²⁵⁵ (Wils 2007, 35). Pişmanlığa başvuruyu teşvik etmek amacıyla bu hafifletici sebep gizli karteller hakkında son derece istisnai olarak uygulanmaktadır.²⁵⁶

3.3.1.5. Kamu Otoritelerinin Teşviki

Mevzuat tarafından yahut kamu otoritelerince rekabet karşıtı davranışlara izin verilmesi veya teşvik edilmesi indirim sebebi olarak uygulanırken ikili bir

²⁴⁹ Bernardeau ve Christienne 2013, 168, dn.904 ve 905.

²⁵⁰ EC *Austrian banks - 'Lombard Club'* (COMP/36.571/D-1), para.530.

²⁵¹ EC *Vitamins* (COMP/E-1/37.512), para.728; EC *Methionine* (C.37.519), paras.325-328; EC *Industrial and Medical Gases* (COMP/E-3/36.700), paras.443-448.

²⁵² GC *FMC Foret v Commission* (T-191/06), para.253; GC *Daiichi Pharmaceutical v Commission* (T-26/02), para.113, GC *Heineken Nederland BV and Heineken NV v Commission* (T-240/07), para.403 vd.

²⁵³ GC *Team Relocations e.a. v Commission* (T-204/08 ve T-212/08), para.124

²⁵⁴ EC *Thread* (COMP/38337/E1/PO), para. 372 (%15); EC *Methylglucamine* (COMP/37978) (%25); EC *Plasterboard* (COMP/E-1/37.152), paras.570-575, 589 (%25); EC *Raw Tobacco Italy* (COMP/C.38.281/B.2), para.380 (%30).

²⁵⁵ ECJ *SCA Holding v Commission* (C-297/98 P), para.36.

²⁵⁶ EC *Methacrylates* (COMP/F/38.645), para.393; GC *Austrian Banks v Commission* (T-64/02), paras.548-550.

ayırma gidilmektedir. Teşebbüsler ulusal hukuk hükümlerini uygulayarak rekabeti ihlal ediyorsa TFEU m. 101 ve m. 102 hükümlerinin uygulanmasına konu olmamaktadırlar. Şayet ulusal hukuk teşebbüslerin rekabet karşıtı davranışlar içine girmesini teşvik ediyor yahut kolaylaştırıyorsa bu defa teşebbüsler anılan rekabet kurallarının uygulanmasına konu olabilecektir fakat cezalarında indirim yapılabilecektir²⁵⁷. Örneğin *French Beef* kararında²⁵⁸ taban fiyat belirleme ve ithalatın durdurulması/sınırlandırılması hususunda altı federasyonun yaptığı anlaşma lehine dönemin Tarım Bakanı'nın güçlü müdahalesi cezada %30 oranında indirim sağlamıştır (Wils 2007, 36).

Eğer eylemin kanuni olup olmadığı hususunda makul bir şüphe varsa yine bu indirim nedeni uygulanabilmektedir. Makul şüphe ulusal bir yasama yahut yürütme işleminden kaynaklanabileceği gibi bir normun içtihadî yorumundan da ileri gelebilir²⁵⁹. Nihayet Komisyon makul şüphenin kendi karar pratiğinden de doğabileceğini kabul etmiştir. *Belgian Architects' Association* kararında²⁶⁰, Komisyon'un 1993 yılında İtalyan gümrük nakliyecilerinin uyguladığı sabit tarifeyi yasaklamasına kadar ücret tarifesi uygulamasında makul şüphe bulunduğu karar vermiştir (Winckler 2008, 393).

3.3.1.6. Üçüncü Kişilere Tazminat Ödenmesi

Kılavuz'da anılmayan ve uygulamasına oldukça az rastlanan indirim unsuru ise üçüncü kişilere tazminat ödenmesidir. *Video Game* kararında²⁶¹ finansal zarara uğradığı belirlenebilen üçüncü kişilere 375.000 Euro tazminat ödemeyi teklif eden *Nintendo*'nun cezasında 300.000 Euro indirim yapılmıştır. *Pre-insulated pipe* kararındaysa²⁶² karteğe üye olmayan bir rakibe tatmin edici bir tazminat ödenmesi sebebiyle indirim yapılmıştır (Bael&Bellis 2010, 1114). ABD'de ödenen tazminat ise bu indirim sebebi bakımından etkili bir unsur olarak kabul edilmemektedir²⁶³.

²⁵⁷ GC *Deutsche Telekom AG v Commission* (T-271/03), para.312.

²⁵⁸ EC *French Beef* (COMP/C.38.279/F3), para.176.

²⁵⁹ EC *Luxembourg Brewers* (COMP/37.800/F3).

²⁶⁰ EC *Belgian Architects' Association* (COMP/38.549), para.136.

²⁶¹ EC *Video Games* (COMP/35.587, COMP/35.706 ve COMP/36.321), para.440.

²⁶² EC *Pre-insulated pipe* (IV/35.691/E-4), para.172.

²⁶³ GC *Archer Daniels Midland v Commission* (Citric Acid, T-59/02), para.350; GC *Tokai Carbon v Commission* (T-236/01), para.348.

3.3.2. Türk Hukuku

Cezaların bireyselleştirilmesinde ikinci aşamayı hafifletici unsurların uygulanması oluşturmaktadır. Hafifletici unsurlar Ceza Yönetmeliği'nin 7. maddesinde örnekleyici olarak sayılmış ve Yönetmelik'te bulunmayan başka hafifletici sebepler de Kurul kararlarında dikkate alınmıştır.

3.3.2.1. İncelemeye Yardımcı Olunması

RKHK m.16/5 hükmünde idari para cezası verilirken dikkate alınacak unsurlardan “incelemeye yardımcı olup olmaması” ifadesinin hafifletici unsurlara yansımaları bu unsur teşkil etmektedir. Yönetmelik öncesi dönemde de uygulandığı belirtilen bu indirim nedeni Kanun'un 14. ve 15. maddelerinde öngörülen bilgi isteme ve yerinde incelemeye dair yükümlülüklerin ötesinde işbirliğini gerektirmektedir (Arı ve Aygün 2009, 46).

Bu hafifletici unsurun Anayasa'nın m. 38/5 hükmünde yer alan hiç kimsenin kendini veya kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanma yasağına aykırılık teşkil edebileceği; aktif işbirliği kavramıyla arasındaki sınırların çizilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Oder ve Karcıoğlu 2009, 119 ve 134).

Kurul *Kargo* kararında her türlü bilgi ve belgeyi sağlamış olan teşebbüse yasal yükümlülüğü dışında, talep edilenin haricinde incelemeye yardımcı olacak herhangi bir bilgi veya belge vermediği için indirim uygulamamıştır²⁶⁴. Bu karar hangi türde işbirliğinin cezada indirime imkân sağlayacağı konusundaki tespitin önemini ortaya koymaktadır.

Taslak Yönetmelik'te sayılmayan²⁶⁵ bu hafifletici unsur *Aydın Fırıncıları*²⁶⁶,

²⁶⁴ 10-58/1193-449. Aynı kararda Yönetmelik'in 7. maddesindeki hafifletici nedenlerin nazara alındığı ifade edilmiş fakat bunların ne olduğu belirtilmemiştir.

²⁶⁵ Taslak Yönetmelik'te hafifletici sebeplerin örnekleyici sayım usulü korunduğundan bu ve benzeri indirim nedenleri Kurul kararlarına konu olabilecektir.

²⁶⁶ 14-04/80-33

*Tokat Dershaneçileri*²⁶⁷ ve *Bartın Sürücü Kursları*²⁶⁸ kararlarında uygulanmıştır. Kurul'un ihlalin ortaya çıkarılmasına yönelik samimi açıklamalarla bilgi ve belge teminini bu unsur dâhilinde değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Buna karşılık belirlilik sağlanmak üzere incelemeye yardımcı olmanın özellikle “diğer ihlallerde işbirliği”nden farkının ortaya konması gerektiği düşünülmektedir.

3.3.2.2. Kamu Otoritelerinin Teşviki veya Diğer Teşebbüslerin Zorlaması

Yönetmelik öncesi dönemde de nazara alınan²⁶⁹ ve Taslak Yönetmelik'te de korunan bir diğer indirim unsuru, kamu otoritelerinin ihlale teşvikidir (Aygün 2009, 46). Özellikle regülasyona tabi alanlarda Kurul'un başvurduğu bu indirim nedenine çeşitli kararlarda rastlanmaktadır. *TSSF* kararında²⁷⁰

“Kamu otoritelerinin teşvikinin söz konusu olabilmesi için teşebbüsün bir kamu otoritesi tarafından rekabeti ihlal edecek şekilde davranmaya zorlanmış olması ve bu anlamda serbest iradesinin ortadan kaldırılmış olması gerektiği, kendi serbest iradesi ile rekabeti ihlal etmeyi tercih eden teşebbüsün sorumluluktan kurtulamayacağı”

belirtilmiştir. *Kuru İncir* kararında²⁷¹ İhracatçılar Birliği'nin “ilk yükleme tarihi” uygulamasının azami fiyat anlaşmasını kolaylaştıran hatta teşvik eden yapısal bir sorun teşkil etmesi nedeniyle kamu otoritesi etkisinin varlığı hafifletici neden olarak dikkate alınmıştır. Sürücü kurslarına dair kararlarda²⁷² da sıkça anılan bu sebep teşebbüs iradesinin kamu mercilerinin uygulamalarından etkilendiği halleri kapsamaktadır.

Teşebbüsün ihlal iradesini etkileyen bir diğer unsur ise başka teşebbüslerin ihlale zorlamasıdır. *Medikal Gaz* kararında²⁷³ aktif işbirliği yaparak cezadan muaf

²⁶⁷ 14-27/556-239, Teşebbüslerin yazılı savunmalarının ve teşebbüs temsilcilerinin, yerinde yapılan incelemelerde elde edilen belgelere yönelik açıklamalarının, dershaneler arasında yapılan rekabeti bozucu anlaşmanın ortaya konulmasına yardımcı olması nedeniyle, teşebbüs yetkililerinin söz konusu açıklamalarının yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesi haricinde incelemeye yardımcı olunması kapsamında değerlendirilmiştir.

²⁶⁸ 13-47/662-283, yerinde incelemede fiyat anlaşmasıyla havuz sistemine dair açıklamalar yapılması bu kapsamda değerlendirilmiştir.

²⁶⁹ *Okul Sütü* (04-05/54-15); *Kayseri MTSK* (07-68/838-309); *Konya MTSK* (07-62/761-263)

²⁷⁰ 14-26/530-235

²⁷¹ 12-12/383-112

²⁷² Örn. bkz. *Sakarya MTSK* (14-49/877-397); *Fethiye MTSK* (13-38/489-213)

²⁷³ 10-72/1503-572

tutulan Berk Gaz tarafından ihlale zorlandıkları gerekçesiyle diğer teşebbüslerin cezasında indirim yapılmıştır. Ancak kararın RKHK m. 16 ve Ceza Yönetmeliği kapsamındaki değerlendirme kısmında bu zorlamanın ne şekilde gerçekleştiği yönünde bir açıklık bulunmamaktadır²⁷⁴. Kurul üyesi Cevdet İlhan Günay, Berk Gaz'ın soruşturulan diğer teşebbüslere baskı uygulamadığını, kendince piyasaya girme çabasında bulunduğunu belirterek indirim yapılmasına karşı çıkmıştır. Kanaatimizce bu zorlamanın diğer teşebbüslerin iradesini sakatlayarak bağımsız hareket etmesine engel olacak fiziksel ya da manevi unsurlar içermesi gerektiği Kurul kararlarında bu unsura ilişkin değerlendirmelerde netleştirilmelidir.

3.3.2.3. Zarar Görenlere Gönüllü Olarak Tazminat Ödenmesi

Bu indirim unsuru sosyal refah kaybının giderilmesine hizmet etmesi ve aşırı caydırıcılığı engellemesi amacıyla Ceza Yönetmeliği'ne konulmuştur (Arı ve Aygün 2009, 51). Ancak buradaki tazminat kavramından ne anlaşılması gerektiği ve hangi koşullarla uygulanacağı mevzuatta belirlenmemiş olduğundan tazminatın miktarı, kimlere ödeneceği, buna kimin karar vereceği, gönüllü ifadesinin ne anlama geldiği konusunda belirsizlikler mevcuttur (TÜSİAD 2012). Diğer yandan, ihlal nedeniyle ortaya çıkan zararın karşılanmasına ilişkin hafifletici unsurun idari yaptırımlar ile özel hukuk yaptırımları arasında bir ilişki kurulacağı ve özel hukuk uygulamasını özendireceği için olumlu olduğuna ilişkin görüşler bulunmaktadır²⁷⁵.

Yönetmelik'teki tazminat kavramı şayet RKHK m. 57 vd. uyarınca ödenecek bir tazminata işaret etmekteyse bunun açıkça ifade edilmesi uygun olacaktır. Şayet farklı bir müesseseye işaret edilmekteyse kime, ne şekilde, ne miktarda ödeneceğinin; buna hangi merci tarafından karar verileceğinin yahut nasıl belgeleneceğinin yasayla belirlenmesi gerekmektedir.

Taslak Yönetmelik'te de korunan bu hafifletici sebebin bu haliyle uygulanabilir olmadığı açıktır. Kanaatimizce, RKHK'ya eklenecek "Teşebbüsün Kanun'un 58 inci maddesi uyarınca hükmedilmiş bir tazminat tutarını ödemediğini Kurul'a

²⁷⁴ Bununla birlikte, kararda bahsi geçen Berk Gaz'ın anlaşmaya uymayan teşebbüslere gözdağı vermek amacıyla ihalelere katılması gibi hususların zorlama olarak nitelendirilebileceği düşünülmektedir.

²⁷⁵ Sanlı 2014, 100.

belgelemesi halinde cezası indirilebilir.” şeklindeki bir hükümle bu hafifletici unsur daha anlaşılır ve uygulanabilir hale gelecektir.

3.3.2.4. İhlal Konusu Faaliyetlerin Yıllık Gayrisafi Gelirler İçerisindeki Payının Çok Düşük Olması

Ceza hesabında toplam ciroyu esas alan mekanizmanın zararlarını bertaraf etmek üzere tasarlanan bu indirim unsuru sayesinde ihlalin yarattığı zararlar veya ihlalden elde edilen kazançla orantılı bir cezaya ulaşılmak istenmektedir (Arı ve Aygün 2009, 54). Bu unsura Kurul kararlarında sıklıkla rastlanmaktadır. *Örneğin Sodaş*²⁷⁶, *Hazır Beton 2012*²⁷⁷, *Yapım İhalesi*²⁷⁸, *Otomotiv*²⁷⁹, *Diyaliz*²⁸⁰, *Turkcell (2013)*²⁸¹, *Citroën Bayileri*²⁸², *UN Ro-Ro*²⁸³, *Toyota Bayileri*²⁸⁴, *Aydın Fırıncıları*²⁸⁵, *TSSF*²⁸⁶, *Roche-Beşer Ecza*²⁸⁷ ve *Banka 2011*²⁸⁸ kararlarında Kurul ihlal konusu faaliyetlerin yıllık gayri safi gelirleri içerisindeki payının düşük olduğu gerekçesiyle cezada indirim yapmıştır. Uygulamada ne kadar düşük bir ciro payının “çok düşük” kabul edileceği hususunda belirlilik bulunmamaktadır (Ata 2012, 16). Taslak Yönetmelik’te getirilen yeni hesaplama methodologyyla baz ceza

²⁷⁶ 12-24/711-199, Sodaş’ın pudra ve kristal sodyum sülfat satışlarının toplam satışları içerisindeki payının 2005 yılında %29,92 seviyesindeyken 2010’da %11,95 seviyesine gerilemiş olması, ihlal konusu faaliyetlerin yıllık gayri safi gelirler içerisindeki payının çok düşük olması nedeniyle ¼ oranında indirim imkân sağlamıştır.

²⁷⁷ 12-42/1321-434

²⁷⁸ 11-52/1343-474, Kurul tarafların katıldıkları ihalelerin toplam değerinin Türkiye genelinde yapılan toplam yapım işlerinin tutarının oldukça düşük bir kısmına tekabül ettiği kanaatine varması nedeniyle, anılan teşebbüslerin faaliyetlerinin ilgili pazarın oldukça düşük bir kısmını kapsadığı sonucuna ulaşmıştır. ½ oranında indirim sağlayan bu neden esasen söz konusu indirim unsuru ile birebir örtüşmediğinden baz ceza oranının belirlenmesinde nazara alınabilecek faktörler arasında olması gerektiği düşünülmektedir.

²⁷⁹ 11-24/464-139

²⁸⁰ 10-80/1687-640

²⁸¹ 13-71/988-414

²⁸² 10-60/1274-480

²⁸³ 12-47/1413-474

²⁸⁴ 12-58/1556-558

²⁸⁵ 14-04/80-33, incelemeye yardımcı olunması ile birlikte toplam 3/5 azami indirim oranı uygulanmıştır.

²⁸⁶ 14-26/530-235, toplam ciro içinde %3’lük bir oran 1/3 oranında indirim imkân vermiştir.

²⁸⁷ 14-29/588-255 sayılı kararda Kurul ihlale konu her bir ilaç cirosunun toplam ciro içindeki oranına bakmış; %3,27’ye kadar olan bu oranlar cezada ¼ nispetinde indirim yol açmıştır.

²⁸⁸ Baz cezanın ilgili ürün cirosu üzerinden hesaplandığı 11-13/243-78 sayılı kararda maaş ödemelerine ilişkin hizmetler bankaların faaliyetleri içinde oldukça küçük bir yer tutmakta olduğu için indirim uygulanmıştır.

belirlenirken ilgili pazar cirosunun esas alınması öngörüldüğünden bu indirim unsuruna gerek kalmamıştır.

3.3.2.5. Diğer İhlallere Son Verilmesi

Daha önce açıklandığı üzere, Yönetmelik'te kartel ve diğer ihlaller ayrımı bulunmaktadır. Bu hafifletici unsur diğer ihlal kategorisinde değerlendirilen ihlallere uygulanmaktadır. Kurul iradesinin teşebbüsler tarafından dikkate alındığının göstergesi olan bu hafifletici sebebin uygulanması için teşebbüsün Kurum'un müdahalesinden sonra ihlale son vermesi gerekmektedir. Karteller hakkında ve teşebbüsün kendiliğinden ihlale son vermesi halinde uygulanmayan bu sebebin en geç soruşturma raporunun tebliği aşamasında gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Arı ve Aygün 2009, 52).

TEB kararında²⁸⁹ ihlale son verme RKHK m. 9/1 hükmü çerçevesinde ele alınmış ve ihlale son verilmesi için bu yöndeki iradenin ortadan kaldırılması, ihlal teşkil eden her türlü eylem ve işleme son verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Taslak Yönetmelik'in m. 8/1(a) hükmünde "*ağır ihlaller hariç olmak üzere incelemeye başlandığından haberdar olunması üzerine ihlale son verildiğinin ilgililer tarafından ispat edilmesi*" şeklinde belirtilen bu hafifletici unsurun uygulanma koşulları belirgin değildir. Örneğin ihlalden "haberdar olma"nın nasıl ve en geç ne zaman gerçekleşmiş sayılacağıyla nasıl ispatlanacağı gibi koşullar açıklanmamıştır²⁹⁰. Yine nihai karardan önce ilgililerin ihlal teşkil ettiği düşünülen bir davranışı sonlandırması, bu kişilerin söz konusu eylemin ihlal olduğunu peşinen kabul etmesi sonucunu doğuracaktır. Soruşturma sonucunda söz konusu davranışın ihlal oluşturmadığına hükmedilirse, ilgililerin anılan davranışa son vermelerinden dolayı zarara uğramaları da mümkündür. Bundan dolayı bu hükme bütün unsurları kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık ve belirgin ihlaller bakımından başvurulabileceğine dair açıklık getirilmesi yerinde olacaktır.

3.3.2.6. Başka Kartelde veya Diğer İhlallerde Aktif İşbirliği

Yürütülen bir soruşturma kapsamında Pişmanlık Yönetmeliği'nin getirdiği bağışıklıktan yararlanamayan teşebbüsün tarafı olduğu ve Kurul'un haberdar

²⁸⁹ 10-49/912-321

²⁹⁰ Aslan ve Ünal (2014, 34), soruşturma raporunun tebliği tarihinin esas alınmasını önermiştir.

olmadığı başka bir karteli önaraştırma kararından önce ortaya çıkarması durumunda yürütölmekte olan soruştırma kapsamında indirim alması mümkündür. ABD hukukunda *Amnesty Plus* olarak adlandırılan bu indirim unsurunun uygulanmasıyla daha fazla kartelin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır (Arı ve Aygün 2009, 55; Aygün 2009, 47). Bu hüküm Yönetmelik’in uygulandığı hiçbir kararda yer almadığından hakkında detaylı yorum yapmak mümkün görünmemektedir.

Ne birincil ne de ikincil düzenlemelerde koşulları tanımlanmış olan “diğer ihlallerde işbirliğı” ise kartellerde geçerli olmayan bir indirim sebebidir. Kartellerde aktif işbirliğı yapılması halinde cezadan bağışıklık mümkünken “diğer ihlallerde aktif işbirliğı” yapan teşebbüsün cezasında yalnızca indirim yapılmaktadır. Buna karşılık diğer ihlallerde belirleyici etkisi olup da işbirliğı yapan gerçek kişiler ise cezadan muaf tutulabilmektedir.

Bu hafifletici unsura bazı Kurul kararlarında rastlanmaktadır. *Siemens* kararında²⁹¹ teşebbüsün soruştırma heyetiyle işbirliğı içinde hareket etmesi, Kurul kararından sonra vakit geçirmeden gerekli hususlara uyması ve ürün fiyatlarını ilan etmesi hafifletici unsur olarak dikkate alınmıştır. Yine *Hyundai Bayileri* kararında²⁹² bir teşebbüse aktif işbirliğı indirimi uygulanmıştır. Ancak koşulları tanımlanmadığından aktif işbirliğini incelemeye yardımcı olunmasından ayıran çizginin net olmadığı görölmektedir.

Kanaatimizce bu hafifletici unsur, ağır ihlaller kadar ciddi sonuçlar doğurmayan “diğer” ihlalleri gerçekleştirenlerin cezadan muaf tutulmasını engellemekte ve adaletsizliğe sebep olmaktadır. Nitekim Oder ve Karcılıoğlu (2009, 137) da RKHK m. 16/5 hükmündeki kartel ve diğer ihlal ayrımı yapılmaksızın “*Kanun’a aykırılığın ortaya çıkarılması amacıyla kurumla aktif işbirliğı yapan*” ifadesi karşısında kartellerle diğer ihlallerde farklı işbirliğı düzenlemesinin ciddi şekilde gerekçelendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Buna rağmen aynı düzenlemenin Taslak Yönetmelik’in m. 8/1(c) hükmünde korunduğı görölmektedir. Bu hafifletici unsurun işlerlik kazanabilmesi için ağır ihlal niteliğı taşımayan “diğer ihlaller”de işbirliğı koşullarının da tanımlanması, bunu incelemeye yardımcı olma halinden ayıran çizginin netleştirilmesi ve bu ihlallerde işbirliğı yapanlara da ceza bağışıklığı tanınması gerekmektedir.

²⁹¹ 14-29/613-266

²⁹² 13-70/952-403

3.3.2.7. Ceza Yönetmeliği'nde Yer Almayan Diğer Hafifletici Unsurlar

Yönetmelik'in m. 7/1 hükmündeki örnekleyici sayım mevzuatta anılmayan başka indirim nedenlerinin de uygulanmasına olanak sağlamaktadır. Örneğin zarar gören bazı teşebbüslerin önemli bir alıcı gücüne sahip olması²⁹³, ihlal teşkil eden anlaşmanın uygulanmamış olması²⁹⁴, ilgili pazarın yeni gelişen bir pazar olması, piyasaya yeni girişlerin bulunması ve ihlalin kısa sürmesi nedeniyle ihlalin pazara etkisinin az olması²⁹⁵, ihlalin yaygın nitelikte olmaması²⁹⁶, kamu zararının bulunmaması²⁹⁷, ihlal teşkil eden uygulamaların etkisinin sınırlı olması²⁹⁸, ihlalin süresinin bir yıldan kısa olması²⁹⁹, sektörün yeni oluşmaya başlaması, sektörün önemli yapısal sorunlarının olması, kamu otoritelerinin kapasite fazlası teşebbüslere izin vermesi, mevzuatta sıklıkla değişiklik yapılması ve ihlaldeki rolün sınırlı olması³⁰⁰ şeklindeki nedenler cezalarda indirim sebepleri olmuştur. Rekabet uyum programlarıysa ABD hukukunun aksine ve AB hukukuna paralel şekilde hafifletici sebep olarak kabul edilmemektedir³⁰¹.

Kimi kararlarda hafifletici unsur indirimi yapılmış olmasına rağmen bunların ne olduğu belirtilmemiştir³⁰². Şeffaflık amacına zarar veren bu durumun ortadan kaldırılması için uygulanan bütün hafifletici sebeplerin neler olduğunun ve uygulanma koşullarının gerekçeli kararlarda açıklanması gerekmektedir.

3.4. DİĞER ARTIRIM VE İNDİRİM UNSURLARI

Ağırlaştırıcı ve hafifletici unsurların uygulanmasından sonra somut olay adaletini sağlamak üzere getirilen ve cezaların bireyselleştirilmesi amacıyla başvuru başkaca artırım ve indirim unsurları da bulunmaktadır. Bu başlıkta AB hukukunda özel caydırıcılık artırımı adı verilen unsurla hem AB hukukunda hem de Türk hukukunda yer alan ödeme gücüne bağlı indirim koşulları ele alınacaktır.

²⁹³ MPS (12-52/1479-508)

²⁹⁴ Kahramanmaraş MTSK (14-29/610-264)

²⁹⁵ Tekhnelogos (14-33/666-292), ihlalin kısa süreli olması hafifletici sebep olarak uygulanmıştır.

²⁹⁶ Efes (11-42/911-281)

²⁹⁷ Yapım ihalesi (11-52/1343-474)

²⁹⁸ Medikal Gaz (13-49/710-297)

²⁹⁹ Hazır Beton 2013 (13-54/755-315) kararında süre hafifletici sebep olarak uygulanmıştır.

³⁰⁰ Çorum YDK (13-67/929-391)

³⁰¹ Medikal Gaz (13-49/710-297)

³⁰² Kargo (10-58/1193-449); Kırmızı Et (11-57/1510-538)

3.4.1. Özel Caydırıcılık Artırımı

3.4.1.1. Avrupa Birliği Hukuku

AB rekabet hukukuna özgü olan bu unsur 2006 Ceza Kılavuzu'nun 30. ve 31. paragraflarında düzenlenmiştir. Komisyon cezalarda yeterli caydırıcılığın sağlanması ihtiyacına özellikle dikkat etmekte, bu amaçla ihlalin ilgili olduğu ürün ve hizmet satışlarının ötesinde özellikle büyük bir ciroya sahip olan teşebbüslere verilecek cezayı artırabilmektedir.

Cezanın ihlalden elde edilen haksız kazancı, ölçülebildiği nispette, aşmasını amaçlayan bu müessese “caydırıcılık çarpanı” (*deterrence multiplier*) şeklinde anılmaktadır³⁰³ (Wils 2007, 6). Dolayısıyla bu artırım unsurunun uygulanması için teşebbüsün cirosunun ve/veya ihlalden elde edilen kazancın çok yüksek olması gerekmektedir. Komisyon 2006 Ceza Kılavuzu kapsamında bu caydırıcılık artırımını i) ilgili teşebbüsün büyüklüğünü yahut ii) ciro miktarını dikkate alarak uygulamıştır. Örneğin *Nitrile Butadiene Rubber* kararında³⁰⁴ cezanın yeterli caydırıcılığa ulaşması için ihlalle bağlantılı mal ve hizmetlerin ötesinde gerçekleştirdiği cironun yüksekliği dikkate alınarak Bayer'in cezası artırılmıştır.

Artırım oranı Kılavuz'da belirlenmediğinden Komisyon uygulamalarında %10 ila %100 arasında değişen oranlara rastlanmaktadır. Bu artırım nedeninin uygulandığı ilk karar olan *Professional Videotapes* kararında³⁰⁵ Sony'nin cezası %10 artırılmışken *Heat Stabilisers* kararında³⁰⁶ bu oran %70'e; *Candle Waxes* kararındaysa³⁰⁷ %100'e çıkmıştır. Kılavuz'un lafzı artırımın temel ceza üzerinden yapılacağına işaret etse de Komisyon ağırlaştırıcı ve hafifletici sebepleri uyguladıktan sonraki tutarı artırımın esas almaktadır (Bernardeau ve Christienne 2013, 199).

³⁰³ GC, *Archer Daniel Midland v Commission* (Citric Acid, T-59/02; paras.129-131) kararında, ihlalden doğan karın nazara alınarak yeterli caydırma etkisinin sağlanabilmesi için ceza miktarının bu karı aşacak şekilde hesaplanabileceği belirtmiştir.

³⁰⁴ EC *Nitrile Butadiene Rubber* (COMP/38628). Benzer şekilde bkz. EC *Chloroprene Rubber* (COMP/38629), para.586; EC *Heat Stabilisers* (COMP/38589), para.740; EC *Candle Waxes* (COMP/C.39181), paras.712-713.

³⁰⁵ EC *Professional Videotapes* (COMP/38.432)

³⁰⁶ EC *Heat Stabilisers* (COMP/38589)

³⁰⁷ EC *Candle Waxes* (COMP/C.39181)

3.4.1.2. Türk Hukuku

Türk hukukunda Taslak Yönetmelik'te bu özel artırım unsuruna yer verilmiştir:

“Cirosunun kayda değer bir kısmını ihlalle ilişkili mal ve hizmetlerin satışları dışındaki satışlardan elde eden teşebbüslere uygulanacak idari para cezası, caydırıcılığın sağlanması amacıyla Kurul tarafından artırılabilir. Teşebbüslerin ilgili pazar cirolarının ihlaldeki ağırlıklarını gereği gibi yansıtmadığı ya da verilen idari para cezasının ihlal nedeniyle elde edilen kazancın üzerinde olması için gerektiği hallerde cezada artırım yapılabilir.”

Kanun'da yer almayan, herhangi bir artırım oranı içermeyen ve mehzaz düzenlemeden doğrudan alındığı düşünülen bu hükmün kanunilik ve öngörülebilirlik beklentilerine ne derece cevap vereceği tartışmaya açıktır³⁰⁸. Ayrıca ağırlaştırıcı unsurlara başvurmadaki tedbirli yaklaşımın bu artırım unsuru bakımından da geçerli olacağı düşünüldüğünde ve koşullarının muğlak olduğu dikkate alındığında bu hükmün uygulama alanı bulamayacağı düşünülmektedir.

3.4.2. Ödeme Gücü

3.4.2.1. ABD Hukuku

Teşebbüsün ödeme gücü ABD hukukunda cezada indirim yapılmasını gerektiren geleneksel sebeplerden biridir. Karteller genellikle yoğunlaşmış endüstrilerde oluşmakta ve bir teşebbüsün kartelden çıkması bile bu yoğunluğu artırabilmektedir. Bu sebeple teşebbüsü iflasa götürecek kadar yüksek cezalardan kaçınılmaktadır. Bu denli yüksek cezalar teşebbüsün karşılaşacağı tazminat taleplerini de ödemekte güçlüğü düşmesine neden olmaktadır (Connor 2013, 31). Bu çerçevede Cezalandırma Kılavuzu'nun §8C3.3. hükmünde ödeme gücüne dayalı ceza indiriminin şartları düzenlenmiştir. Belirlenen ceza, teşebbüsün mağdurları tazmin edebilmesini tehlikeye atıyorsa mahkeme ceza miktarını düşürebilir. İkinci olarak eğer teşebbüs USSG §8C2.7. ile USSG §8C2.9. hükümleri uyarınca belirlenen minimum ceza miktarını ödeyemiyorsa ve ödemesi de muhtemel değilse mahkeme yine ceza miktarını düşürebilecektir.

³⁰⁸ Bu hükmün keyfi uygulamalara yol açabileceği konusunda bkz. <http://www.erdem-erdem.com/articles/ceza-yonetmeligi-taslagi-yayimlandi/>, erişim tarihi: 29.04.2015.

Uygulama Notu'nda ödeme gücü sebebiyle yapılan indirimin teşebbüsün devamlılığının tehlikeye girmemesi için gerekenden fazla olmaması gerektiği, mağdurlara tazminat ödeyebilsin diye suç kastı olan bir teşebbüsün iş hayatında kalmasına izin verilemeyeceği vurgulanmıştır. Connor (2008b, 15) rekabet cezalarının teşebbüsün hayatta kalmasını etkilemesinin çok nadir olduğunu ve uzlaşma müzakerelerinde indirim uygulanması için sağlam bir neden olmadığını belirtmektedir.

3.4.2.2. Avrupa Birliği Hukuku

2006 Kılavuzu'nun 35. paragrafında düzenlenen bu indirim unsuru (*ability to pay*) cezanın teşebbüsün ekonomik varlığını tehlikeye atması söz konusu olduğunda istisnai olarak uygulanmaktadır. Yasal üst sınırın uygulanmasından sonra uygulanan ve büyük oranlarda indirim sağlayan bu unsur³⁰⁹ beş sıkı koşula bağlanmıştır (Bernardeau ve Christienne 2013, 190):

- i. Teşebbüsün talebi: Komisyon bu indirim unsurunu re'sen nazara alamamaktadır.
- ii. Net ve yeterli finansal verilerle ortaya konan iflas riski: Ortaya konması en zorlu koşul olan bu riski değerlendirirken Komisyon genellikle geçmiş 5 yıla ve gelecekteki 2 yıla dair muhtemel nakit akışı, bilanço ve gelir tablosu, özkaynaklar gibi verilere bakmaktadır (Grave ve Nyberg 2011, 6). Buna ek olarak finansal ortaklarla olan ilişkiler değerlendirilmekte; örneğin bankalarla yapılan sözleşmeler ele alınmaktadır. Ayrıca hissedarlar arasındaki ilişkiler ve bunların teşebbüse yardım edip edemeyeceği göz önüne alınmaktadır. İspat yükü şirkette olup eğer gerekli belgeler sunulamazsa indirim talebi reddedilmektedir. Yanlış bilgi vermekse ayrı bir usuli cezaya yahut cezada artırımı neden olabilmektedir (Kienapfel ve Wils 2010, 5).
- iii. Ceza ile ödeme güçlüğü arasındaki illiyet bağı: Ceza olmadan da teşebbüs iflas ederse yahut mali zorluk bilinçli olarak yaratılmışsa veya ceza

³⁰⁹ Örneğin EC *Bathroom Fittings&Fixtures* (COMP/39.092): %25 ve %50, EC *Prestressing Steel* (COMP/38.344): % 25, 50 ve 75, EC *Animal Feed Phosphates* (COMP/38866): %70; EC *Heat Stabilisers* (COMP/38589): %95.

teşebbüsün mali durumunda bir etki yaratmayacaksa illiyet bağından söz edilememektedir (Kienapfel ve Wils 2010, 6).

- iv. Cezanın teşebbüsün aktiflerini bütün değerinden mahrum bırakacak olması: Ceza nedeniyle teşebbüsün ekonomik hayatı telafi edilemez bir şekilde tehlikeye atılırsa ve bütün varlıkları değerinden mahrum kalacaksa bu koşulun gerçekleştiği söylenebilecektir³¹⁰. Komisyon, iflas etse bile ticari faaliyetine devam edebilen teşebbüsler hakkında bu indirim uygulamamaktadır (Grave ve Nyberg 2011, 8).
- v. Özel sosyal ve ekonomik koşullar: Sosyal koşullar değerlendirilirken Komisyon işsizlikteki yükselişi ve bu bağlamdaki sosyal sonuçları dikkate almaktadır (Kienapfel ve Wils 2010, 7). Bu kriter AB Mahkemelerince de onaylanmış ve cezanın ödenmesi sonucunda işsizlikteki muhtemel yükselişe yahut alt veya üst piyasalarda yaşanacak kötüleşme ihtimaline dikkat çekilmiştir³¹¹.

Ödeme gücü hakkında 2010 yılında yayımlanan Bilgi Notunda³¹² teşebbüsün finansal durumuna bağlı indirim türlerine tedbirli yaklaşılması gerektiği, bir teşebbüs lehine olan bu indirimin, diğer teşebbüslerde eşit muamele endişesi doğurabileceği belirtilmiştir. Böylesi indirimlerin verimsiz, kötü yönetilen teşebbüslere lütufta bulunulması riski doğurabileceği, cezayı ödemekten kaçınmak için yeniden yapılanmaya veya finansal mühendisliğe başvurulabileceği vurgulanmıştır. Bilgi Notu'nda, Komisyon'un indirimin yanı sıra ceza vermekten vazgeçebileceği yahut belli koşullarda ileri tarihli ödeme imkânı tanıyabileceği de ifade edilmiştir³¹³. Komisyon'un öncelikli ceza politikasının caydırıcılık olduğu ve aşırı ceza miktarlarının önünde %10 sınırının bulunduğu düşünüldüğünde bu uygulamanın istisnai kalmaya devam edeceği anlaşılmaktadır.

³¹⁰ *GC Team Relocations e.a. v Commission* (T-204/08 ve T-212/08), para.171 ve *GC Ziegler v Commission* (T-199/08), para.165.

³¹¹ *ECJ SGL Carbon AG v Commission* (C-308/04 P), para.106, *GC Tokai Carbon v. Commission* (T-236/01), para.371.

³¹² <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/2/2010/EN/2-2010-737-EN-2-0.Pdf>, erişim tarihi: 20.05.2015

³¹³ Genellikle üç ila beş yılı aşmayacak şekilde yıllık taksitlerle ödeme imkânı sağlanabilmektedir.

3.4.2.3. Türk Hukuku

Ödeme gücüne dayalı herhangi bir indirim unsuru yürürlükteki rekabet mevzuatında doğrudan öngörülmemiştir. Ancak RKHK m. 16/5 hükmü delaletiyle Kabahatler Kanunu'nun m. 17/2 hükmü, ceza verirken failin ekonomik durumunu dikkate almayı gerektirmektedir. Bu çerçevede Taslak Yönetmelik'te buna dair özel bir hüküm getirilmiştir. Buna göre verilen idari para cezasının teşebbüsün iktisadi faaliyetini sürdürebilmesini ciddi şekilde tehlikeye atacağı objektif delillerle ispat edilirse, Kurul, istisnai olarak ve teşebbüsün talebi üzerine, ödeme güçlüğü nedeniyle idari para cezasında indirim yapabilecektir. Bu hüküm AB'deki düzenlemeye benzerlik göstermekte olup herhangi bir indirim oranı içermemektedir. Ödeme güçlüğü içinde bulunduğu ne şekilde ispat edileceği, teşebbüsün iktisadi faaliyetini sürdürebilmesini ciddi şekilde tehlikeye atmanın tam olarak ne ifade ettiği ise uygulamayla belirlenebilecektir. Bu unsurun finansal açıdan zor durumda olan teşebbüsleri ihlale teşvik edebileceği düşünülebilir. Ancak bu indirim unsurunun getirilmesiyle Kurul'un hareket alanı artacak; böylelikle teşebbüsün ödeme gücü temel para cezası belirlenirken değil cezanın bireyselleştirilmesi aşamasında dikkate alınabilecektir.

3.5. CEZALARDA ÜST SINIR

3.5.1. ABD Hukuku

Cezaların üst sınırı ABD sisteminde nominal olarak öngörülmekte ve çeşitli dönemlerde artırılmak suretiyle güncellenmektedir. 1890 yılında *Sherman Yasası*'nda öngörülen para cezası en fazla 5.000 Dolar iken 1974 yılına geldiğinde çıkarılan *Antitrust Procedures and Penalties Yasası*³¹⁴ ile hapis cezasının üst sınırı 3 yıla çıkarılmış ve rekabet ihlalleri cürüm³¹⁵ olarak tanımlanmıştır. 1984 yılında çıkarılan *Criminal Fine Enforcement Yasası*³¹⁶, yönetici ve çalışanlara verilecek cezanın üst sınırını 250.000 Dolar'a çıkarmıştır. 1990 yılında Kongre maksimum ceza tutarını teşebbüsler için 10.000.000 Dolar'a; şahıslar içinse 350.000 Dolar'a

³¹⁴ Antitrust Procedures and Penalties Act of 1974, Pub. L. No. 93-528, §3, 88 Stat. 1706, 1708; diğer bir deyişle "Tunney Act" (Kovacic 2006, 527).

³¹⁵ Öncesinde kabahat (*misdeemeanor*) olan rekabet ihlalleri cürüm (*felony*) statüsüne yükseltmiştir (Kovacic 2006,48).

³¹⁶ Criminal Fine Enforcement Act of 1984, Pub. L. No. 98-596, §6, 98 stat. 3136, 3137-38.

yükseltmiştir³¹⁷ (Ginsburg ve Wright 2010, 4). Nihayet 2004 yılına gelindiğinde Kongre cezaları önemli ölçüde artırmış³¹⁸; teşebbüslere verilecek maksimum ceza miktarı 100.000.000 Dolar'a, şahıslara verilecek olansa 1.000.000 Dolar'a yükseltmiş³¹⁹ ve hapis cezasının üst sınırı da 10 yıla çıkarılmıştır (Kovacic 2006, 529; Wils 2006, 65). Bu yükselişler beyaz yakalıların işlediği suçlara karşı artan ahlaki tepkiyi ve kartellerin yeterince caydırılmadığı endişesini yansıtmaktadır. Buna rağmen *VandeBrake I* kararında³²⁰ rekabet suçlarına verilen cezaların benzer suçların cezasına oranla düşük kaldığı belirtilmiştir (Thide 2013, 871).

ABD sisteminde alternatif bir ceza tavanı daha bulunmaktadır. Başka bir ceza yasası izin vermişse *Sherman* Yasası'nda bulunan azami sınırların üstüne çıkılması mümkündür (Ginsburg ve Wright 2010, 29). 1984 tarihli *Criminal Fine Enforcement* Yasası'nın §3571(d) bendinde rekabet cezaları hakkında da geçerli alternatif bir üst sınır tanımlanmıştır. Buna göre mahkeme suçtan elde edilen kârın yahut mağdurların katlandığı kaybın iki katı miktarında cezaya hükmedebilecektir (Kovacic 2006, 529). Dolayısıyla maddi kazancın veya kaybın 50.000.000 Dolar'ın üstünde olduğu kanıtlanırsa teşebbüsün alacağı ceza *Sherman* Yasası'ndaki sınırı aşabilecektir³²¹.

Teşebbüslerin Cezalandırma Kılavuzu'na dâhil edildiği 1991 yılından sonra daha sık karşılaşılan bu alternatif üst sınırın uygulanabilmesi için gerçek maddi kazancın ya da kaybın şüpheye yer vermeyecek şekilde ispatlanması gerekmektedir³²² (Finder ve Warnecke 2005, 5). Ceza verirken etkilenen ticaret hacminin %20'si şeklinde bir *proxy* kullanılsa bile *Sherman* Yasası'ndaki azami sınırların aşılabilmesi için gerçek kazanç veya kayıp miktarının hesaplanması gerekecek ve bu da yargılama süresini uzatabilecektir (Kobayashi 2001, 721).

³¹⁷ Antitrust Amendments Act of 1990, Pub. L. No. 101-588, §4, 104 Stat. 2879, 2880.

³¹⁸ Antitrust Criminal Penalty Enhancement and Reform Act of 2004, Pub. L. No. 108-237, §215, 118 Stat. 665, 668, Connor 2008a, 95.

³¹⁹ USSG §2R1.1. uyarınca şahıslara verilecek cezanın alt limiti 20.000 Dolar'dır.

³²⁰ *United States v. VandeBrake* (*VandeBrake I*), paras. 987-991; 1000-1004.

³²¹ Yasal üst sınırların uygulanması hakkında detaylı bilgi için bkz. http://www.americanbar.org/content/dam/aba/publishing/criminal_justice_section_newsletter/crimjust_wcc_OVERVIEW_OF_THE_FEDERAL_SENTENCING_GUIDELINES_FOR_ORGANIZATIONS_AND_CORPORATE_authcheckdam.pdf, erişim tarihi: 19.04.2015.

³²² *Apprendi v. New Jersey* 530 U.S. , 466, 490 (2000) kararında Federal Yüksek Mahkeme yasal haddi aşan ceza verilirken jüri bulunması gerektiğine ve gerçek maddi kayıp veya kazanç miktarının DOJ tarafından makul şüphenin ötesinde kanıtlanması gerektiğine hükmetmiştir.

Bu sebeple azami sınırın aşılabileceği uyuşmazlıklar genellikle uzlaşmayla sonlanmaktadır (Connor ve Lande 2008, 2217). Alternatif üst sınıra izin veren yasa 1990-2012 yılları arasında 18 kartel üyesine uygulanmıştır³²³. AB hukukundaki üst sınır, yüksek ceza miktarının teşebbüs üzerindeki olumsuz ekonomik etkileriyle çalışanların sosyal hayatı üzerindeki olumsuz etkilerini dengelemeye yöneliktir. ABD hukukundaki üst sınır ise cezanın ulaşılmak istenen amaçla ölçülü olması gereğini yansıtmaktadır (Wils 2006, 22).

3.5.2. Avrupa Birliği Hukuku

2006 Ceza Kılavuzu'nun 32. paragrafı uyarınca teşebbüsün ölçeğiyle ceza miktarının orantılı olmasını sağlamak üzere tasarlanan üst sınır, teşebbüsün vergiler düşüldükten sonra bütün iş kollarında ve bütün coğrafyalarda nihai karardan bir önceki yıl gerçekleştirdiği küresel satışları üzerinden hesaplanmaktadır³²⁴ (Wils 2007, 38). Bu miktarı aşan cezalar %10 seviyesine düşürülmektedir. 2007-2011 döneminde 128 kartelciden %8'inin cezası bu limitten dolayı %10 seviyesine çekilmiştir (Connor 2012, 19). Kural olarak, karardan bir önceki yıl küresel ciro sınıra esas alınsa bile Komisyon kimi zaman teşebbüsün faaliyetlerini karardan yıllar önce sona erdirmiş olması nedeniyle aktif olduğu son mali yıl cirosunu üst sınır uygulamasına esas alabilmektedir³²⁵.

İhlale birden çok teşebbüs katılmışsa limit her birinin ayrı cirosu üzerinden belirlenecektir. Ana şirketin ve yavru şirketin ihlale taraf olduğu durumlarda Komisyon şirketler grubu için mütelselsilen sorumlu oldukları tek bir ceza belirlemekte ve üst sınır bunların konsolide küresel cirosu üzerinden hesaplanmaktadır³²⁶ (Bael 2011, 226). Eğer ihlale katılan şirketler grubu Komisyon kararından önce dağılmışsa, örneğin yavru şirket satılmışsa, %10 sınırı bu defa kararın muhatabı olan her bir şirketin bireysel cirosu üzerinden hesaplanacaktır³²⁷ (Bael&Bellis 2010, 1093). Kılavuz'un 33. paragrafında belirtildiği üzere teşebbüs

³²³ <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/283738.pdf>, erişim tarihi: 21.05.2015.

³²⁴ ECJ *Musique Diffusion Française and others v Commission*, (Joined cases 100 to 103/80) paras.118-121. Bos ve Schinkel'e göre (2006, 8) bu hüküm pek çok iş kolunda faaliyet gösteren büyük grupların aksine ürün gamı dar olan teşebbüsler lehine sorumlulukta asimetriye yol açmaktadır.

³²⁵ EC *Zinc Phosphate* (COMP/E-1/37.027), para.196.

³²⁶ EC *ZOJA/CSC - ICI* (IV/26.911); GC *Akzo Nobel and Others v Commission* (T112/05), para.90; GC *Bolloré and Others v Commission* (Joined Cases T-109/02 vd.), para.548.

³²⁷ GC *Tokai Carbon and Others v. Commission* (T-236/01), paras.387-393.

birliğine verilen ceza, üyelerinin faaliyetleriyle ilgiliyse ihlalden etkilenen piyasada faal teşebbüslerin küresel ciroları toplamı limite esas teşkil edecektir³²⁸ (Sauer 2013, 496).

Yasal sınır, işlenen her ihlal bakımından ayrı ayrı dikkate alınmaktadır. *SGL Carbon* kararında³²⁹ GC, aynı zaman dilimi içinde gerçekleşen üç ayrı ihlale verilen üç farklı ceza kararının tek bir soruşturma sonunda verilen tek bir ceza kararı şeklinde verilseydi dahi sonucun değişmeyeceğine; çünkü anılan sınırın her ihlal bakımından ayrı ayrı belirleneceğine hükmetmiştir³³⁰.

3.5.3. Türk Hukuku

RKHK m. 16/3 hükmünde yer alan fakat mevcut Yönetmelik'te ayrıca düzenlenmeyen bu husus, Taslak Yönetmelik'in 11. maddesinde açıklanmıştır: *“Bu Yönetmelik hükümleri gereğince belirlenecek idari para cezası miktarı, ceza verilecek teşebbüs ile teşebbüs birlikleri veya bu birliklerin üyelerinin nihai karardan bir önceki mali yıl sonunda oluşan veya bunun hesaplanması mümkün olmazsa nihai karar tarihine en yakın mali yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirlerinin yüzde onunu aşamaz. Bu sınırı aşan idari para cezaları, ceza verilecek teşebbüs ile teşebbüs birlikleri veya bu birliklerin üyelerinin yıllık gayri safi gelirlerinin yüzde onuna indirilir. Bu oranın belirlenmesinde, ihlali gerçekleştiren birim ile Kanununun 3 üncü maddesi çerçevesinde ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimlerden meydana gelen teşebbüslerin, yurt içi ve yurt dışı toplam yıllık gayri safi gelirleri dikkate alınır.”*

Üst sınırın belirlenmesinde karardan bir önceki yıl oluşan küresel cironun esas alınması AB düzenlemesiyle örtüşmekteyse de Türkiye'de henüz uygulaması bulunmayan bu hükmün mevcut ve muhtemel etkilerini değerlendirmek kolay görünmemektedir. Taslak Yönetmelik'e gelen görüşlerde; tek ürün üzerine iş yapan teşebbüsler açısından taslaktaki hesaplama yöntemiyle ceza üst sınırına ulaşılmasının kuvvetle mümkün olduğuna, teşebbüsün değil de dâhil

³²⁸ ECJ *Coop de France b tail et viande and others v Commission* (Joined Cases C-101/07 P-C-110/07 P), paras.93-98.

³²⁹ GC *SGL Carbon v Commission* (T-68/04), paras.122-134.

³³⁰ Manzini (2008, 17) bu limiti, ihlalden doğan kazanç ve kayıp gibi objektif verilerin ötesinde teşebbüslerin şahsi durumları nazara alınarak yapılan hesaplamalarla birlikte caydırıcılık amacını zayıflattığı için eleştirmektedir.

olduğu ekonomik bütünlüğün cirosunu azami sınıra esas almanın cezanın teşebbüs cirosunun %100'ünü dahi geçmesi gibi istenmeyen durumları ortaya çıkarabileceğine işaret edilmiş olup bu üst sınırın teşebbüs cirosuyla sınırlanması gerektiği belirtilmiştir³³¹.

Bu üst sınırla ilgili dikkat çeken bir diğer husus ise yurtdışı toplam gelirlerin de dikkate alınmasıdır. Özellikle yabancı menşeli teşebbüslerin Türkiye dışında elde ettikleri gelirlerin de üst sınır hesabına dâhil edilmesi, Türkiye satışlarının düşük olması ihtimalinde, çok yüksek bir miktara ulaşılmasına neden olabilecektir. Sanlı (2014, 102), küresel şirketler açısından ciro tavanı kalmayacağını belirterek anılan sınırın yurt içi toplam ciro ile sınırlanması gerektiğini, yavru şirketin eyleminden dolayı ana şirket sorumlu tutulacaksa bunun koşullarının açıkça belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Üst sınıra esas alınacak ciroyu değerlendirirken Danıştay'ın, RKHK m. 16 hükmünde yurt içi-yurt dışı gelir ayrımı olmadığına hükmettiğini hatırlatmak uygun olacaktır³³². Aydemir (2014, 102), Taslak'taki bu sınırın uygulanma koşullarının zamanla şekilleneceğini belirtmiştir.

Kurul'un karar pratiğine bakıldığında baz ceza tayininde teşebbüsün ödeme gücünün değerlendirildiği ve ağırlaştırıcı sebeplere ise az başvurulduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu azami sınırın köklü bir ceza politikası değişikliğine gidilmediği sürece uygulanma ihtimalinin bulunmadığı öngörülmektedir. Bununla birlikte Taslak Yönetmelik yürürlüğe girdiğinde bütün cirosu ihlalin ilgili olduğu mal ve hizmet pazarında elde ettiği gelirlerden oluşan teşebbüsler için cezanın %10 eşiğini sıklıkla aşabileceği düşünülmektedir. Türkiye'de ihlalden elde ettiği ciro toplam cirosuna kıyasla düşük olan küresel teşebbüsler hakkında bu tavanın uygulanması ise istenmeyen durumlara yol açabilecektir. Bu nedenle üst sınırın Türkiye'de gerçekleşen toplam satışlarla sınırlanması yerinde olacaktır³³³.

³³¹ Aynı yönde bkz. Riley 2011, 555.

³³² D13D 2008/9080 E., 20102/965 K., 08.05.2012 T.; 2008/8485 E., 2012/968 K., 09.05.2012 T. kararları.

³³³ Aynı yönde bkz. TÜSİAD 2014, 11.

3.6. SEMBOLİK CEZALAR ve İSTİSNA HÜKÜMLERİ

AB hukukuna özgü olarak sembolik derecede küçük cezalar vermeye imkân tanıyan hüküm 2006 Kılavuzu'nun 36. paragrafında düzenlenmiştir. Hüküm, Komisyon'a bir kararda yenilik teşkil eden bir durumu veya geçmişteki kararlarındaki netlik eksikliğini nazara alarak sembolik cezaya hükmetme olanağı sağlamaktadır (Geradin ve Henry 2005, 26).

Organic Peroxides kararında³³⁴ ilgili piyasada faaliyeti olmayan *AC Treuhand*'ın rekabet karşıtı davranışları kolaylaştırmada esaslı rol oynadığı değerlendirilerek 81. maddeyi (artık 101. madde) ihlal ettiği tespit edilmiş ancak kendisine 1.000 Euro tutarında sembolik bir ceza verilmiştir. Bunun gerekçesi kararda, “*anılan türde rol oynayan bir teşebbüse ceza verilmesinin bir ölçüde yenilik teşkil ettiği, 1980 yılında benzeri bir ceza verilmiş olsa bile*³³⁵ Komisyon'un hep aynı yaklaşımı benimsemediği” şeklinde açıklanmıştır. (Veljanovski 2010b,12).

Sembolik cezaların söz konusu olduğu bir diğer durumsa bir hukuk kuralı veya hükümet organı tarafından fiyat tespitinin kolaylaştırıldığı teknik ihlallerdir³³⁶ (Veljanovski 2007, 5). *CISAC* kararında³³⁷ Uluslararası Güfteci ve Besteci Şirketler Konfederasyonu üyelerinin 81. maddeyi (yeni 101. madde) ihlal ettikleri tespit edilmiş; konfederasyona verilecek cezanın güftecileri ve bestecileri cezalandırma sonucu doğurması ihtimali ceza verilmemesine yol açmıştır (Bael&Bellis 2010, 1117-1118).

2006 Ceza Kılavuzu'nun 37. paragrafında genel hesaplama yönteminden ayrılmaya olanak veren bir istisnai hüküm bulunmaktadır. Bu hüküm caydırıcı miktara somut olay bazında ulaşmayı amaçlamaktadır. Baz ceza miktarını bertaraf etmeye veya Kılavuz'da gösterilen yöntemden uzaklaşmaya yönelik olan bu hüküm *Ordre National des Pharmaciens* kararında³³⁸ teşebbüs birliğine verilen cezanın ödenmesi için ilk kez üye teşebbüslere başvurulacağından Kılavuz'daki hesaplama yöntemin uygulanmamasına yol açmıştır.

³³⁴ EC *Organic Peroxides* (COMP/E-2/37.857), para.454.

³³⁵ EC *Italian Cast Glass* (IV/29.869)

³³⁶ EC *Raw Tobacco Italy* (COMP/C.38.281/B.2), paras.361-362; EC *Raw Tobacco Spain* (COMP/C.38.238/B.2), paras.425-431.

³³⁷ EC *CISAC* (COMP/C2/38.698) para.263.

³³⁸ EC *ONP* (Affaire 39510), paras.746-751.

Sembolik cezalar ve istisna hükmü Türk hukukunda bulunmayan ancak mehz mevzuatta Komisyon'a ceza vermekten vazgeçme, çok düşük miktarda ceza verme ve genel hesaplama yönteminden uzaklaşma imkânı veren hükümlerdir. Bu sayede Komisyon her olayda cezanın ihlalin koşullarına ve teşebbüslerin bireysel durumuna uymasını sağlamaktadır. Böylelikle somut olay adaletinin sağlanmasının yanı sıra cezaya etki eden unsurların yorumundaki sapmalar azalmakta ve sonraki kararlar için tutarlı bir içtihat oluşturulabilmektedir. Bu çerçevede Türk rekabet hukukunda da benzer hükümlerin benimsenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Örneğin mevcut sistemde toplam ciro üzerinden değil de ilgili mal ve hizmet cirosu üzerinden ceza vermenin daha adil olacağı düşünülüyor. Durumlarda, objektif gerekçesi açıklanarak, istisna hükmüne başvurulabilseydi, tutarlılık ve objektiflik kaygıları bertaraf edilebilirdi. Öte yandan ilk kez tespit edilen bir ihlale uyarı niteliğinde ceza verilecekse, RKHK m. 9/3 hükmü uyarınca görüş göndererek dosyayı kapatmanın uygun olmadığı durumlarda, gelişmekte olan bir sektör söz konusuysa ya da ceza alan kişinin kusuru oldukça hafifse sembolik cezalara hükmedilebilmelidir. Böylelikle ulaşılmak istenen nesnellik ve tutarlılık amaçları zarar görmeyecektir.

3.7. YÖNETİCİ VE ÇALIŞANLARA VERİLECEK CEZALAR

AB hukukunda bulunmayan ancak Türk ve ABD hukuklarında düzenlenmiş olan bu kurum caydırıcılığı sağlamanın yanı sıra pişmanlık programlarının etkinliğini artırmayı amaçlamaktadır (MacCulloch ve Wardhaugh 2012, 8). Bu başlıkta her iki hukuk sistemindeki düzenlemeler kısaca ele alınacaktır.

3.7.1. ABD Hukuku

ABD hukukunda rekabet suçu işleyen yönetici ve çalışanlara hapis cezası ve adli para cezası verilebilmektedir. USSG §2R1.1. hükmü uyarınca hapis cezası hesaplanırken suç seviyesi (*offence level*) adı verilen başlangıçtan yola çıkılmaktadır. Rekabet suçları³³⁹ için en az 12 puan olan seviyeye, ihalede danışıklı hareket edenler için 1 puan daha eklenmektedir. Cezalandırma Komisyonu ticaret hacminin bazı danışıklı ihalelerdeki ciddiyeti yansıtmakta yetersiz kalacağını düşünerek temel ceza seviyesine 1 puan daha eklenmesi gerektiğine kanaat

³³⁹ Bunlar yatay pazar paylaşımı ve fiyat tespitinden ibarettir.

getirmiştir³⁴⁰. Etkilenen ticaret hacminin 1.000.000 Dolar'ın üstünde olması halinde ise suç seviyesine 2 ila 16 puan daha eklenebilmektedir.

Hapis cezalarında ağırlaştırıcı ve hafifletici sebeplerin neler olduğu aynı hükmün Uygulama Notları'nda açıklanmıştır. Cezalandırma Kılavuzu'nun üçüncü bölümünde yer alan ağırlaştırıcı rol³⁴¹, hafifletici rol³⁴², güvenin kötüye kullanılması veya özel bir yeteneğin kullanılması³⁴³, delillerin karartılması³⁴⁴ suçun ciddiyetini belirlemede dikkate alınacak hususlar arasında yer almaktadır. Örneğin bir satış müdürü beş veya daha fazla katılımcısı olan bir fiyat kartelini organize eder veya buna liderlik ederse suç seviyesinde 4 puan artırımı yapılır.

Şahıslara verilecek ceza esasen hapis olmakla birlikte Kılavuz, buna ek olarak para cezası verilmesini de öngörmektedir. Buna ilişkin düzenleme USSG §2R1.1.(b)(2) hükmünde yer almaktadır. Buna göre şahıslara verilebilecek ceza aralığı etkilenen ticaret hacminin %1'i ile %5'i arasında değişmekte ve en az 20.000 Dolar olabilmektedir. Hapis cezalarında nazara alınan indirim ve artırımı unsurlarından bu ceza miktarı etkilenmemektedir.

Yönetici ve çalışanlara verilecek para cezasının, ceza aralığındaki hangi noktada olması gerektiğine dair mahkemenin dikkate alabileceği hususlar hükmün iki numaralı Uygulama Notu'nda yer almaktadır: şahsın ihlale katılımının kapsamı (örneğin sınırlı veya geniş katılım), ihlaldeki rolü (örneğin aktif veya pasif rol oynaması), ihlalden kişisel kazancının seviyesi (maaş, bonus ve kariyer artışı) gibi. Eğer şahsın cezayı ödeme gücü bulunmuyorsa mahkeme kişinin kamu hizmetinde çalışmasına hükmedebilir, ancak bu hizmetin başlangıçta hükmedilen ceza kadar külfetli olması gerekmektedir.

³⁴⁰ USSG §2R1.1. *Background*, para.5.

³⁴¹ USSG §3B1.1. hükmü bireyin suçta lider, organizatör, yönetici veya müdür olması halinde suç seviyesinde yapılacak artırımı koşullarını düzenlemektedir.

³⁴² USSG §3B1.2. hükmü bireyin ihlale katılımının asgari ya da ikincil olması halinde suç seviyesinde yapılacak indirimin koşullarını düzenlemektedir. Bkz. http://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/training/primers/Primer_Role_Adjustment.pdf, erişim tarihi: 18.05.2015

³⁴³ USSG §3B1.3. hükmü bireyin güven gerektiren bir konumda bulunmasından ya da sahip olduğu özel bir beceriden faydalanarak suçun işlenmesini kolaylaştırması halinde yapılacak artırımı koşullarını düzenlemektedir.

³⁴⁴ USSG §3C1.1. hükmü tanıkların tehdit edilmesi ve mahkemeye yanlış bilgi veya belge verilmesi gibi adaletin engellenmesine yönelik davranışların artırımı koşullarını düzenlemektedir.

3.7.2. Türk Hukuku

Yasal dayanağını RKHK m.16 hükmünde bulan bu uygulamanın ayrıntıları Ceza Yönetmeliği'nin 8. maddesinde yer almaktadır. Kartelde belirleyici etkisi olan yönetici ve çalışanlara, teşebbüse verilen nihai cezanın %3'ü ile %5'i arasında bir miktarda ceza verilecektir. Pişmanlık hükümlerinden yönetici ve çalışanlar da faydalanacaktır.

Alt sınırın caydırıcılığı sağlamak ve pişmanlık müessesesine işlerlik kazandırmaya yönelik olduğu düşünülse bile (Oder ve Karcıoğlu 2009, 118; Arı 2009, 13; Arı ve Aygün 2009, 57, Toksoy 2014, 98), bu alt sınırın Kanun'da bulunmadığı ve bu sebeple Kanun'a aykırı olduğu açıktır (Erdem 2012, 7-8). Nitekim “diğer ihlallerde” yönetici ve çalışanlara verilecek ceza bakımından aynı üst sınır geçerli olup alt sınır ise bulunmamaktadır.

Aktif işbirliği yapan “diğer” yönetici ve çalışanların cezasında indirim yapılabileceği gibi ceza verilmemesi de mümkündür³⁴⁵. Şahıslara verilecek cezalar için herhangi bir ağırlaştırıcı veya hafifletici unsur öngörülmemiştir (Oder ve Karcıoğlu 2009, 137). Yönetici ve çalışanlar için yapılacak indirim oranının belirtilmemesi de hukuka uygunluk, belirlilik, açıklık ve hukuk güvenliği ilkeleri karşısında tartışmalıdır (Erdem 2012, 7-8).

Bu hükümle ilgili olarak dikkati çeken bir diğer husus “belirleyici etki” ifadesidir. Bu etkinin ne olduğu mevzuatta tanımlanmamıştır. Kurul kararlarına bakıldığında *Beyaz Et*³⁴⁶ karteline ilişkin ceza değerlendirmesinde belirleyici etki ifadesi kullanılmakta ancak bu etkinin ne olduğu ceza değerlendirmesine ilişkin kısımda açıklanmamaktadır. Kararın diğer kısımları incelendiğinde, ceza verilen şahsın diğer teşebbüslere fiyat artırımı arz kısıtlaması gibi önerilerde bulunduğu, önerilere uymayanları uyardığı, toplantılar ayarladığı böylelikle teşebbüsler arası koordinasyon sağlayarak onları ihlale teşvik ettiği anlaşılmaktadır (Gündüz 2013, 44). Yöneticilerin ceza aldığı *Sodaş* kararında³⁴⁷ ise anlaşmayı sağlayan görüşmelerin ağırlıklı olarak Sodaş Genel Müdürü ile OKS Müdürü arasında gerçekleştirilmiş olması belirleyici etki olarak yorumlanmıştır.

³⁴⁵ Yönetmelik'in lafzına göre aynı durumdaki teşebbüslerin aktif işbirliği sebebiyle cezadan muaf tutulması mümkün değildir.

³⁴⁶ 09-57/1393-362

³⁴⁷ 12-24/711-199

Taslak Yönetmelik'in m. 12 hükmünde yönetici ve çalışanlara verilecek idari para cezasının koşulları biraz daha netleştirilmiştir. Buna göre koordinasyon, organizasyon, teşvik ve ikna gibi eylemlerle ihlalin oluşmasında veya uygulanmasında aktif rol oynayan teşebbüs yöneticileri ve çalışanlarının her birine ayrı ayrı, ihlaldeki rolü ve mali durumu gibi hususlar dikkate alınarak, teşebbüse verilen cezanın %5'ine kadar idari para cezası verilecektir. Görüldüğü üzere Taslak Yönetmelik'te belirleyici etki kavramı daha ayrıntılı tanımlanmış ve asgari ceza oranı kaldırılmıştır.

Yine Taslak Yönetmelik'te yönetici ve çalışanlar için herhangi bir ağırlaştırıcı veya hafifletici neden uygulamasına yer verilmemiştir. Kanaatimizce teşebbüsler hakkında uygulanan ağırlaştırıcı ve hafifletici sebeplerin şahıslar hakkında da uygun düştüğü ölçüde uygulanabileceğine dair bir hüküm getirilmesi yerinde olacaktır.

Bu son bölümde yer verilen bilgiler ışığında her üç hukuk sisteminde de temel para cezasının ağırlaştırıcı ve hafifletici sebepler uygulanarak nasıl bireyselleştirildiği kararlar ve öğretiler ışığında ele alınmıştır. Türk hukukunda ağırlaştırıcı sebepler sıklıkla uygulanmamakta, tekerrür ise oldukça tartışmalı bir ağırlaştırıcı neden olarak karşımıza çıkmaktadır. AB sisteminden farklı olarak hafifletici sebeplere Türk hukukunda daha sık başvurulmaktadır. Özellikle ihlalden elde edilen cironun toplam ciro içinde düşük paya sahip olması en sık karşılaşılan indirim sebebi olmuştur. Bunların yanı sıra ödeme gücü de nihai cezayı etkileyen bir diğer unsur olup Türk hukukunda henüz düzenlenmemiştir. Teşebbüslerin ekonomik devamlılığının korunmasına hizmet eden bir diğer kurumsa cezalardaki üst sınır olup her üç hukuk sisteminde verilen cezalar bakımından önem arz etmektedir. Ceza verme prosedüründe dikkate alınan bir diğer indirim unsuru olan pişmanlık hükümleri bu çalışmanın dışında kaldığı için değinilmemiştir. Pişmanlık da dâhil olmak üzere anılan unsurların ceza hesabına dâhil edilmesiyle nihai ceza miktarına ulaşılmakta ve rekabet otoritelerinin ceza verme süreci sona ermektedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Rekabet politikalarının etkili bir şekilde uygulanmasında en etkili araç cezalardır. Rekabet kurallarını ihlal edenleri cezalandırmak ve caydırmak üzere verilen cezaların çok büyük miktarlara ulaşması, bunların yasal temelini oluşturan düzenlemelerin önemini artırmaktadır. Bu son bölümde çalışmamız kapsamında değinmiş olduğumuz hususlar topluca değerlendirilecek ve ideal bir yönetmelik uygulaması için gerekli çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır.

Bilindiği üzere cezaların içeriğini ve koşullarını belirleyen yasaların ve ikincil düzenlemelerin hukukun genel ilkelerine uygun olması gerekmektedir. Bu çerçevede karşımıza kanunilik ilkesi çıkmaktadır. Bu ilke Ceza Yönetmeliği'ndeki hükümlerin RKHK'ya uygun olmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda kartel ve diğer ihlaller ayrımı yaparak bunlar için Kanun'da bulunmayan alt ve üst sınırlar tanımlanması sisteminden vazgeçilmesi kanunilik beklentilerine cevap verebilecektir.

Kanunilik ilkesi, ihlalin gerçekleştiği tarihte yürürlükte olmayan Yönetmelik hükümlerinin geçmişe etkili olarak uygulanmasını gerektiren Geçici 1. maddeyi de hukuka aykırı hale getirebilecektir. Bu durumu gidermek üzere ya anılan hükmün metinden çıkarılması ya da yürürlüğe girdiği tarihte sona ermiş olan ihlallere kural olarak uygulanmayacak şekilde yeniden düzenlenmesi uygun olacaktır.

2009 yılından bu yana uygulanmakta olan Yönetmelik'in gerekçesinde ceza verme sürecinde şeffaflık, nesnellik ve tutarlılığın amaçlandığı belirtilmiştir. Bu amaçlar Yönetmelik hükümleriyle cezalandırma sürecinin açıklanması ve açıklanan sürecin olaylara uygulanması şeklinde iki aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalarda teşebbüsler kendilerine verilen cezanın nasıl hesaplandığına vakıf olabilecek, Kurul'un teşebbüslere nesnel yaklaşımı ortaya konabilecek ve

Yönetmelik'teki hükümlerin uygulama yeknesaklığı sağlanarak tutarlılık amacı gerçekleştirilebilecektir.

İlk aşamayı oluşturan ve teorik düzenleme niteliği taşıyan Yönetmelik hükümlerine bakıldığında iki adımdan oluşan bir hesaplama yöntemi getirildiği görülmektedir: temel para cezasının belirlenmesi ve bunun teşebbüsün bireysel koşullarına uyarlanması. Temel para cezasının hesaplanmasında teşebbüsün nihai karardan bir önceki yıl gerçekleştirdiği toplam ciro esas alınmakta ve süre artırımı uygulanarak ilk adım tamamlanmaktadır. Teşebbüsün ihlalle ilgili olmayan mal ve hizmet pazarlarında elde ettiği cironun da dâhil olduğu toplam ciro üzerinden ceza hesaplama sistemi nispi adaletin sağlanamadığı kaygısını doğurmuştur. Bu sistemin sakıncalarını bertaraf etmek üzere hazırlanan Taslak Yönetmelik'te cezanın sadece ihlalle ilgili mal ve hizmetlerden elde edilen ciro üzerinden hesaplanması tasarlanmıştır. İhlalle ceza miktarı arasında daha kuvvetli bir bağ kurabilecek bu yeni sistemde esas alınacak ciro yılı nihai karardan bir önceki yıl olarak bırakıldığından anılan bağın doğru kurulamadığı anlaşılmaktadır. Bu sakıncanın giderilmesi için Kanun'da belirtilen ciro yılına yapılan atfın düzeltilerek ihlalin gerçekleştiği dönemde elde edilen cironun cezaya esas alınması şeklinde değiştirilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Baz cezaya esas alınan ciro oranı mevcut sistemde karteller için %2 ila %4; diğer ihlaller için %0,5 ila %3 olarak belirlenmiştir. Kanun'da olmayan bu oran aralıklarının Yönetmelik'le getirilmesi kanunilik ilkesine aykırılık kaygısı doğurmaktadır. Buna ek olarak oranların neden bu aralıklarda belirlendiğinin gerekçesi de açıklanmamıştır. Taslak Yönetmelik'te ise alt oran sınırı kaldırılarak ilgili mal ve hizmet cirosunun %30'una kadar bir tutarın cezaya esas alınması benimsenmiştir. AB hukukuyla benzerlik gösteren bu hüküm Kurul'un hareket alanını genişletecek ve kanunilik endişelerini de bertaraf edebilecektir. Bu bağlamda söz konusu aralıkta belirlenecek ceza oranının kararlarda gerekçelendirilmesi büyük önem taşıyacaktır.

Öte yandan ciro oranlarının belirlenmesi kanunilik ilkesinin yanı sıra belirliliğin sağlanması noktasında da eksiktir. Yönetmelik'in m. 5/2 hükmünde belirtilen *"ilgili teşebbüs veya teşebbüs birliklerinin piyasadaki gücü, ihlal neticesinde gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhtemel zararın ağırlığı gibi*

hususlar” ifadesinin Kanun’daki ifadenin tekrarı olduğu, ceza oranının belirlenmesi gibi çok kritik bir noktada gerekçelendirmeye imkân vermeyecek kadar belirsiz olduğu görülmektedir. Bu durumun ortadan kaldırılması için bahse konu oran ihlalin ağırlığı dikkate alınarak belirlenmelidir. İhlalin ağırlığı, türüne, teşebbüslerin ilgili pazardaki toplam payına, ihlalin coğrafi kapsamına ve uygulanıp uygulanmadığına bağlıdır. Bu hususlar Taslak’a konulmuş ancak mehzaz metinden farklı bir yöntem benimsenmiştir. Bu nedenle ya söz konusu unsurlar mehzaz metine uygun şekilde yeniden kaleme alınmalı ya da bu kısmen farklı unsurların nasıl yorumlanması gerektiği bir gerekçe ile açıklanmalıdır.

Temel ceza hesabında dikkate alınan diğer unsur süredir. Sürenin bir, beş ve beşten fazla yıl olmak üzere son derece geniş aralıklarla belirlenmesi nispi adaleti zedelemektedir. Her teşebbüse ihlale katılım süresiyle orantılı ceza verilebilmesi için bu sistemden vazgeçilmesi gerekmektedir. Taslak Yönetmelik’te AB sistemiyle uyumlu olarak benimsenen süre çarpanı sisteminin bu bakımdan nispi adalete ve caydırıcılık amacına uygun olduğu düşünülmektedir.

Ceza hesabında ikinci adımı ağırlaştırıcı ve hafifletici unsurların uygulanması oluşturmaktadır. Uygulamada temel para cezasına önce ağırlaştırıcı unsurlar uygulanmakta; elde edilen miktar üzerinden hafifletici unsur indirimi yapılmaktadır.

Koşulları ne RKHK’da ne de Ceza Yönetmeliği’nde tanımlanan tekerrür artırımı, hem Türk hem de AB hukukunda tedbirli yaklaşılacak bir ağırlaştırıcı nedendir. Tekerrür artırımı için hangi türdeki ihlallerin tekerrüre esas olacağı, hangi andan itibaren ne kadar süre geçmesi gerektiği gibi hususlar konusunda açıklık bulunmadığından buna ilişkin yasal düzenlemenin yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu noktada esasa ilişkin bütün ihlal türlerinin tekerrüre esas alınabilmesi gerekmektedir. Her ne kadar ceza içermese bile ihlal tespiti içeren Kurul kararının yargı yoluna gidilmeyerek veya yargı kararı neticesinde kesinleşmesinden itibaren işleyecek süre tekerrür artırımı için esas alınabilir. Bu bakımdan Taslak’ta yer alan sekiz yıllık sürenin usul ekonomisine ve müessesenin amacına uygun olmadığı düşünülmektedir. Tekerrür, ceza miktarını önemli ölçüde artıran bir sebep olduğundan koşullarının kanunla düzenlenmesi yerinde olacaktır.

Tekerrür dışındaki diğer ağırlaştırıcı unsurlar Kurul kararlarında çoğunlukla yer bulamamıştır. Bu yaklaşım ağırlaştırıcı unsurlar hakkında daha geniş yorum yapmayı zorlaştırmaktadır. Taslak'ta ağırlaştırıcı sebeplerin örnekleyici sayımından vazgeçilerek sınırlı şekilde sayılması hukuki belirlilik açısından önemli bir adım teşkil etmektedir.

Bununla birlikte hafifletici unsurlara kararlarda daha sık rastlanmaktadır. En çok uygulanan hafifletici unsur ihlalden elde edilen cironun toplam ciro içindeki payının düşük olmasıdır. Toplam ciro sisteminin sakıncalarını bertaraf etmek üzere tasarlanmış olan bu indirim sebebi, Taslak'ta yer alan ilgili pazar cirosu sisteminin daha adil olduğuna işaret etmektedir.

İncelemeye yardımcı olunması, diğer ihlallerde işbirliği ve kamu otoritelerinin teşviki, kararlarda daha az rastlanan indirim unsurları arasındadır. Ancak “zarar görenlere gönüllü tazminat ödenmesi”, “diğer ihlallere son verilmesi” ve “başka kartelde aktif işbirliği” hafifletici unsur olarak uygulama alanı bulamamıştır. Bu durumun anılan sebeplerin yerel karar pratiği ve ihtiyaçlardan ziyade mehaz düzenlemelerden alınmış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Buna rağmen benzer unsurlar Taslak Yönetmelik'te tekrarlanmıştır. Bu nedenle kararlarda uygulama alanı bulamayan hafifletici unsurların Yönetmelik'ten çıkarılması, bunun yerine Kurul'un en çok başvurduğu sebeplerin tespit edilerek mevzuata konulması uygun olacaktır.

Cezalarda üst sınır, ceza alan teşebbüsün varlığını koruyabilmesi adına küresel cirosunun %10'u olarak belirlenmiştir. Özellikle ihlalden elde edilen cironun toplam ciroya göre düşük olduğu durumlarda ve küresel şirketlerin toplam cirosu bu sınıra esas alındığında fiilen böyle bir üst sınırın kalmayacağı açıktır. Bu nedenle anılan tavanın Türkiye'de elde edilen toplam gelirlerle sınırlanması yerinde olacaktır.

AB hukukunda genel yöntemden uzaklaşmaya imkân veren istisna hükmü ve sembolik cezalar Türk hukukunda bulunmamaktadır. Somut olay adaletinin sağlanması için koşullar gerektirdiğinde Kurul'un, gerekçesini göstererek başvurabileceği ve sembolik ceza vermesine imkan tanıyan hükümlerin benimsenmesi uygun olacaktır.

Kurul uygulamalarında yönetici ve çalışanlara verilen cezaların istisnai kaldığı görülmektedir. Bunun aşılması için buna dair hükme işlerlik kazandırılması, bu kapsamda ağırlaştırıcı ve hafifletici unsurların yönetici ve çalışanlar hakkında da uygun olduğu ölçüde uygulanması ve belirleyici etki kavramının netleştirilmesi gerekmektedir. Taslak Yönetmelik bu bağlamda daha uygulanabilir bir düzenleme getirmiş, hem belirleyici etki kavramını tanımlamış hem de cezadaki alt sınır ortadan kaldırılmıştır. Ancak ağırlaştırıcı ve hafifletici unsurlara yer verilmemiş olması nedeniyle söz konusu hususların Ceza Yönetmeliği'ne konulması gerektiği düşünülmektedir.

Ceza vermenin ilk aşamasını cezaya ilişkin soyut kurallar koymanın teşkil ettiği düşünülürse, ikinci aşamayı ise bu kuralların somut olaylara uygulanması oluşturacaktır. Ceza kurallarının pratik aşamasına gelindiğinde, Yönetmelik'teki hükümlerin olaylara uygulanması esnasında cezaya etki eden unsurların gerekçeli kararlarda ayrıntılı olarak açıklanmadığı, kimi olaylarda Yönetmelik hükümlerinin uygulanmadığı veya olması gerekenden farklı yorumlanarak uygulandığı, gerekçenin kimi zaman yetersiz olduğu, temel cezaya esas alınan etkenlerle cezanın bireyselleştirmesinde kullanılan unsurların örtüşmediği, bu unsurlar arasında zaman zaman kavram kargaşası bulunduğu görülmektedir. Bu durumun şeffaflık, nesnellik ve tutarlılık amaçlarının gerçekleşmesinin önünde engel oluşturduğu düşünülmektedir. Uygulama aşamasında karşılaşılan bu sorunlar kararların yargısal denetimini güçleştirmekte, sonraki kararlar bakımından içtihat oluşturulmasını da zorlaştırmaktadır. Bu sorun uygulama ve yorum yeknesaklığı sağlanarak ortadan kaldırılabilecektir. Kusursuz şekilde tasarlanmış mevzuat hükümleri bile gereği gibi uygulanamadıkları sürece ihtiyaçlara cevap veremeyecektir.

Bu bağlamda, Türk rekabet politikasının cezalar özelinde nasıl şekillenmesi gerektiğine dair tespitlerin ve Kurul içtihadından doğan ceza dinamiklerinin belirlenerek RKHK m. 16 hükmünde gerekli değişikliklerin yapılması ve buna dayanarak yapılacak yeni bir yönetmelikle de açıklanması uygun olacaktır. Buna ek olarak anılan Kanun hükmünün ve çıkarılacak yönetmelik hükümlerinin somut olaylarda nasıl uygulandığına kararların gerekçesinde detaylı olarak yer verilmesi

gerekmektedir. Bu iki aşamada yapılacak değişikliklerin mevcut Kanun hükmünün ve Yönetmelik'in uygulanmasından doğan sorunların bertaraf edilmesinde önemli bir fırsat olacağı düşünölmektedir.

ABSTRACT

Fines are the most effective means of implementation of competition policy. They serve to prevent companies from engaging in anticompetitive behaviour and to protect competitive structure of market. Therefore primary and secondary legislations on fines to be imposed for engaging in substantial infringements play a fundamental role by defining fining rules and explaining their application circumstances.

Hence, the Turkish Competition Board adopted a regulation on fines in 2009 to ensure transparency, objectivity and consistency purposes in fining process. By setting out publicly the methodology which it applies in its decisions imposing fines, the Board willed simultaneously ensure the consistency of its fining policy and provide undertakings with some degree of legal certainty.

However, after nearly six years of implementation, the Regulation has been criticized for inconsistency with the provisions of Act on the Protection of Competition and general legal principles. This allegation particularly and other illegality claims have set ground for preparation of a new Regulation in 2014.

The purpose of this study is to analyse the components in calculating fines in comparative law and to find out the ways of interpreting this factors in European and USA legal systems. Within this framework, in the first part, legal basis of fines were examined and their compliance with higher legislations and general legal principles were discussed. The second part of this study is dedicated to the application of the regulations with respect to the methods of calculation of basic amount of fines in Turkish and the other legal systems. In the third part, adjustment factors regarding the individual circumstances of companies were explained. Aggravating and mitigating circumstances form the first stage in determining the

final amount of fines. Hereafter, ability to pay, special increase for deterrence and legal cap for fines are also defined as other individualisation factors.

Finally this study sets out to reveal the main problems concerning fining process in Turkish law and to put forward some proposals for eliminating them in consideration of enforcement practices in comparative law.

KAYNAKÇA

AKBULUT, B. (2010), *Türk Ceza Kanunu ile Kabahatler Kanunu'nun Genel Hükümlerinin Yaptırım Hükümleri Dışında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, Adalet Yayınevi, Ankara

ALLAIN, M.-L., M. BOYER, R. KOTCHONI ve J.-P. PONSSARD (2011a), "The Determination of Optimal Fines in Cartel Cases: The Myth of Underdeterrence", *Scientific Series*, CIRANO, 9 mai 2011, Montréal.

ALLAIN, M.-L. M. BOYER, R. KOTCHONI ve J.-P. PONSSARD (2011b), "The Determination of Optimal Fines in Cartel Cases: Theory and Practice", *Concurrences Revue des Droits de la Concurrence*, No: 4-2011, s. 32-40.

ARDIYOK, Ş. (2014), "Kabahatler Kanununun İştirake İlişkin Hükümleri Rekabet İhlallerine Uygulanabilir mi?", *AÜHFD*, 63 (4).

ARI, H., G. KEKEVİ ve E. AYGÜN (2008), "Rekabet Kurulu'nun Kartellere Uyguladığı Para Cezalarının Değerlendirilmesi", *Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu VI*, s. 119-182, Rekabet Kurumu Yayınları, Ankara.

ARI, M. H. ve E. AYGÜN (2009), "Rekabet Kurulu'nun Ceza Yönetmeliği: Yeni Bir Dönemin Ayak Sesleri", *Rekabet Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 4, s.7-71.

ASLAN, İ.Y. (2010), *Rekabet Hukuku Dersleri, Güncellenmiş 3. Bası, Ekin Yayınevi, Bursa.*

ASLAN, İ. Y. ve O. ÜNAL (2014), "Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun İhlali Halinde Verilecek İdari Para Cezalarına İlişkin Yönetmelik Taslağı" Hakkında Tespit Ve Değerlendirmeleri İçeren Hukuki Görüş", *Rekabet Forumu*, Sayı 81, s. 20-38.

ATA, S. (2012), "Ceza Hukuku Perspektifinden 4054 sayılı Kanundaki İdari Yaptırımlar" *Rekabet Kurumu Tarafından Düzenlenen Perşembe Konferansı 22 Kasım 2012*, [http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fPer%C5%9Fembe+Konferans%C4%B1+Yay%C4%B1n%2f7Pr%C5%9F.Konf.\(Serkan+Ata+22.11.2012\).pdf](http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fPer%C5%9Fembe+Konferans%C4%B1+Yay%C4%B1n%2f7Pr%C5%9F.Konf.(Serkan+Ata+22.11.2012).pdf), erişim tarihi: 19.04.2015.

AYDEMİR, S. (2014), "Rekabet Hukuku Dünyası Tartışıyor: Rekabet Kanunu

Tasarısı Ve Ceza Yönetmeliği Taslağının Getirdiği Yenilik Ve Tartışmalar”, <http://www.istanbulbarosu.org.tr/Yayinlar/eyayin/REKABETHUKUK.pdf>, s. 56-108, erişim tarihi: 08.05.2015.

AYGÜN, E. (2008), Rekabet Hukukunda Para Cezaları: Teori ve Pratik, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi, No: 86.

AYGÜN, E. (2009), “Ceza ve İdare Hukuku İlkeleri Açısından Rekabet Hukukundaki Yeni Yaptırım Politikasının Değerlendirilmesi”, *Rekabet Hukuku Yaptırım Politikasında Yeni Dönem Ceza ve Pişmanlık Yönetmelikleri*, Bilgi Üniversitesi, XII Levha Yayınları, s. 30-51.

BAEL I.V. (2011), *Due Process In EU Competition Proceedings*, Wolters Kluwer.

BELLAMY&CHILD (2010), *European Community Law of Competition*, Supplement to the Sixth Edition, Vivien Rose, Oxford.

BELLAMY&CHILD (2012a), *European Community Law of Competition*, Second Cumulative Supplement, Vivien Rose, Oxford.

BELLAMY&CHILD (2012b), *Materials on European Community Law of Competition*, 2012 Edition, Oxford.

BERNARDEAU, L. ve J.-P. CHRISTIENNE (2013), *Les Amendes en Droit de la Concurrence Pratique Décisionnelle et Contrôle Juridictionnel du Droit de l'Union*, Larcier, Précis.

BOS, I. ve M.P. SCHINKEL (2006), “On The Scope for the European Commission’s 2006 Fining Guidelines under the Legal Fine Maximum”, *Amsterdam Center For Law & Economics*, Working Paper No: 2006-13, <http://ssrn.com/paper=940107>, erişim tarihi: 25.03.2015.

BRONCKERS, M. ve A. VALLERY (2011), “No Longer Presumed Guilty? The Impact of Fundamental Rights on Certain Dogmas of EU Competition Law”, *World Competition*, Vol: 34, Issue: 4, s.535–570.

BUDAK, A.C. (2004), “AT Konsey ve Komisyonunun Yeni Rekabet Tüzükleri ve Rekabet Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler Işığında Delillerin Toplanması ve İspat”, Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, <http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2F1%2FDocuments%2FPer%25c5%259fembe%2BKonferans%25c4%25b1%2BYay%25c4%25b1n%2Fperskonfyyn10.pdf>, erişim tarihi: 15.04.2015.

BURNLEY, R. (2010), “Group Liability for Antitrust Infringements: Responsibility and Accountability”, *World Competition*, Vol: 33, Issue: 4, s.595–614.

ÇAĞLAYAN, R. (2010), “Kabahatler Kanunu ve Uygulaması”, Rekabet Kurumu Tarafından Düzenlenen Perşembe Konferansı, <http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fPer%25c5%259fembe%2bKonferans%25c4%25b1%2bYay%25c4%25b1n%2fperskonfyyn131.pdf>, erişim tarihi: 25.03.2015.

CALVINO, N. (2006), Public Enforcement in the EU: Deterrent Effect and Proportionality of Fines, European Competition Law Annual 2006: Enforcement of Prohibition of Cartels, Hart Publishing.

CAMILLI, E.L. (2006), “Optimal Fines in Cartel Cases and the Actual EC Fining Policy” World Competition, Vol: 29, Issue: 4, s. 575–605.

CAYSEELE, P.V. ve P.D. CAMESASCA (2007), “The EC Commission’s 2006 Fine Guidelines Reviewed from an Economic Perspective: Risking Over-Deterrence”, Amsterdam Center for Law & Economics, Working Paper No: 2007-03, <http://ssrn.com/abstract=989628>, erişim tarihi: 25.03.2015.

CENTELLA, M. L. T. (2010), An Optimal Enforcement System Against Cartel, The Reform of EC Competition Law New Challenges, Wolters Kluwer.

ÇOBAN, Ü.M. (2009), Kabahatler Kanunundaki İdari Para Cezaları, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

COMBE, E. ve C. MONNIER (2011), “Fines Against Hard Core Cartels in Europe: The Myth of Overenforcement”, *Antitrust Bulletin* Vol: 56, Issue: 2, s. 235-275.

CONNOR, J. M. (2008a), “Anti-Cartel Enforcement by the DOJ: An Appraisal”, *The Competition Law Review*, Vol: 5 Issue: 1, s. 89-121.

CONNOR, J. M. (2011), “Has the European Commission Become More Severe in Punishing Cartels? Effects of the 2006 Guidelines: Revision”, *European Competition Law Review* 1/2011, s. 27-36.

CONNOR, J.M. (2012), “Cartel Fine Severity and the European Commission: 2007-2011”, *ECLR*, Draft Oct 24, 2012, <http://ssrn.com/abstract=2249010>, erişim tarihi: 25.03.2015.

CONNOR, J.M. (2008b), “A Critique of Partial Leniency for Cartels by the U.S. Department of Justice”, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=977772, erişim tarihi: 20.05.2015.

CONNOR, J.M. (2013), “Determinants of EC Antitrust Fines for Members of Global Cartels”, <http://ssrn.com/abstract=2229358>, erişim tarihi: 25.03.2015.

CONNOR, J.M. ve D.J. MILLER (2013), “Determinants of U.S. Antitrust Fines

of Corporate Participants of Global Cartels”, 7th International Industrial Organization Conference, Boston, April 3-5, 2009, <http://ssrn.com/abstract=2229300>, erişim tarihi: 20.04.2015.

CONNOR, J.M. ve R.H. LANDE (2008), “Cartel Overcharges and Optimal Cartel Fines”, *Competition Law and Policy*, s. 2203-2218.

DAVID, E. (2010), *Tools For An Optimal Enforcement Of European Antitrust Law: Examples of Guidelines on the Method of Setting Fines and on Commitment Proceedings. Is the European Commission Right?, The Reform of EC Competition Law New Challenges*, Wolters Kluwer.

ERDEM, E. (2012), “Ceza Yönetmeliği Avrupa Birliği Mevzuatına Gerçek Bir Uyum mu Yoksa Bir İllüzyon mu?” *Hukuk Postası*, Erdem&Erdem Ortak Avukatlık Bürosu, s. 117124.

ERDEM, E. (2014), “Ceza Yönetmeliği Taslağı Yayınlandı”, <http://www.erdem-erdem.com/articles/ceza-yonetmeliği-taslağı-yayımlandı/>, erişim tarihi: 25.03.2015.

EROĞLU, M. (2012), “2011 Yılındaki Gelişmelerin Değerlendirilmesi”, *Rekabet Hukuku ve İktisadında Güncel Gelişmeler Sempozyumu-X*, s.165-173, <http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT/1/Documents/Etkinlik+Kitab%C4%B1/etkinlikkitap34.pdf>, erişim tarihi: 05.05.2015.

EROĞLU, M. (2014), “Rekabet Hukuku Dünyası Tartışıyor: Rekabet Kanunu Tasarısı Ve Ceza Yönetmeliği Taslağının Getirdiği Yenilik Ve Tartışmalar” <http://www.istanbulbarosu.org.tr/Yayinlar/eyayin/REKABETHUKUK.pdf>, s. 56-108, erişim tarihi: 08.05.2015.

FINDER, L. D. ve A. M. WARNECKE (2005), “Overview Of The Federal Sentencing Guidelines For Organizations And Corporate Compliance Programs”, http://www.americanbar.org/content/dam/aba/publishing/criminal_justice_section_newsletter/crimjust_wcc_OVERVIEW_OF_THE_FEDERAL_SENTENCING_GUIDELINES_FOR_ORGANIZATIONS_AND_CORPORATE.authcheckdam.pdf, erişim tarihi 18.04.2015.

GERADIN, D. (2005), “The EC Fining Policy for Violations of Competition Law: An Empirical Review of the Commission Decisional Practice and the Community Courts’ Judgments”, *GCLC Working Paper No: 2/05*, <http://ssrn.com/abstract=671794>, erişim tarihi: 25.03.2015.

GILLIAMS, H. (2014), “Proportionality of EU Competition Fines: Proposal for a Principled Discussion”, *World Competition Law and Economics Review*, Volume 37, Issue: 4, s. 435458.

GINSBURG ve J. D. WRIGHT (2010), “Antitrust Sanctions”, *Competition Policy International*, Vol: 6, No: 2, s. 3-39.

GOLDFEIN, S. ve J.A. KAYTE (2014), “Cartel Deterrence at U.S. Sentencing Commission”, *New York Law Journal*, Vol: 252, No: 48, <https://www.skadden.com/sites/default/files/publications/070091408Skadden.pdf>, Erişim Tarihi: 25.05.2015.

GÖNEN, K. E. (2003), “Avrupa Birliği Rekabet Hukukunda Para Cezaları”, *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, Yıl 3, Cilt 3, Sayı 2003/1.

GRAVE, C. ve J. NYBERG (2011), “A Company’s ‘Inability to Pay’ a Cartel Fine Imposed by the European Commission”, <http://ssrn.com/abstract=1961744>, erişim tarihi: 25.03.2015.

GÜNAY, C. İ. (2010), *Rekabet Kanunu Şerhi*, Yetkin Yayınları.

GÜNDAY, M. (2007), “Rekabet Kurulu’nun İdari Para Cezalarına İlişkin Kararlarının Yargısal Denetimi ve Karşılaşılan Sorunlar”, *Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu V*, s. 3-10, Rekabet Kurumu Yayınları, Ankara.

GÜNDÜZ, H. (2012), “Fines in Turkish Competition Law: Has The Lottery Ended?”, *Rekabet Dergisi*, 13 (4), s. 45-96.

GÜNDÜZ, H. (2013), *Rekabet Hukukunda Uygulanan İdari Para Cezaları*, Yüksek Lisans Tezi, Rekabet Kurumu Lisansüstü Tez Serisi, No:21.

GÜRKAYNAK, G., Y. ÜREY ve P. ÇAĞLAYAN (2007) “AB ve Türk Rekabet Hukukunda Para Cezalarına İlişkin Ağırlaştırıcı ve Hafifletici Nedenler”, Rekabet Derneği, *Rekabet Forumu*, Sayı:37 s.2-9.

GÜVEN, P. (2008), *Rekabet Hukuku*, Genişletilmiş 2. Baskı, Yetkin Yayınları.

HEIMLER, A. ve K. METHA (2012), “Violations of Antitrust Provisions: The Optimal Level of Fines for Achieving Deterrence”, *World Competition Law and Economics Review*, Vol: 35, No: 1.

HOFSTETTER, K. ve M. LUDESCHER (2010), “Fines Against Parent Companies in EU Antitrust Law Setting Incentives for Best Practice Compliance”, *World Competition*, Vol: 33, No:1, s. 55-76, <http://ssrn.com/abstract=1502769>, erişim tarihi: 25.03.2015.

HOWELL, B.A. (2009), “Sentencing of Antitrust Offenders: What Does the Data Show?”, http://www.ussc.gov/About_the_Commission/About_the_Commissioners/Selected_Articles/Howell_Review_of_Antitrust_Sentencing_Data.pdf, erişim tarihi 01.04.2015.

HÜSCHEL RATH, K. ve J. WEIGAND (2010), “Fighting Hard Core Cartels”, Discussion Paper No:10-084, <http://ssrn.com/abstract=1727396>, erişim tarihi: 25.03.2015.

JAUMARD, J.-L. (2012), « L ’Aspect Dissuasif des Sanctions en Droit Communautaire de la Concurrence », <http://leconcurrentialiste.com/2012/05/05/laspect-dissuasif-des-sanctions-en-droit-communautaire-de-la-concurrence/>, erişim tarihi: 26.03.2015

JENNY, F. (2010), « Optimal Antitrust Enforcement: From Theory to Policy Options », *The Reform of EC Competition Law New Challenges*, Wolters Kluwer.

JEPHCOTT, M. (2011), *Law of Cartels*, Second Edition, Jordans.

JONES, A. ve B. SUFRIN (2008), *EC Competition Law Text, Cases and Materials*, Third Edition, Oxford University Press.

KARABULUT, M. (2008), *İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi*, Turhan Kitabevi, Ankara.

KARACEHENNEM, N. (2008), “Rekabet İhlalinde Bulunan Teşebbüs Ve Teşebbüs Birliklerine Verilecek Para Cezalarına İlişkin Olarak Rekabet Kurumu’nca Hazırlanan Kılavuz Taslağı Hakkında Düşünceler – (II)”, *Rekabet Forumu* Sayı 39, <http://www.rekabetderneği.org/>, erişim tarihi: 25.03.2015.

KARAKOÇ, Z. (2010), *İdari Para Cezaları*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KATOĞLU, T. (2014), « Ceza Hukukçusu Gözüyle Rekabet Hukuku Mevzuatında Yapılması Öngörülen Değişiklikler », *Ankara Barosu Dergisi*, 2014/3, s. 397-411.

KEKEVİ, G. (2012), « RKHK m. 16/3 Uyarınca Para Cezası Verilmesine İlişkin Rekabet Kurulu ve Danıştay Kararlarının Ceza Yönetmeliği Bağlamında Değerlendirilmesi », *Rekabet Hukuku ile İlgili Yargı Kararları Sempozyumu*, 7 Aralık 2012, BTHAE, s.37-92.

KIENAPFEL, P. and G. WILS (2010), “Inability to Pay – First Cases And Practical Experiences, Competition Policy Newsletter”, http://ec.europa.eu/competition/publications/cpn/2010_3_1.pdf, erişim tarihi: 12.04.2015.

KOBAYASHI, B. H. (2001), “Antitrust Agency and Amnesty: An Economic Analysis of The Criminal Enforcement of the Antitrust Laws Against Corporations”, <http://ssrn.com/abstract=305260>, erişim tarihi: 15.05.2015.

KOÇ, E. (2010), “4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’da Düzen-

lenen İdari Para Cezaları İçin Öngörülen İdari Usul”, *TBB Dergisi* No: 98, s.231-282.

KOCABAŞ. B. (2010), “4054 sayılı Kanunda Düzenlenen İdari Para Cezalarının Tabi Olduğu Hukuki Rejim ve Bu Alanda Hakim Olan İlkeler: TCK, Kabahatler Kanunu ve İlgili Yargı Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, *Rekabet Hukuku ile İlgili Kurul ve Yargı Kararları Sempozyumu-I*, s. 405-507, BTHAE, Ankara.

KORAH, V. (2007), *An Introductory Guide to EC Competition Law and Practice*, Ninth Edition, Oxford and Portland, Oregon.

KOVACIC, W.E. (2006), “Competition Policy and Cartels: The Design of Remedies”, *Criminalization of Competition Law Enforcement Economic and Legal Implications for The EU Member States*, Edward Elgar.

LANDE, R.H. (2009), “The Price of Abuse: Intel and the European Commission Decision, The Online Magazine For Global Competition Policy”, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1434985>, erişim tarihi: 25.03.2015.

LEVIN, M.H. (1984), “Corporate Probation Conditions: Judicial Creativity or Abuse of Discretion?”, *Fordham Law Review*, Vol: 52, Issue: 4, Article 8, <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2580&context=flr>, erişim tarihi: 16.04.2015.

LLOREDA A.M. ve SANZ A.G. (2006), “When Parents Pay for Their Children’s Wrongs: Attribution of Liability for EC Antitrust Infringements in Parent-Subsidiary Scenarios”, *World Competition Law and Economics Review*, Vol: 29, Issue: 4, s. 555 – 574.

LÓPEZ J.J.P. (2006), “The Aggravating Circumstance of Recidivism and the Principle of Legality in the EC Fining Policy: Nulla Poena Sine Lege?”, *World Competition*, Vol: 29, Issue: 3, s. 441–457.

LOUIS, F. ve G. ACCARDO (2011), “Ne Bis in Idem, Part ‘Bis’”, *World Competition*, Vol: 34, No: 1, s. 97–112.

MACCULLOCH, A. ve B. WARDHAUGH (2012), “The Relationship in Competition Law Between Private Enforcement, Criminal Penalties and Leniency Policy”, A Paper Prepared for the CCP Conference, 14 June 2012, <http://ssrn.com/abstract=2089369>, erişim tarihi: 25.03.2015.

MANZINI, P. (2008) ‘European Antitrust in Search of the Perfect Fine’, *World Competition*, Vol: 31 Issue: 1, s. 3–17.

MERAN, N. (2008), *Kabahatler Kanunu ve Kabahat İçeren Kanunlar* (5728 s.

- Kanun Değişiklikleri ile), Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.
- MÖSCHEL, W. (2011), “Fines in European Competition Law”, *ECLR*, Vol: 32 Issue: 7, s. 369-375.
- MUTCHNIK, J.H., C.T. CASAMASSIMA ve B.A. ROGERS (2008), “The Volume of Commerce Enigma”, <http://www.kirkland.com/siteFiles/Publications/75E-349ED3760CB39B8A5C8E5ACCD3F79.pdf>, erişim tarihi: 20.04.2014.
- ODER, B. ve K. KARCILIOĞLU (2009), “Ceza ve İdare Hukuku İlkeleri Açısından Rekabet Hukukundaki Yeni Yaptırım Politikasının Değerlendirilmesi”, *Rekabet Hukuku Yaptırım Politikasında Yeni Dönem Ceza ve Pişmanlık Yönetmelikleri*, Bilgi Üniversitesi, XII Levha Yayınları.
- OECD (2005), *Competition Law and Policy in Turkey*, OECD, Paris, <http://www.oecd.org/daf/competition/prosecutionandlawenforcement/34645128.pdf>, erişim tarihi: 08.05.2015.
- OECD (2012), “Procedural Fairness and Transparency, Key Points”, <http://www.oecd.org/competition/mergers/50235955.pdf>, erişim tarihi: 09.05.2015.
- OTACI, C. ve İ. KESKİN (2010), *Türk Kabahatler Hukuku*, Genişletilmiş 2. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara.
- ÖZKAN, F. (2011), *Kabahatler Hukukunun Rekabet Hukuku Açısından Uygulanması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- PAUER, N. I. (2014), *The Single Economic Entity Doctrine and Corporate Group Responsibility in European Antitrust Law*, International Competition Law Series, Vol: 57, Kluwer Law International.
- RILEY, A. (2011), “Modernising Cartel Sanctions: Effective Sanctions for Price-Fixing in the European Union”, *ECLR*, Vol: 32, No: 11, s. 551-563.
- SANLI, K.C. (2009), “Ceza Yönetmeliği’nin Geçmiş Dönem Kartel Kararlarına Uygulanması ve Yeni Döneme Dair Bazı Çıkarımlar”, *Rekabet Dergisi*, Vol:10, No: 4, s.117-154.
- SANLI, K.C. (2014), “Rekabet Kurumunun Ceza Yönetmeliği Taslağı: Hukuk ve Ekonomi Perspektifinden Bir Değerlendirme”, *Rekabet Dergisi*, Vol: 15, No: 1, s.65-109.
- SAUER, R. (2013), “Infringement Decisions And Penalties”, *EU Competition Procedure Third Edition*, Editor: Louis Ortiz Blanco, Oxford University Press.
- SCORDAMAGLIA, A. (2010), “Cartel Proof, Imputation and Sanctioning in

European Competition Law: Reconciling Effective Enforcement And Adequate Protection Of Procedural Guarantees”, *The Competition Law Review*, Vol: 7, Issue: 1, s. 5-52.

SCORDAMAGLIA, A. (2013), *EU Cartel Enforcement: Reconciling Effective Public Enforcement with Fundamental Rights*, International Competition Law Series, Vol: 54.

SELÇUK, İ. (2009), “Uygulayıcı Gözüyle Yeni Yaptırım Politikası ve Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar”, *Rekabet Hukuku Yaptırım Politikasında Yeni Dönem Ceza ve Pişmanlık Yönetmelikleri*, Bilgi Üniversitesi, XII Levha Yayınları, s. 143-186

SIMONSSON, I. (2010), *Legitimacy in EU Cartel Control*, Oxford and Portland, Oregon.

SLAUGHTER ve MAY (2012), “The EU Competition Rules On Cartels”, *A Guide to the Enforcement of the Rules Applicable to Cartels in Europe*.

SOYASLAN, D. (1990), *Yürütme Organının Suç ve Ceza Koyma Yetkisi*, Kazancı, Ankara.

TOKSOY, F. (2014), Rekabet Hukuku Dünyası Tartışıyor: Rekabet Kanunu Tasarısı ve Ceza Yönetmeliği Taslağının Getirdiği Yenilik Ve Tartışmalar”, <http://www.istanbulbarosu.org.tr/Yayinlar/eyayin/REKABETHUKUK.pdf>, s.56-108, erişim tarihi: 08.05.2015.

TORRE, F.C. (2010) “The 2006 Guidelines on Fines: Reflections on the Commission’s Practice”, *World Competition*, Vol: 33, Issue: 3, s. 359–416.

TÜSİAD (2012), “Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar ile Hakim Durumun Kötüye Kullanılması Halinde Verilecek Para Cezalarına İlişkin Yönetmelik Hakkında TÜSİAD Görüşü”, http://www.tusiad.org.tr/_rsc/shared/file/Ceza-Yonetmelik---TUSIAD-GORUSU.pdf, erişim tarihi: 25.03.2015.

TÜSİAD (2014), “Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un İhlal Edilmesi Halinde Verilecek İdari Para Cezalarına İlişkin Yönetmelik Taslağı Hakkında TÜSİAD Görüşü”, http://www.tusiad.org.tr/_rsc/shared/file/RekabetinKorunmasi-HakkindaTUSIADGorusu.pdf, erişim tarihi: 25.03.2015.

UĞUR, H. (2009), “Kabahatler Kanunu ve 5252 Sayılı Kanun’a Göre İdari Para Cezası Ve Yargıtay Uygulaması”, *TBB Dergisi*, Sayı 85, s. 189-219.

UĞUR, H. (2010), “Suçta Ve Cezada Kanunilik İlkesi Ve Anayasa Mahkemesi Kararları Karşısında Yaptırımsız Kalan Bazı Suçlar”, *TBB Dergisi*, Sayı 91, s.300-334.

ÜLGEN, C. (2014), “*Rekabet Hukuku Dünyası Tartışıyor: Rekabet Kanunu Tasarısı Ve Ceza Yönetmeliği Taslağının Getirdiği Yenilik Ve Tartışmalar*”, <http://www.istanbulbarosu.org.tr/Yayinlar/eyayin/REKABETHUKUK.pdf>, s. 56-108, erişim tarihi: 08.05.2015.

ULUSOY, A. (2012), “Üst Kurul Kararlarının Yargısal Denetiminde Yeni Dönem”, *Rekabet Kurumu Tarafından Düzenlenen Perşembe Konferansı Yayınları*, [http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fPer%C5%9Fembe+Konferans%C4%B1+Yay%C4%B1n%2f6Pr%C5%9F.Konf.+\(Prof.+Ali+Ulusoy\)04.10.2012.pdf](http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fPer%C5%9Fembe+Konferans%C4%B1+Yay%C4%B1n%2f6Pr%C5%9F.Konf.+(Prof.+Ali+Ulusoy)04.10.2012.pdf), erişim tarihi: 25.03.2015.

ULUSOY, A. (2013), *İdari Yaptırımlar*, XII Levha Yayıncılık.

VAN BAEL & BELLIS (2012), *Competition Law of the European Community*, Fifth Edition, Wolters Kluwer.

VELJANOVSKI, C. (2007) “Cartel Fines in Europe—Law, Practice and Deterrence” *World Competition*, Vol: 30, Issue: 1, s. 65–86.

VELJANOVSKI, C. (2010a), “European Cartel Fines Under the 2006 Penalty Guidelines A Statical Analysis”, <http://ssrn.com/abstract=1723843>, erişim tarihi: 25.03.2015.

VELJANOVSKI, C. (2010b), “European Commission Cartel Prosecutions and Fines, 1998-2006 An Updated Statical Analysis of Fines Under the 1998 Penalty Guidelines”, <http://ssrn.com/abstract=1016014>, erişim tarihi: 25.03.2015.

VELJANOVSKI, C. (2011), “Deterrence, Recidivism and European Cartel Fines, *Journal of Competition Law and Economics*”, <http://ssrn.com/abstract=1758639>, erişim tarihi: 25.03.2015.

WEHMHÖRNER, N. (2006), *Optimal Pecuniary Sanctions and the US Sentencing and EU Fining Guidelines, Criminalization of Competition Law Enforcement Economic and Legal Implications for the EU Member States*, Edward Elgar.

WEISHAAR, S. E. (2013), *Cartels, Competition and Public Procurement, Law and Economics Approaches to Bid Rigging*, Edward Elgar.

WERDEN, G.J. (2009), “Sanctioning Cartel Activity: Let The Punishment Fit The Crime”, <http://www.justice.gov/atr/public/articles/240611.htm>, erişim tarihi: 19.04.2015.

WERDEN G. J., S. D. HAMMOND ve B. A. BARNETT (2011), “Recidivism Eliminated: Cartel Enforcement In The United States Since 1999”, *Georgetown Global Antitrust Enforcement Symposium*, <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/275388.pdf>, erişim tarihi: 21.04.2015.

WESSELING, R. ve M. V. WOUDE (2012), “The Lawfulness and Acceptability of Enforcement of European Cartel Law”, *World Competition* Vol: 35, Issue: 4, s. 573-598.

WHELAN, P. “Protecting Human Rights in the Context of European Antitrust Criminalization”, *The Reform of EC Competition Law New Challenges*, Wolters Kluwer.

WHISH, R. (2008), *Competition Law*, Sixth Edition, Oxford University Press.

WILS, W.P.J. (2005), “Is Criminalisation of EU Competition Law the Answer?”, *World Competition*, Vol: 28, No: 2, s. 117-159.

WILS, W.P.J. (2006), “Optimal Antitrust Fines: Theory and Practice”, *World Competition* Vol:29, No: 2, s. 183-208.

WILS, W.P.J. (2007), ‘The European Commission’s 2006 Guidelines on Antitrust Fines: A Legal and Economic Analysis’ *World Competition*, Vol: 30, Issue: 2, s. 197–229.

WILS, W.P.J. (2009), “The Relationship Between Public Antitrust Enforcement and Private Actions for Damages”, *World Competition*, Vol: 32, Issue: 1, s. 3–26.

WILS W. P. J. (2010), “The Increased Level of EU Antitrust Fines, Judicial Review and the ECHR” *World Competition*, Vol: 33, Issue: 1, s. 5–29.

WILS, W.P.J. (2011), “Discretion and Prioritisation in Public Antitrust Enforcement, in Particular EU Antitrust Enforcement”, *World Competition*, Vol: 34, Issue: 3, s. 353–382.

WILS, W.P.J. (2012), “Recidivism in EU Antitrust Enforcement: A Legal and Economic Analysis”, *World Competition*, Vol: 35, No: 1, s.5-26, <http://ssrn.com/author=456087>, erişim tarihi: 25.03.2015.

DiĞER KAYNAKLAR

<http://codes.lp.findlaw.com/uscode/18/II/227/A/3553>, erişim tarihi: 20.05.2015.

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/2/2010/EN/2-2010-737-EN-2-0.Pdf>, erişim tarihi: 20.05.2015.

http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-10-449_en.htm?locale=en, erişim tarihi 09.05.2015.

http://govinfo.library.unt.edu/amc/report_recommendation/amc_final_report.pdf erişim tarihi: 15.04.2015.

http://www.americanbar.org/content/dam/aba/publishing/criminal_justice_section_newsletter/crimjust_wcc_OVERVIEW_OF_THE_FEDERAL_SENTENCING_GUIDELINES_FOR_ORGANIZATIONS_AND_CORPORATE.authcheckdam.pdf, erişim tarihi: 19.04.2015.

<http://www.justice.gov/atr/cases/f229200/229266.htm>, erişim tarihi: 19.04.2015.

<http://www.justice.gov/atr/public/divisionmanual/chapter2.pdf>, erişim tarihi: 15.04.2015.

http://www.justice.gov/atr/public/press_releases/2001/8186.htm, erişim tarihi: 15.04.2015.

http://www.justice.gov/atr/public/press_releases/2008/234435.pdf, erişim tarihi: 19.04.2015.

<http://www.justice.gov/atr/public/speeches/283738.pdf>, erişim tarihi: 15.04.2015

<https://www.ftc.gov/tips-advice/competition-guidance/guide-antitrust-laws/antitrust-laws>, erişim tarihi: 15.04.2015.

<http://www.legalmatch.com/lawlibrary/article/penalties-for-violating-antitrust-laws.html>, erişim tarihi: 20.04.2015.

http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Accession/Accession_documents/EU_accession-QA_updated_2013_E.pdf, erişim tarihi: 24.04.2015.

http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/charter/index_en.htm, erişim tarihi: 22.05.2015.

KARARLAR

AVRUPA KOMİSYONU (EC) KARARLARI

KARAR ADI	DOSYA NUMARASI	TARİH	ERİŞİM YERİ	ERİŞİM TARİHİ
Quinine	IV/26.623	16.07.1969	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX-:31969D0240	15.07.2015
Dyestuffs (Matières colorantes)	IV/26.267	24.07.1969	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=uriserv:O-J.L._1969.195.01.0011.01.FRA	15.07.2015
ZOJA/ CSC – ICI	IV/26.911	14.12.1972	http://old.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX-:31972D0457:FR :HTML	15.07.2015
Pioneer Hi-Fi Equipment (Musique Diffusion Française)	IV.29.595	14.12.1979	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX-:31980D0256	15.07.2015
Italian Cast Glass	IV/29.869	17.12.1980	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX-:31980D1334	15.07.2015
Soda - ash-Solvay	IV/33.133-C	19.12.1990	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:O-J.L._1991.152.01.0021.01.ENG	15.07.2015
Pre-Insulated Pipe Cartel	IV/35.691/E-4	21.10.1998	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437042702148&uri=CELEX-:31999D0060	15.07.2015
Greek Ferries	IV/34466	09.12.1998	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437042750258&uri=CELEX-:31999D0271	15.07.2015
Seamless Steel Tubes	IV/E-1/35.860-B	08.12.1999	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437042783823&uri=CELEX-:32003D0382	15.07.2015
Far East Trade Tariff Charges and Surcharges Agreement (FETTC-SA)	IV/34.018	16.05.2000	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437042817616&uri=CELEX-:32000D0627	15.07.2015

Buket ARI

Amino Acids	COMP/36.545/F3	07.06.2000	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437042901782&uri=CELEX-:32001D0418	15.07.2015
Nathan-Bricolux	COMP/F.1/36.516	05.07.2000	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437043035063&uri=CELEX-:32001D0135	15.07.2015
Opel	COMP/36.653	20.12.2000	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437043088556&uri=CELEX-:32001D0146	15.07.2015
Deutsche Post AG	COMP/35.141	20.03.2001	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437043169125&uri=CELEX-:32001D0354	15.07.2015
Michelin II	COMP/E-2/36.041/PO	20.06.2001	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437043201182&uri=CELEX-:32002D0405	15.07.2015
Volkswagen	COMP/F-2/36.693	29.06.2001	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437043243976&uri=CELEX-:32001D0711	15.07.2015
Vitamins	COMP/E-1/37.512	21.11.2001	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437043270920&uri=CELEX-:32003D0002	15.07.2015
Luxembourg Brewers	COMP/37.800/F3	05.12.2001	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437043330874&uri=CELEX-:32002D0759	15.07.2015
Bank Charges for Exchanging Euro-Zone Currencies – Germany	COMP/E-1/37.919 (ex 37.391)	11.12.2001	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437043363637&uri=CELEX-:32003D0025	15.07.2015
Zinc Phosphate	COMP/E-1/37.027	11.12.2001	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?-qid=1437043396440&uri=CELEX-:32003D0437	15.07.2015
Video Game	COMP/35.587C OMP/35.706CO MP/36.321	30.10.2002	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX-EX:32003D0675&-qid=1437043673181&rid=1	15.07.2015

Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi

Methylglucamine	COMP/E-2/37.978	27.11.2002	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1437043792629&uri=CELEX:32004D0104	15.07.2015
Plasterboard	COMP/E-1/37.152	27.11.2002	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32005D0471&qid=1437043847924&rid=2	15.07.2015
Reinforcing bars I	COMP/37.956	17.12.2002	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1437043888357&uri=CELEX:52011XC0330(01)	15.07.2015
French Beef	COMP/C.38.279/F3	02.04.2003	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32003D0600&qid=1437043978843&rid=2	15.07.2015
Organic Peroxides	COMP/E-2/37.857	10.12.2003	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32005D0349&qid=1437044012695&rid=1	15.07.2015
Belgian Architects' Association	COMP/A.38549	24.06.2004	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32005D0008&qid=1437044209698&rid=5	15.07.2015
Brasseries Kronenbourg, Brasseries Heineken	COMP/C.37.750/B2	29.09.2004	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32005D0503&qid=1437044293866&rid=1	15.07.2015
Brasseries Kronenbourg, Brasseries Heineken		29.09.2004	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32005D0503&qid=1437044293866&rid=1	15.07.2015
Spanish Raw Tobacco	COMP/C.38.238/B.2	20.10.2004	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32007D0236&qid=1437044320118&rid=4	15.07.2015
Thread	COMP/38337/E1/PO	14.09.2005	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:52008XX0126(05)&qid=1437044476627&rid=4	15.07.2015
Raw Tobacco Italy	COMP/C.38.281/B.2	20.10.2005	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38281/38281_508_1.pdf	15.07.2015

Buket ARI

Hydrogen Peroxide and Perborate	COMP/F/38.620	03.05.2006	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38620/38620_380_4.pdf	15.07.2015
Methacrylates	COMP/F/38.645	31.05.2006	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38645/38645_425_1.pdf	15.07.2015
Fittings	COMP/F-1/38.121	20.09.2006	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38121/38121_1009_1.pdf	15.07.2015
Telefonica	COMP/38.784	04.07.2007	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38784/38784_311_10.pdf	15.07.2015
Professional Videotape	COMP/38.432	20.11.2007	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38432/38432_526_5.pdf	15.07.2015
Flat Glass	COMP/39165	28.11.2007	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39165/39165_1315_1.pdf	15.07.2015
Chloroprene Rubber	COMP/38629	05.12.2007	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38629/38629_1056_4.pdf	15.07.2015
	COMP/38629	05.12.2007	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38629/38629_1056_4.pdf	15.07.2015
Syntetic Rubber NBR (Nitrile Butadiene Rubber)	COMP/38628	23.01.2008	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38628/38628_498_2.pdf	15.07.2015
International Removal Services	COMP/38.543	11.03.2008	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38543/38543_1810_3.pdf	15.07.2015
Sodium Chlorate	COMP/38695	12.06.2008	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38695/38695_1000_9.pdf	15.07.2015
Aluminium Fluoride	COMP/39.180	25.06.2008	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39180/39180_1315_4.pdf	15.07.2015
CISAC	COMP/C2/38.698	16.07.2008	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38698/38698_4570_1.pdf	15.07.2015

Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi

Candle Waxes	COMP/C.39181	01.10.2008	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39181/39181_1908_8.pdf	15.07.2015
Bananas	COMP/39188	15.10.2008	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39188/39188_2291_2.pdf	15.07.2015
Car Glass II	COMP/39.125	12.11.2008	http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009XC0725(02):EN:NOT	15.07.2015
Marine Hoses	COMP/39406	28.01.2009	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39406/39406_1903_1.pdf	15.07.2015
Intel	COMP/C-3/37.990	13.05.2009	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/37990/37990_3581_18.pdf	15.07.2015
Calcium Carbide	COMP / 39.396	22.07.2009	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39396/39396_2009_5.pdf	15.07.2015
Power Transformers	COMP/39129	07.10.2009	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39129/39129_1161_1.pdf	15.07.2015
Heat Stabilisers	COMP/38589	11.11.2009	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38589/38589_4669_7.pdf	15.07.2015
Reinforcing bars II, re-adoption	COMP/37.956	08.12.2009	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38589/38589_4669_7.pdf	15.07.2015
Bathroom fittings & fixtures	COMP/39.092	23.06.2010	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39092/39092_5512_2.pdf	15.07.2015
Animal Feed Phosphates	COMP/38866	20.07.2010	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38866/38866_1676_3.pdf	15.07.2015
Pre-stressing Steel	COMP/38.344	06.10.2010	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/38344/38344_5856_3.pdf	15.07.2015
Airfreight	COMP/39258	09.11.2010	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39258/39258_7008_7.pdf	15.07.2015
Ordre National des Pharmaciens (ONP)	Affaire 39510	08.12.2010	http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39510/39510_1203_3.pdf	15.07.2015

AVRUPA GENEL MAHKEMESİ (GC) KARARLARI

TARAFLAR	DOSYA NUMARASI	TARİH	ERİŞİM YERİ	ERİŞİM TARİHİ
Quinine	IV/26.623	16.07.1969	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX-:31969D0240	15.07.2015
Tréfilunion SA v Commission of the European Communities	T-148/89	06.04.1995	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=102882&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=337926	13.07.2015
Société des Treillis et Paneaux Soudés v Commission	T-151/89	06.04.1995	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=102855&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=337926	13.07.2015
Société métallurgique de Normandie v Commission	T-151/89	06.04.1995	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=102867&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=337926	13.07.2015
Krupp Thyssen Stainless and Accai Speciali Terni v Commission (Alloy Surcharge)	T-45/98 &47/98	13.12.2001	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=46944&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=337926	13.07.2015
HFB e.a. v Commission	T-9/99	20.03.2002	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47208&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=337926	13.07.2015
Asea Brown Boveri v Commission	T-31/99	20.03.2002	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47205&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=337926	13.07.2015

Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi

Dansk Roindustri and Others v Commission	T-21/99	20.03.2002	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47202&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=337926	13.07.2015
Tokai Carbon v Commission	T-236/01	15.06.2005	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=49107&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=337926	13.07.2015
BASF AG v Commission of the European Communities	T-15/02	15.03.2006	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=57670&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=337926	13.07.2015
Daiichi Pharmaceutical v Commission Rec.	T-26/02	15.03.2006	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=57672&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=337926	13.07.2015
Degussa v Commission	T-279/02	05.05.2006	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=55526&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=337926	13.07.2015
Archer Daniels Midland v Commission	T-59/02	27.09.2006	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=64843&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=344265	13.07.2015
Jungbunzlauer v Commission	T-43/02	27.09.2006	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=64837&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=344482	13.07.2015
Bolloré and Others v Commission	Joined Cases T-109/02 vd.	26.04.2007	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=61317&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=344557	13.07.2015
BASF AG And UCB SA v Commission	T-15/02	15.03.2006	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=57670&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=337926	13.07.2015

Buket ARI

Daiichi Pharmaceutical v Commission Rec.	T-26/02	15.03.2006	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&d-ocid=57672&pageIndex=0&-doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=337926	13.07.2015
Degussa v Commission	T-279/02	05.05.2006	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&d-ocid=55526&pageIndex=0&-doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=337926	13.07.2015
Archer Daniels Midland v Commission	T-59/02	27.09.2006	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&d-ocid=64843&pageIndex=0&-doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=344265	13.07.2015
Jungbunzlauder v Commission	T-43/02	27.09.2006	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&d-ocid=64837&pageIndex=0&-doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=344482	13.07.2015
Bolloré and Others v Commission	Joined Cases T-109/02 vd.	26.04.2007	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&d-ocid=61317&pageIndex=0&-doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=344557	13.07.2015
BASF AG And UCB SA v Commission	T-101&111/05	12.12.2007	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&d-ocid=71530&pageIndex=0&-doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=345308	13.07.2015
Akzo Nobel and Others v Commission	T 112/05	12.12.2007	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&d-ocid=71532&pageIndex=0&-doclang=FR&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=345381	13.07.2015
Deutsche Telekom AG v Commission	T-271/03	10.05.2008	http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&-docid=71055&pageIndex=0&-doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=345501	13.07.2015
Hoechst GmbH v Commission	T-410/03	18.06.2008	http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&-docid=69047&pageIndex=0&-doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=347147	13.07.2015

Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi

Treuhand v Commission	T-99/04	08.10.2008	http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=67382&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=347262	13.07.2015
SGL Carbon v Commission	T-68/04	08.10.2008	http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=68935&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=347419	13.07.2015
Groupe Danone v Commission	C-3/06 P	08.02.2007	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=66085&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=381884	13.07.2015
Britannia Alloys & Chemicals Ltd v Commission	C-76/06 P	07.06.2007	http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=63239&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=381917	13.07.2015
Coop de France bétail et viande and others v Commission	Joined Cases- 101/07P& C-110/07 P	18.12.2008	http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=73996&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=381994	13.07.2015
Archer Daniels Midland v Commission	C-510/06P	19.03.2009	http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=74218&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=382068	13.07.2015
Akzo Nobel and Others v Commission	C-97/08 P	10.09.2009	http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72629&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=382119	13.07.2015
Lafarge v Commission	C-413/08	17.06.2010	http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=82832&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=382186	13.07.2015

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ (AİHM) KARARLARI

TARAFLAR	DOSYA NUMARASI	TARİH	ERİŞİM YERİ	ERİŞİM TARİHİ
Engel and Others v. The Netherlands	5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72	23.11.1976	http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57478	13.07.2015
Margareta & Roger Andersson v. Sweden	12963/87	25.02.1992	http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57748	13.07.2015
Kokkinakis v. Greece	14307/88	25.05.1993	http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57827	13.07.2015
Jamil c. France	15917/89	25.05.1995	http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-62484	13.07.2015
Scoppola c. Italie (No 2)	10249/03	17.09.2009	http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-94073	13.07.2015
M. v. Germany	19359/04	17.12.2009	http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-96501	13.07.2015

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE VERİLEN KARARLAR

TARAFLAR	KARAR KÜNYESİ	TARİH	ERİŞİM YERİ	ERİŞİM TARİHİ
Standart Oil Co. Of New Jersey v. United States	221 U.S. 1 (1911)	15.05.1911	https://supreme.justia.com/cases/federal/us/221/1/case.html	16.07.2015
United States v. Socony Vacuum Oil Co	310 U.S. 150, 223 (1940)	06.05.1940	https://supreme.justia.com/cases/federal/us/310/150/case.html	16.07.2015
United States v. South-Eastern Underwriters Association	322 U.S. 533, 553-54 (1944)	05.06.1944	https://supreme.justia.com/cases/federal/us/322/533/	16.07.2015
Northern Pacific Railway Co. v. United States	356 U.S. 1, 4 (1958)	10.03.1958	https://supreme.justia.com/cases/federal/us/356/1/case.html	16.07.2015

Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi

White Motor Co. v. United States	372 U.S. 253, 263 (1963)	04.03.1963	https://supreme.justia.com/cases/federal/us/372/253/case.html	16.07.2015
Mistretta v. United States	488 U.S. 361 (1989)	18.01.1989	https://supreme.justia.com/cases/federal/us/488/361/case.html	16.07.2015
United States v. SKW Metals & Alloys, Inc.	195 F.3d 83, 91 (2d Cir.1999).	28.10.1999	http://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp2/4/166/2349672/	16.07.2015
United States v. Andreas	216 F.3d 645 (7th Cir. 2000)	26.06.2000	http://www.justice.gov/atr/case-document/us-court-appeals-seventh-circuit-decision	16.07.2015
Apprendi v. New Jersey	530 U.S. 466, 490 (2000)	26.06.2000	https://supreme.justia.com/cases/federal/us/530/466/	16.07.2015
Blakely v. Washington	542 U.S. 296, 303 (2004)	24.06.2004	http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/542/296.html	16.07.2015
United States v. Booker	543 U.S. 220 (2005)	12.01.2005	https://supreme.justia.com/cases/federal/us/543/220/	16.07.2015
Gall v. United States	552 U.S. 38 (2007)	10.12.2007	https://supreme.justia.com/cases/federal/us/542/296/	16.07.2015
Kimbrough v. United States	552 U.S. 85 (2007)	10.12.2007	http://www.supremecourt.gov/opinions/07pdf/06-6330.pdf	16.07.2015

TÜRK REKABET KURULU KARARLARI

KARAR ADI	KARAR NUMARASI	KARAR TARİHİ	ERİŞİM YERİ	ERİŞİM TARİHİ
Okul Sütü	04-05/54-15	19.01.2004	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f-Documents%2f-Gerek%25c3%25a7eli%2bKurul%2bKarar%25c4%25b1%2f-karar887.pdf	13.07.2015
Demir Çelik	05-68/958-259	14.10.2005	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f-Documents%2f-Gerek%25c3%25a7eli%2bKurul%2bKarar%25c4%25b1%2f-karar1455.pdf	13.07.2015

Buket ARI

Konya MTSK	07-62/761-263	26.07.2007	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar2297.pdf	13.07.2015
Kayseri MTSK	07-68/838-309	23.08.2007	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar2296.pdf	13.07.2015
Denizli Kuyumcular Odası	07-73/892-336	19.09.2007	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar2281.pdf	13.07.2015
TABGİS	08-67/1091-424	27.11.2008	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar2803.pdf	13.07.2015
Bodrum Feribot	09-51/1245-314	03.11.2009	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar3255.pdf	13.07.2015
Beyaz Et	09-57/1393-362	25.11.2009	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar3287.pdf	13.07.2015
Türk Eczacılar Birliği (TEB)	10-49/912-321	08.07.2010	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar3603.pdf	13.07.2015
Peugeot Bayileri	10-53/1057-391	06.08.2010	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar4010.pdf	13.07.2015

Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi

Kargo	10-58/1193-449	03.09.2010	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar3849.pdf	13.07.2015
Citroën Bayileri	10-60/1274-480	23.09.2010	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar4004.pdf	13.07.2015
Metro Oto- büs	10-68/1445-545	28.10.2010	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar3953.pdf	13.07.2015
Medikal Gaz	10-72/1503-572	11.11.2010	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar4196.pdf	13.07.2015
Diyaliz	10-80/1687-640	23.12.2010	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar3990.pdf	13.07.2015
Banka (2011)	11-13/243-78	07.03.2011	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar4179.pdf	13.07.2015
Doğan Hold- ing	11-18/341-103	30.03.2011	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar4350.pdf	13.07.2015
Otomotiv	11-24/464-139	18.04.2011	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%25c3%25a7eli%2bKu- rul%2bKarar%25c4%25b1%2f- karar4173.pdf	13.07.2015

Buket ARI

Turkcell (2011)	11-34/742-230	06.06.2011	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f-Documents%2f-Gerek%25c3%25a7eli%2bKurul%2bKarar%25c4%25b1%2f-karar4282.pdf	13.07.2015
Efes	11-42/911-281	13.07.2011	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f-Documents%2f-Gerek%25c3%25a7eli%2bKurul%2bKarar%25c4%25b1%2f-karar4316.pdf	13.07.2015
Yapım İhalesi	11-52/1343-474	13.10.2011	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f-Documents%2f-Gerek%25c3%25a7eli%2bKurul%2bKarar%25c4%25b1%2f-karar4497.pdf	13.07.2015
Güneş Ekspres	11-54/1431-507	27.10.2011	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f-Documents%2f-Gerek%25c3%25a7eli%2bKurul%2bKarar%25c4%25b1%2f-karar4819.pdf	13.07.2015
Et	11-57/1510-538	17.11.2011	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f-Documents%2f-Gerek%25c3%25a7eli%2bKurul%2bKarar%25c4%25b1%2f-karar4900.pdf	13.07.2015
Kuru İncir	12-12/383-112	16.03.2012	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f-Documents%2f-Gerek%25c3%25a7eli+Kurul+Karar%25c4%25b1%2f12-12-383-112.pdf	13.07.2015
Çimento (2012)	12-17/499-140	06.04.2012	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f-Documents%2f-Gerek%25c3%25a7eli%2bKurul%2bKarar%25c4%25b1%2f-karar4922.pdf	13.07.2015
Sodaş	12-24/711-199	03.05.2012	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f-Documents%2f-Gerek%25c3%25a7eli+Kurul+Karar%25c4%25b1%2f12-24-711-199.pdf	13.07.2015

Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi

Hazır Beton (2012)	12-42/1321-434	28.08.2012	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f12-42-1321-434.pdf	13.07.2015
UN Ro-Ro	12-47/1413-474	01.10.2012	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f12-47-1413-474.pdf	13.07.2015
MPS Plastik	12-52/1479-508	30.10.2012	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f12-52-1479-508.pdf	13.07.2015
Toyota Bay-ileri	12-58/1556-558	20.11.2012	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f12-58-1556-558.pdf	13.07.2015
Konya Kuyumcular Odası	13-10/152-75	14.02.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f13-10-152-75.pdf	13.07.2015
Banka (2013)	13-13/198-100	08.03.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f13-13-198-100.pdf	13.07.2015
Samsun MTSK	13-28/387-175	15.05.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f13-28-387-175.pdf	13.07.2015
Fethiye MTSK	13-38/489-213	18.06.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f13-38-489-213.pdf	13.07.2015
Bartın MTSK	13-47/662-283	13.08.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f13-47-662-283.pdf	13.07.2015

Buket ARI

Medikal Gaz	13-49/710-297	29.08.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f13-49-710-297.pdf	13.07.2015
Frito Lay	13-49/711-300	29.08.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f13-49-711-300.pdf	13.07.2015
Çimento (2013)	13-54/756-316	17.09.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f13-54-756-316.pdf	13.07.2015
Hazır Beton (2013)	13-54/755-315	17.09.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f13-54-755-315.pdf	13.07.2015
Çorum YDK	13-67/929-391	02.12.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f13-67-929-391.pdf	13.07.2015
Hyundai Bayileri	13-70/952-403	16.12.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f13-70-952-403.pdf	13.07.2015
Turkcell (2013)	13-71/988-414	19.12.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f13-71-988-414.pdf	13.07.2015
Aydın Fırıncılar	14-04/80-33	22.01.2014	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDoc- uments%2fGerek%c3%a7eli+Ku- rul+Kara r%c4%b1%2f14-04-80-33. pdf	13.07.2015
TSSF	14-26/530-235	07.08.2014	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara- r%c4%b1%2f14-26-530-235.pdf	13.07.2015

Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi

Tokat Der-shaneciler	14-27/556-239	11.08.2014	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara-r%c4%b1%2f14-27-556-239.pdf	13.07.2015
CNR Fuarçılık	14-29/596-262	20.08.2014	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara-r%c4%b1%2f14-29-596-262.pdf	13.07.2015
Siemens Tıbbi Cihaz	14-29/613-266	20.08.2014	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara-r%c4%b1%2f14-29-613-266.pdf	13.07.2015
Roche-Beşer Ecza	14-29/588-255	20.08.2014	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara-r%c4%b1%2f14-29-588-255.pdf	13.07.2015
Kahram-anmaraş MTSK	14-29/610-264	20.08.2014	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara-r%c4%b1%2f14-29-610-264.pdf	13.07.2015
Tekhnelogos	14-33/666-292	16.09.2014	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara-r%c4%b1%2f14-33-666-292.pdf	13.07.2015
Maya	14-42/783-346	22.10.2014	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2f- Gerek%c3%a7eli+Kurul+Kara-r%c4%b1%2f14-42-783-346.pdf	13.07.2015

TÜRK İDARİ YARGI YERLERİNİN KARARLARI

KARARI VEREN MERCİ	ESAS VE KARAR NUMARASI	TARİH	ERİŞİM YERİ	ERİŞİM TARİHİ
Anayasa Mahkemesi	2004/84 E. ve 2004/124 K.	08.12.2004	http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/12/20051202-9.htm	21.07.2015
Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu	2008/3084 E. ve 2013/793 K.	06.03.2013	Yayımlanmamış	14.07.2015
“	2009/978 E. ve 2013/810 K.	11.03.2013	Yayımlanmamış	14.07.2015
“	2010/3065 E. ve 2014/420 K.	20.02.2014	Yayımlanmamış	14.07.2015
Danıştay 13. Daire	2008/9080 E. ve 2012/965 K.	08.05.2012	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSafahatlar%2fsafahat2975.pdf	14.07.2015
“	2009/3135 E. ve 2013/1631 K.	30.05.2013	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSafahatlar%2fDan%4b1%c5%9ftay+13.+Daire+Ba%c5%9fkanl%c4b1%c4%9f%c4b1n%4b1n+30.05.2013+tarih+ve+2009-3135E-.%2c+2013-1631K.+say%c4b1l%c4b1+karar%c4b1.pdf	14.07.2015
“	2009/3276 E. ve 2013/219 K.	01.02.2013	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSafahatlar%2fDan%4b1%c5%9ftay+13.+Dairesinin+01.02.2013+tarih+ve+2009-3276E.%2c+2013-219K.+say%c4b1l%c4b1+karar%c4b1.pdf	14.07.2015
“	2010/2490 E. ve 2013/2706 K.	01.11.2013	http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSafahatlar%2fDan%4b1%c5%9ftay+13.+Dairesinin+01.11.2013+tarih+ve+2010-2490+E.%2c+2013-2706+K.+say%c4b1l%c4b1+karar%c4b1.pdf	14.07.2015

Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi

“	2010/3180 E. ve 2014/1718 K.	06.05.2014	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2fSafahatlar%2f- Dan%4%b1%5%9ftay+13.-+ Dairesinin+06.05.2014+tarih+ve +2010-3180+E.%2c+2014-1718 +K.+say%4%b11%4%b1+kara- r%4%b1.pdf	14.07.2015
“	2010/3090 E. ve 2014/1719 K.	06.05.2014	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2fSafahatlar%2f- Dan%4%b1%5%9ftay+13.-+ Dairesinin+06.05.2014+tarih+ve +2010-3090+E.%2c+2014-1719 +K.+say%4%b11%4%b1+kara- r%4%b1.pdf	14.07.2015
“	2006/2437 E. ve 2008/3360 K.	25.03.2008	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDoc- uments%2fSafahatlar%2fsafa- hat1065.pdf	14.07.2015
“	2009/5747 E. ve 2012/3884 K.	18.12.2012	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2fSafahatlar%2f- Dan%4%b1%5%9ftay+13.-+ Dairesinin+18.12.2012+tarih+v e+2009-5747E.%2c+2012-3884 K.+say%4%b11%4%b1+kara- r%4%b1.pdf	14.07.2015
“	2010/4769 E. ve 2014/4294 K.	16.12.2014	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2fSafahatlar%2f- Dan%4%b1%5%9ftay+13.-+ Dairesinin+16.12.2014+tarih+ve +2014-4769+E.%2c+2014-4294 +K.+say%4%b11%4%b1+kara- r%4%b1.pdf	14.07.2015
“	2006/1149 E. ve 2008/5031 K.	24.06.2008	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDoc- uments%2fSafahatlar%2fsafa- hat1168.pdf	14.07.2015
“	2006/1041 E. ve 2008/5023 K.	24.08.2008	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDoc- uments%2fSafahatlar%2fsafa- hat1336.pdf	14.07.2015
“	2006/5791 E. ve 2008/6795 K.	14.10.2008	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDoc- uments%2fSafahatlar%2fsafa- hat1339.pdf	14.07.2015

Buket ARI

“	2008/9080 E. ve 20102/965 K.	08.05.2012	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDoc- uments%2fSafahatlar%2fsafa- hat2975.pdf	14.07.2015
“	2008/8485 E. ve 2012/968 K.	09.05.2012	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDoc- uments%2fSafahatlar%2fsafa- hat3029.pdf	14.07.2015
“	2009/3275 E. ve 2012/4062 K.	25.12.2012	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDoc- uments%2fSafahatlar%2f2009-32 75-2012-4062+Dava+Red+Kara- r%2c%2b1.pdf	14.07.2015
“	2013/3693 E. ve 2015/676 K.	19.02.2015	<a href="http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSafahatlar%2fDan%2c%2b1%2c%2b5%2f9ftay+13.-+Dairesinin+19.02.2015+tarih+ve
+2013-3693+E.%2c+2015-676+
K.+say%2c%2b1%2c%2b1+kara-
r%2c%2b1.pdf">http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fF- Documents%2fSafahatlar%2fF- Dan%2c%2b1%2c%2b5%2f9ftay+13.-+ Dairesinin+19.02.2015+tarih+ve +2013-3693+E.%2c+2015-676+ K.+say%2c%2b1%2c%2b1+kara- r%2c%2b1.pdf	14.07.2015
“	2010/2111 E. ve 2013/3368 K.	03.12.2013	<a href="http://www.rekabet.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSafahatlar%2fDan%2c%2b1%2c%2b5%2f9ftay+13.-+Dairesinin+03.12.2013+tarih+ve
+2010-2111+E.%2c+2013-3368+
K.+say%2c%2b1%2c%2b1+kara-
r%2c%2b1.pdf">http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2f- Documents%2fSafahatlar%2f- Dan%2c%2b1%2c%2b5%2f9ftay+13.-+ Dairesinin+03.12.2013+tarih+ve +2010-2111+E.%2c+2013-3368+ K.+say%2c%2b1%2c%2b1+kara- r%2c%2b1.pdf	14.07.2015
“	2011/717 E. ve 2015/1634 K.	28.04.2015	Yayımlanmamış	14.07.2015
Danıştay 10. Daire	2002/1515 E. ve 2004/4414 K.	05.05.2004	Yayımlanmamış	14.07.2015
“	2001/2770 E. ve 2004/826 K.	12.03.2004	Yayımlanmamış	14.07.2015
Ankara 6. İdare Mahkemesi	2014/368 E. ve 2015/133 K.	28.01.2015	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDoc- uments%2fSafahatlar%2fAn- kara+6.+%2c%2b0dare+Mahkem- esinin+28.01.2015+tarih+ve+20 14-368+E%2c+2015-133+K.+sa y%2c%2b1%2c%2b1+kabul+kara- r%2c%2b1.pdf	14.07.2015

Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi

“	2013/1557 E. ve 2014/636 K.	27.05.2014	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSafahatlar%2fAnkara+6.+%c4%b0dare+Mahkemesinin+27.05.2014+tarih+ve+2013-1557+E.%2c+2014-636+K.+say%c4%b1%c4%b1+karar%c4%b1.pdf	14.07.2015
Ankara 2. İdare Mahkemesi	2013/619 E. ve 2013/1724 K.	25.11.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSafahatlar%2fAnkara+2.+%C4%B0dare+Mahkemesinin+25.11.2013+tarih+ve+2013-619+E.%2c+2013-1724+K.+say%C4%B1%C4%B1+karar%C4%B1.pdf	14.07.2015
“	2012/1789 E. ve 2013/1723 K.	25.11.2013	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSafahatlar%2fAnkara+2.+%c4%b0dare+Mahkemesinin+25.11.2013+tarih+ve+2012-1789+E.%2c+2013-1723+K.+say%c4%b1%c4%b1+dava+kabul+karar%c4%b1.pdf	14.07.2015
“	2014/276 E. ve 2014/1395 K.	05.12.2014	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSafahatlar%2fAnkara+2.+%C4%B0dare+Mahkemesinin+05.12.2014+tarih+ve+2014-276+E.%2c+2014-1395+K.+say%C4%B1%C4%B1+red+karar%C4%B1.pdf	14.07.2015
“	2014/137 E.ve 2014/1393 K	05.12.2014	http://www.rekabet.gov.tr/ File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSafahatlar%2fAnkara+2.+%c4%b0dare+Mahkemesinin+05.12.2014+tarih+ve+2014-137+E.%2c+2014-1393+K.+say%c4%b1%c4%b1+red+karar%c4%b1.pdf	14.07.2015

EK TABLOLAR

TABLO-1: REKABET KURULU CEZA HESAPLAMA TABLOSU

TARAFLAR	KARAR KÜNYESİ TARİH ERİŞİM YERİ ERİŞİM TARİHİ
TEMEL PARA CEZASI	Baz ceza miktarının belirlenmesi: Toplam cironun, <ul style="list-style-type: none"> • Karteller için %2'si ila %4'ü • Diğer ihlaller için %0,5 ila %1,5'si alınır. <p style="text-align: center;">+</p> Süre: Baz ceza miktarı, <ul style="list-style-type: none"> • 1 ila 5 beş yıl süren ihlallerde ½ (%50 oranında) katı • 5 yıldan fazla sürelerde 1 katı (%100 oranında) artırılır.
ARTIRMA	Ağırlaştırıcı unsurlar
AZALTMA	Hafifletici unsurlar
YASAL ÜST SINIR	Toplam cironun %10'u
DIĞER MUHTEMEL İNDİRİM UNSURLARI	Pişmanlık

TABLO-2: AVRUPA KOMİSYONU CEZA HESAPLAMA TABLOSU

TARAFLAR	KARAR KÜNYESİ TARİH ERİŞİM YERİ ERİŞİM TARİHİ
TEMEL PARA CEZASI	İlgili satış değerinin oranı (%0-30) X Süre $+$ Ağır ihlaller için ilgili satış değerinin %15-25 oranında ilave caydırıcılık artırımı
ARTIRMA	Ağırlaştırıcı unsurlar
AZALTMA	Hafifletici unsurlar
ÜST SINIR	Her bir ihlal bakımından cironun %10'u
DIĞER MUHTEMEL AZALTMA NEDENLERİ	Pişmanlık: 1.teşebbüse: %100 2.teşebbüse: %50'ye kadar 3.teşebbüse: %20-30 arası Diğerlerine: %20'ye kadar
	Uzlaşma: %10
	Ödeme gücü

Kaynak: Commission's Factsheet "Fines for Breaking EU Competition law" (2011)

TABLO-3: AVRUPA KOMİSYONU İHLAL AĞIRLIĞI DEĞERLENDİRME TABLOSU

KARAR	İhlal Türü	Pazar payı (%)	Coğrafi Kapsam	Uygulanma	Oranlar	
					Baz ceza oranı (%)	Giriş ücreti oranı (%)
Professional Videotapes	Fiyat tespiti	85	En az AB	Evet	18	17
Flat Glass	Fiyat belirleme	80	AB	Evet	18	17
Chloroprene Rubber	Fiyat yükseltme, müşteri ve pazar paylaşımı	100	Küresel	Evet	21	20
Synthetic Rubber	Fiyat koordinasyonu	55	AB+Norveç	Evet	17	16
Aluminium Fluoride	Hassas ticari bilgi değişimi, fiyat belirleme ve pazar paylaşımı	-	Küresel Ve AB	Evet	17	17
E.ON- GdF	Pazar paylaşımı	19	AB'nin önemli bir bölümü	Evet	15	15
International Removal Services	Fiyat tespiti	50	Belçika (fakat uluslararası nitelikte)	Evet	18	17
Sodium Chlorate	Fiyat tespiti, bilgi değişimi	>90	AB'nin önemli bir bölümü	Evet	19	19
Candle Waxes	Fiyat tespiti, pazar ve/ya müşteri paylaşımı, hassas bilgi değişimi	75	AB	Evet	17, 18	17, 18
Bananas	En zararlı	40-45	Avusturalya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Almanya, Lüksemburg, Hollanda ve İsveç	Evet	15	15
Car Glass	Müşteri paylaşımı	>60	AB	Evet	16	16
Marine Hoses	Fiyat kotası belirleme, ihale ve pazar paylaşımı	>90	AB+ Küresel	Evet	25	25
Intel	Hakim durumunun kötüye kullanılması	-	AB+Küresel	Evet	5	-
Calcium Carbide	Fiyat tespiti, pazar paylaşımı	<80	AB (İspanya, Polonya, İngiltere ve İrlanda hariç)	Evet	17	17
Power Transformers	Pazar paylaşımı	-	AB+Japonya	Evet	16	16

Buket ARI

Heat Stabilisers	Fiyat yükseltme ve düşüşünü engelleme	90 ve 80	AB	Evet	20,19, 18	20, 19, 18
DRAMS	Fiyat koordinasyonu	-	AB	Evet	16	16
Bathroom Fittings	Fiyat tespiti ve hassas ticari bilgi değişimi	-	6 Üye Ülke	Evet	15	15
Prestressing Steel	Kota tespiti, müşteri paylaşımı, hassas ticari bilgi değişimi	80	İrlanda, İngiltere ve Yunanistan hariç AB	Evet	19, 16, 18	19, 16, 18
Animal Feed Phosphates	Satış kotası paylaşımı, satış koşulları ve fiyat koordinasyonu	67 (2003) 71 (1989-2003)	AB	Evet	17	17
Airfreight	Fiyat tespiti	-	AB+Küresel	Evet	-	-
LCD	Fiyat tespiti	70	AB	Evet	16	16
Consumer Detergents	Pazar stabilizasyonu fiyat koordinasyonu	-	8 Üye Ülke	Evet	16	16
Exotic Fruit (Bananas)	Fiyat tespiti	2004: 50 (İtalya), 30 (Portekiz), 65-70 (Yunanistan) 2005: 50 (İtalya), 40 (Portekiz), 60 (Yunanistan)	3 Üye Ülke	Evet	15	15
CRT Glass Bulbs	Doğrudan ve dolaylı fiyat koordinasyonu	-	AB	Evet	16	16
TV and Computer Monitor Tubes	Doğrudan fiyat koordinasyonu, pazar ve müşteri paylaşımı	Küresel	AB ve Küresel	Evet	18	18
Refrigeration Compressors	Doğrudan ve dolaylı fiyat koordinasyonu	-	AB	Evet	17	17
Mounting for Windows and Window-doors	Fiyat tespiti	-	AB, İtalya, Almanya	-	16, 15	-
Water Management Products	Fiyat koordinasyonu	-	14 Üye Ülke	Evet	15	15

Kaynak: Scordamaglia 2013.

**TABLO-4: ABD AIR CARGO KARTELİNDE HESAPLANAN
ÖRNEK CEZALAR TABLOSU**

	SINGAPUR AIRLINES	NIPPON	NORTHWEST
Etkilenen			
Ticaret hacmi (%20)	17.12	26.8	16.3
(Milyon Dolar)			
Suçluluk Puanı	7	8	7
(Başlangıç puanı:5)	(3 puan artırım: üst düzey personelin katılımı) (1 puan indirim: sorumluluğun kabul edilmesi)	(4 puan artırım: üst düzey personelin katılımı) (1 puan indirim: sorumluluğun kabul edilmesi)	(4 puan artırım: yüksek seviyede personelin katılımı) (2 puan indirim: işbirliği ve sorumluluğun kabul edilmesi)
Çarpanlar			
Min.	1.4	1.6	1.4
Max.	2.8	3.2	2.8
Ceza Aralığı (Milyon Dolar)			
Min.	24	42.8	22.8
Max.	48	85.7	45.6
Nihai Ceza (Milyon Dolar)	48	73	38

Kaynak: <http://www.justice.gov/atr/public/division-update/2011/criminal-program.html>, erişim tarihi: 25.05.2015.

Üniversiteler Mahallesi

1597. Cadde No: 9

06800 Bilkent - Çankaya /ANKARA

[http:// www.rekabet.gov.tr](http://www.rekabet.gov.tr)